

บทคัดย่อ

ชื่องานวิจัย : บทบาทของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวต่อการกระจายรายได้และการจ้างงาน
ของจังหวัดเชียงราย

ชื่อคณะผู้วิจัย : ปวีณา ถีตระกูล และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุชาติ ถีตระกูล

สาขาวิชา : เศรษฐศาสตร์

ปีการศึกษา : 2553

การศึกษาเรื่องบทบาทของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวต่อการกระจายรายได้และการจ้างงานของจังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์ 4 ข้อหลักได้แก่ วัตถุประสงค์แรก ศึกษาการกระจายรายได้ที่เกิดขึ้นจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย วัตถุประสงค์ที่สอง ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการกระจายรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงราย วัตถุประสงค์ที่สามศึกษาการจ้างงานที่เกิดขึ้นจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย และ วัตถุประสงค์สุดท้ายคือ ศึกษาหาแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการกระจายรายได้และมีการจ้างงานเพิ่มสูงขึ้น โดยใช้กลุ่มตัวอย่างคือ คริวเรือนในจังหวัดเชียงราย และนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย วิธีที่ใช้ในการวิจัยสำหรับการวิเคราะห์อิทธิพลของท่องเที่ยวที่มีต่อการกระจายรายได้ของการศึกษานี้ใช้ดัชนีที่วัดความไม่เท่าเทียมกันด้านรายได้ คือ Gini coefficient และ การจำแนกองค์ประกอบแหล่งที่มาของความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้ (Decomposition of income inequality) โดยใช้ 3 วิธี ได้แก่ (1) จำแนกตามแหล่งที่มาของรายได้ (Source of income) (2) จำแนกตามลักษณะกลุ่มย่อยของประชากร (Population subgroup) และ (3) การจำแนกองค์ประกอบความไม่เท่าเทียมกันด้วยสมการถดถอย (Regression-based inequality decomposition)

ผลการศึกษาได้ข้อค้นพบดังนี้

1) การกระจายรายได้ที่เกิดขึ้นจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย เมื่อพิจารณาการกระจายรายได้ทั้งในส่วนรายจ่ายจากนักท่องเที่ยวที่กระจายสู่ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และรายได้จากครัวเรือนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว รายละเอียดดังนี้

- การพิจารณาด้านรายจ่ายพบว่า ธุรกิจประเภทด้านการเดินทาง ธุรกิจการนำเที่ยว ธุรกิจเกี่ยวกับการซื้อขายสินค้า ธุรกิจเกี่ยวข้องของที่ระลึก และธุรกิจประเภทร้านอาหาร เป็น

ธุรกิจที่รายจ่ายของนักท่องเที่ยวได้กระจายเข้าไปมากที่สุด ห้าอันดับแรก

- การพิจารณาการด้านรายได้ของครัวเรือน พบว่า จากค่าดัชนีความไม่เท่าเทียมกันของครัวเรือนครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวสูงมีความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้มากที่สุดและครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวต่ำมีความไม่เท่าเทียมกันของรายได้น้อยที่สุด และเมื่อองค์ประกอบของความไม่เท่าเทียมกันด้านรายได้ตามแหล่งที่มาของรายได้ รายได้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะมีผลทำให้ค่า Gini ของรายได้รวมเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.0451 ขณะที่เมื่อรายได้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะมีผลทำให้ค่า Gini ของรายได้รวมลดลงร้อยละ 0.0517

2) ปัจจัยที่มีผลต่อการกระจายรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงราย จากการวิเคราะห์องค์ประกอบของความไม่เท่าเทียมกันด้านรายได้ตามลักษณะของประชากร พบว่า ระดับการศึกษาเฉลี่ย และการประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยว มีอิทธิพลต่อความไม่เท่าเทียมกันด้านรายได้โดยรวมมากกว่าปัจจัยแหล่งที่อยู่อาศัย ทั้งการอาศัยอยู่ในเขตเมืองและเขตพื้นที่ที่มีศักยภาพ โดยที่ระดับการศึกษาเฉลี่ยมีความสำคัญมากที่สุด และเมื่อพิจารณาปัจจัยด้วยสมการถดถอย (Regression-based inequality decomposition) พบว่า ลักษณะโครงสร้างทางประชากรของครัวเรือน (ระดับการศึกษาเฉลี่ยของครัวเรือน อัตราการมีงานทำของสมาชิกครัวเรือน และอัตราการพึ่งพิงของสมาชิกครัวเรือน) และการประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยวของครัวเรือน (ครัวเรือนประกอบอาชีพด้านการเกษตรกรรม และสัดส่วนของสมาชิกครัวเรือนที่ประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยว) มีอิทธิพลต่อความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้ โดยคิดเป็นร้อยละ 16.66 และ 5.30 ตามลำดับ

3) ผลกระทบต่อการจ้างงานที่เกิดขึ้นจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย พบว่า แรงงานในธุรกิจขายสินค้าและของที่ระลึก ธุรกิจประเภทอาหารและเครื่องดื่ม โรงแรมและที่พัก และธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการขนส่ง เป็นธุรกิจที่มีการจ้างงานมากที่สุดสี่อันดับแรก

4) แนวทางส่งเสริมศึกษาหาแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ และมีการจ้างงานเพิ่มสูงขึ้นในชุมชนควรเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมกับกิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆ โดยรัฐควรที่จะสร้างองค์ความรู้ให้กับคนในชุมชน เพื่อให้สามารถบริหารจัดการชุมชนได้อย่างเป็นธรรม รูปแบบการท่องเที่ยวที่จะทำให้เกิดการกระจายรายได้และการจ้างงานในชุมชน อาทิ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เป็นต้น

ABSTRACT

Research Title: A Role of Tourism Affecting Income Distribution and Employment of Chiang Rai Province

Researchers: Miss Paweena Leetrakun and Asst. Prof. Dr. Suchart Leetrakun

Field of Study: Economics

Academic Year: 2010

The main purposes of the study entitled “A Role of Tourism toward Income Distribution and Employment of Chiang Rai Province” were to (1) study the income distribution gaining from tourism in Chiang Rai (2) to examine factors affecting income distribution gaining from tourism in Chiang Rai (3) to investigate the employment due to the tourism in Chiang Rai province and (4) to explore the guidelines for tourism promotion producing income distribution and employment increasingly. The samples were households and stakeholders in Chiang Rai province. The study analysis was conducted through Gini coefficient and Decomposition of income inequality categorized by 3 methods; (1) Source of income (2) Population subgroup and (3) Regression-based inequality decomposition.

The findings were as follows:

1) The study of the income distribution gaining from tourism in Chiang Rai considering from the tourist expenses and household’s income related with the tourism, it was found that

- The 5 prime businesses; traveling business, tour operator business, buying and selling of products or services business, souvenirs business and restaurants were distributed in the tourists’ expenses the most.

- Regarding to the households’ incomes, it was found that the households living in high potential of tourism area had the income inequality in a high level where as the households living in the low potential of tourism area had the income inequality in a low level. According to the decomposition of income inequality by the source of income, it showed that the tourism sector’s income was increased by 1% and this resulted in the Gini Coefficient of total

income by 0.0451% where as non-tourism sector's income was increasingly changed into 1% and this resulted in the Gini Coefficient of total income was reduced by 0.0517%.

2) The study of the factors affecting income distribution gaining from tourism in Chiang Rai based on the Decomposition of income inequality showed that the education level and profession related with tourism factors influenced the income inequality more than the residence factor from both living in the city and high potential of tourism area. Importantly, the education level had the highest influence level. With regard to Regression-based inequality decomposition, it was found that the household structure (household average education, household employment, and household dependency ratio) and household profession in tourism (agricultural profession and proportion of household profession in tourism) influenced the income inequality at 16.66 % and 5.30%, in respectively.

3) The study of the employment due to the tourism in Chiang Rai province showed that the highest employment were souvenirs business, food and beverage business, accommodation business and transportation business.

4) The study of guidelines for tourism promotion producing income distribution and employment increasingly suggested that the community should encourage the people to participate in tourism activities. In addition, the government should create holistic knowledge for the community so they could manage their community impartially. The suggested tourism models were cultural tourism, eco-tourism and health tourism.

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ	
ABSTRACT	
กิตติกรรมประกาศ	
สารบัญ	
สารบัญตาราง	
สารบัญรูปภาพ	
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
ขอบเขตและแนวทางการวิจัย	7
นิยามศัพท์	7
กรอบแนวคิดของการวิจัย	9
บทที่ 2 แนวคิดและทฤษฎีจากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว	10
- แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	10
- แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน	11
แนวคิดการกระจายรายได้	19
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	24
บทที่ 3 วิธีการศึกษา	32
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	32
วิธีการศึกษา	33
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	33
การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	34
บทที่ 4 ผลการศึกษา	43

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ 5 สรุปการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะในการศึกษา	67
สรุปผลการศึกษา	67
อภิปรายผล	70
ข้อเสนอแนะในการศึกษา	71
บรรณานุกรม	73
ภาคผนวก	76
ภาคผนวก ก	77
ภาคผนวก ข	88
ประวัติคณะผู้วิจัย	105

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า	
1	ตัวแปรที่นำมาใช้ในสมการถดถอยเพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบการกระจายรายได้	41
2	แสดงจำนวนและร้อยละนักท่องเที่ยวตามประเภทการเดินทาง	44
3	ร้อยละของประเภทการเดินทางและค่าใช้จ่ายในการเดินทางของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวในจังหวัดเชียงราย	44
4	ประเภทรายจ่ายของนักท่องเที่ยวในกรณีเดินทางมาเที่ยวเอง	45
5	ประเภทรายจ่ายของนักท่องเที่ยวในกรณีเดินทางมาเที่ยวกับบริษัทนำเที่ยว	46
6	ร้อยละของรายจ่ายของนักท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงราย	47
7	ลักษณะทั่วไปของครัวเรือนในจังหวัดเชียงราย	48
8	ลักษณะทั่วไปของครัวเรือนในจังหวัดเชียงรายตามสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม	49
9	การกระจายรายได้จำแนกตามลักษณะที่สำคัญของครัวเรือน	52
10	องค์ประกอบของความไม่เท่าเทียมกันด้านรายได้ตามแหล่งที่มาของรายได้	54
11	องค์ประกอบของความไม่เท่าเทียมกันด้านรายได้ตามแหล่งที่มาของรายได้แยกย่อย 13 ประเภท	54
12	องค์ประกอบของความไม่เท่าเทียมกันทางด้านลักษณะของประชากร	56
13	องค์ประกอบของความไม่เท่าเทียมกันแยกตามปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างรายได้	58
14	ข้อมูลจำนวนสถานประกอบการและจำนวนแรงงานในภาคการท่องเที่ยว	61

สารบัญรูปภาพ

ภาพที่	หน้า
1 อัตราการเจริญเติบโตของการเข้ามาท่องเที่ยวของกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติในแต่ละกลุ่มประเทศ	1
2 รายได้จากการท่องเที่ยวสุทธิ	2
3 ร้อยละของผลิตภัณฑ์จังหวัดเฉลี่ยในแต่ละภาคเศรษฐกิจเทียบกับผลิตภัณฑ์จังหวัดรวมเฉลี่ยรวม ในระหว่างปี 2541-2548	4
4 จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย	4
5 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา	9
6 เส้นลอเรนซ์ว่าด้วยการกระจายรายได้	21

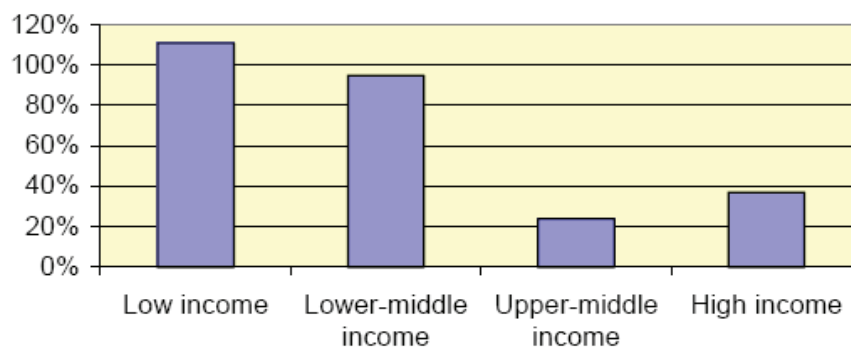
บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

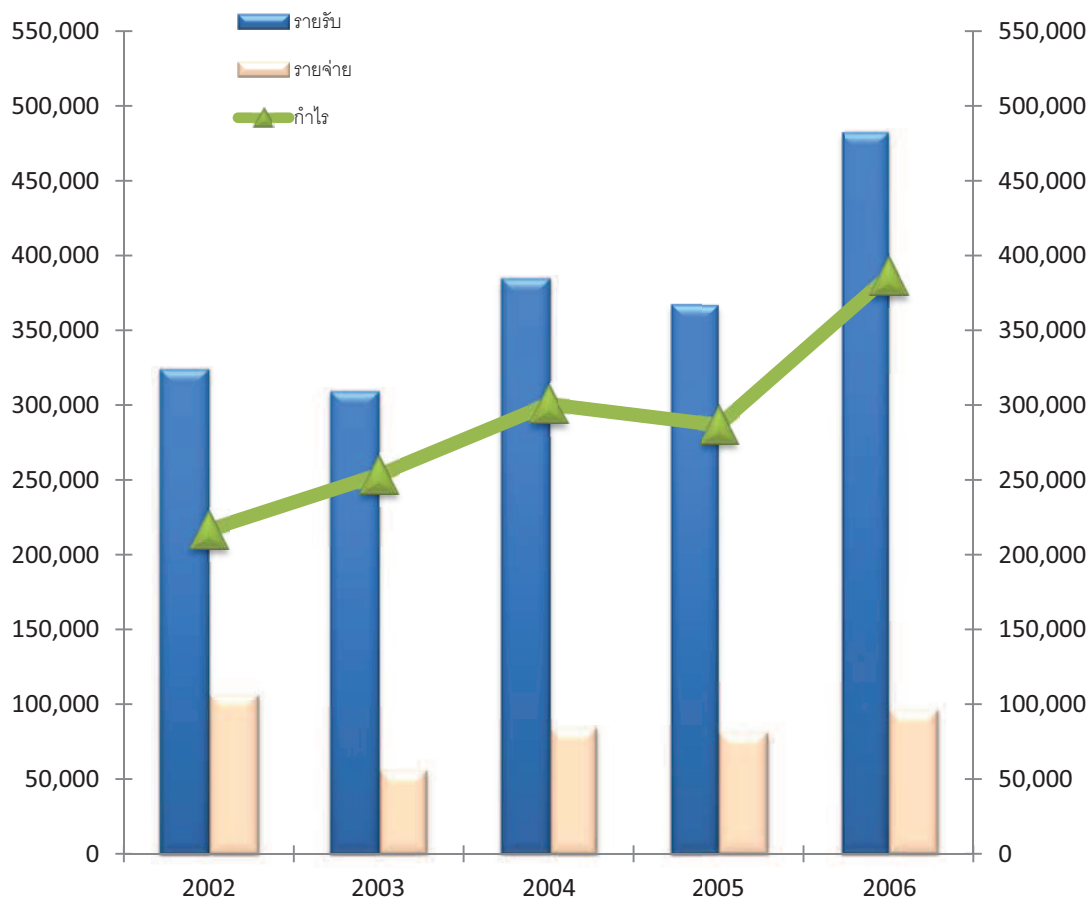
อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาและกลุ่มประเทศด้อยประเทศ (Euggenio Yunis,2004)และ(Men Prachvuthy, 2005) ซึ่งสถิติจาก องค์การท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization) ในช่วงปี 1990-2001 พบว่าอัตราการเจริญเติบโตของการเข้ามาท่องเที่ยวของกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติในกลุ่มประเทศที่มีรายได้ต่ำ (Low Income)และกลุ่มประเทศที่มีรายได้ปานกลางค่อนข้างน้อย (Low-Middle Income) มีอัตราสูงมากแสดงได้ในภาพที่ 1 และได้มีการพยากรณ์อัตราการเจริญเติบโตของการเข้ามาท่องเที่ยวของกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติในกลุ่มประเทศแถบแอฟริกาและกลุ่มประเทศแถบเอเชียใต้จะมีอัตราการเจริญเติบโตร้อยละ 5-6 ต่อปี (Eugenio Yunis, 2004) ดังนั้นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงจัดเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญในกลุ่มประเทศด้อยพัฒนาและกำลังพัฒนาซึ่งรวมทั้งประเทศไทยด้วย

Growth in international tourist arrivals 1990-2001

ภาพที่ 1 อัตราการเจริญเติบโตของการเข้ามาท่องเที่ยวของกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติในแต่ละกลุ่มประเทศ

ที่มา : องค์การท่องเที่ยวโลก

ภาพที่ 2 รายได้จากการท่องเที่ยวสุทธิ

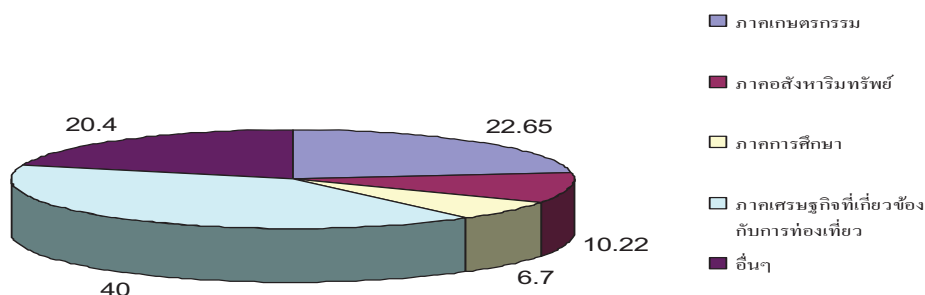
ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2550)

สถานการณ์ของการท่องเที่ยวในประเทศจากภาพที่ 2 พบว่า เม็ดเงินที่ไหลเข้าประเทศจากการท่องเที่ยวในแต่ละปีมีจำนวนมาก และรายได้สุทธิจากการท่องเที่ยวของประเทศไทยนั้นสูงขึ้นเรื่อยๆ ดังนั้นรัฐบาลจึงมีนโยบายให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมสำคัญที่ช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศและเมื่อมีรายได้จากการท่องเที่ยวเมื่อเข้ามาสู่ประเทศแล้ว จากงานวิจัยของ วชิราพร เกิดสุขและคณะปี 2546 และ Men Prachvuthy ในปี 2005 กล่าวในทิศทางเดียวกันว่า อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการกระจายรายได้และความเจริญสู่ชนบท ทั้งนี้เนื่องจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวนั้นมีธุรกิจที่เกี่ยวข้องได้แก่ อุตสาหกรรมโรงแรม ศูนย์การค้า การคมนาคมขนส่ง การเงินและการธนาคาร แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี ทางวัฒนธรรม และเป็นที่คาดหมายกันว่า การขยายตัวของการท่องเที่ยว จะเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ (วชิราพร เกิดสุขและคณะ. 2546)

จากความต้องการที่จะให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นตัวจักรสำคัญในการกระตุ้นส่งเสริมให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาด้านเศรษฐกิจนั้น หากต้องการให้การพัฒนาดังกล่าวเป็นไปอย่างยั่งยืน สิ่งหนึ่งที่ดำเนินไปควบคู่กันคือการจัดสรรและการกระจายรายได้ อย่างเป็นธรรมด้วยเนื่องจากหากทุกส่วนในสังคมได้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว เท่ากับเป็น แรงกระตุ้นหรือเป็นแรงผลักดัน ในพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ร่วมกันดูแลทรัพยากรธรรมชาติ หรือสิ่งดึงดูดใจ(Attraction) ให้คงอยู่ในชุมชนของตนต่อไป

จากประเด็นความสนใจในเรื่องการกระจายรายได้ของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว จึงได้มีการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับการกระจายรายได้ พบว่าข้อสรุปเป็นออกเป็น 2 แนวทาง โดยจากงานวิจัย ของ Men ซึ่ง ทำการศึกษาในประเทศกัมพูชาเกี่ยวกับการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยว ผลการศึกษาพบว่า การกระจายรายได้ของกลุ่มของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นไปอย่างเท่าเทียม และทั่วถึงมากกว่ากลุ่มอุตสาหกรรมนอกภาคเกษตรกรรม ทั้งนี้พิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์Gini (Gini Coefficient) โดยค่าสัมประสิทธิ์จีนิในกลุ่มอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีค่าน้อยกว่ากลุ่ม นอกภาคเกษตรกรรม ซึ่งแสดงว่ากลุ่มอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม มากกว่านั่นเอง แต่การศึกษาของพิลาพรรณ เมื่อปี 2541 ทำการศึกษาที่เกาะช้าง จังหวัดตราด ซึ่ง พิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์Gini เช่นกับ ผลการศึกษาพบว่าการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวใน เกาะช้างนั้นเป็นไปอย่างไม่เป็นธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของมิ่งสรรพ ขาวสะอาดและคณะ ปี 2549 ได้มีการศึกษาถึงการกระจายรายได้ในระดับชุมชนในหมู่บ้านผานกกก และหมู่บ้านบวคเตย และกรณีศึกษาของหมู่บ้านแม่กำปองและกลุ่มท่องเที่ยวเชิงนิเวศตำบลปลายโพรงพาง โดยใช้ค่า สัมประสิทธิ์Gini และดัชนี Shorrocks ผลการศึกษาสรุปว่า การท่องเที่ยวได้ทำให้ชุมชนมีรายได้ เพิ่มขึ้นจริงแต่รายได้เพิ่มขึ้นของชุมชนมักจะกระจุกตัวอยู่ในกลุ่มผู้ที่มีฐานะดี มีความรู้ หรือกลุ่มที่ เป็นแกนนำในการผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวภายในชุมชน ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้เป็นกลุ่มคนที่มี ความสามารถในการเข้าถึงธุรกิจและเงินทุน และสามารถมองเห็นโอกาสในการพัฒนาธุรกิจได้ ดีกว่ากลุ่มคนที่มีฐานะยากจน (มิ่งสรรพ ขาวสะอาดและคณะ.2549 : 173)

ดังนั้นจากงานวิจัยข้างต้นในเรื่องการท่องเที่ยวกับการกระจายรายได้ในระดับชุมชนนั้น มี ข้อสรุปที่แตกต่างกันกล่าวคือเมื่อมีรายได้จากการท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน การกระจายรายได้จาก การท่องเที่ยวที่เข้ามานั้น ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นอาจจะตกแก่กลุ่มคนกลุ่มหนึ่งในสังคมดังเช่น งานวิจัยของพิลาพรรณและ มิ่งสรรพ ขาวสะอาดและคณะ หรือรายได้ดังกล่าวอาจจะได้รับการ กระจายรายได้ขึ้นไปสู่ทุกส่วนภาคของสังคม ดังเช่นการศึกษาของMen Prachvuthy ก็เป็นไปได้

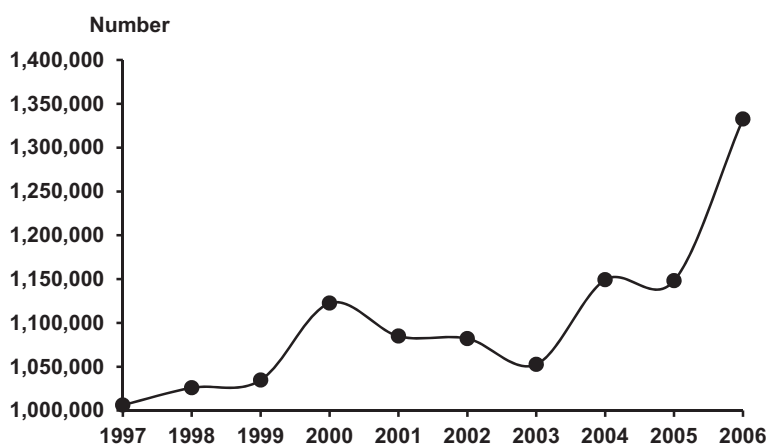

ภาพที่ 3 ร้อยละของผลิตภัณฑ์จังหวัดเฉลี่ยในแต่ละภาคเศรษฐกิจเทียบกับผลิตภัณฑ์จังหวัดรวมเฉลี่ยรวม ในระหว่างปี 2541-2548

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550)

หมายเหตุ: 1. สาขาเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวได้แก่ สาขาขนส่งฯ สาขาโรงแรมและภัตตาคาร สาขาค้าส่งค้าปลีก และสาขาตัวกลางทางการเงิน พิจารณาตามการศึกษาของ วชิราพร และคณะ ปี 2546

2. สาขาอื่นๆ ประกอบด้วย เหมืองแร่ การผลิตอุตสาหกรรม การไฟฟ้า การก่อสร้าง การบริการสุขภาพ การให้บริการชุมชน ลูกจ้างครัวเรือน

ภาพที่ 4 จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ปี 2550

จากข้อมูลทางสถิติโดยพิจารณาผลิตภัณฑ์จังหวัดของเชียงรายในแต่ละภาคเศรษฐกิจ เทียบกับผลิตภัณฑ์จังหวัดรวมตามภาพที่ 3 พบว่าภาคเศรษฐกิจที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวของจังหวัด เชียงรายในระหว่างปี 2541-2548 นั้น สามารถทำรายได้เข้าจังหวัดคิดเป็น ร้อยละ 40 เมื่อเทียบกับ รายได้ทั้งหมด ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญต่อ จังหวัดเชียงรายเป็นอย่างยิ่ง และหากพิจารณาจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัด เชียงรายตามภาพที่ 4 พบว่าจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงรายสูงขึ้นตามลำดับ และ จากทำ Feasibility Study ปี 2545 ของ ADB Bank พบว่าเมื่อเส้นทาง R-3 สร้างเสร็จมีการคาดการณ์ กันว่าจะส่งผลให้มีรายได้จากการท่องเที่ยว และรายได้จากการค้าการลงทุนเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 15 ดังนั้นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจะทวีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของจังหวัดเชียงราย โดยจะ ทำให้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยวที่สูงขึ้น และทำให้เกิดการจ้างงานที่เพิ่มขึ้น และจากการที่รายได้ จากการท่องเที่ยวที่สูงขึ้น หากผลประโยชน์ดังกล่าวถูกกระจายไปอย่างทั่วถึง ย่อมที่จะลดช่องว่าง ทางรายได้ของคนในสังคมได้ แต่จากการตรวจสอบเอกสารให้ข้างต้นจะเห็นได้ว่ายังไม่สามารถสรุปได้ ว่า เมื่อรายได้จากการท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นจะส่งผลให้เกิดการกระจายรายได้อย่างทั่วถึงทุกภาคส่วน ของสังคม หรือผลประโยชน์จะตกกับกลุ่มคนเพียงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น ดังนั้นจึงเกิดเป็นคำถาม ของงานวิจัยชิ้นนี้ว่า รายได้จากการท่องเที่ยวที่เข้าสู่จังหวัดเชียงราย การกระจายรายได้ดังกล่าวเป็น อย่างไร และรายได้ที่ได้จากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงรายในขณะนี้ กระจายได้สู่ ภาคเศรษฐกิจใดบ้าง มีการกระจายรายได้ออกไปอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมหรือไม่ และส่งผลในเกิด การจ้างงานเพิ่มขึ้นมากน้อยเพียงใด เพื่อเป็นวางแผนเพื่อส่งเสริมและพัฒนา รูปแบบการท่องเที่ยวที่ ก่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง และก่อให้เกิดจากการจ้างงานเพิ่ม ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นการ พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมใดๆ ไม่ว่าจะเป็นระดับประเทศ หรือระดับจังหวัด หากการพัฒนาอื่นๆ สามารถทำให้ก่อให้เกิดรายได้เพิ่มสูงขึ้น และสามารถกระจายรายได้ขึ้นอย่างทั่วถึง ทุกคนมีงาน ทำงานแล้ว สุดท้ายแล้วจะนำมาซึ่งความอยู่ดีมีสุขในสังคม

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการกระจายรายได้ที่เกิดขึ้นจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการกระจายรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงราย
3. เพื่อศึกษาการจ้างงานที่เกิดขึ้นจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย
4. เพื่อศึกษาแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการกระจายรายได้และมีการจ้างงานเพิ่มสูงขึ้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นองค์ความรู้ใหม่เพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัด
2. บริการความรู้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัด
3. เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว (Stakeholder) ได้รับทราบข้อมูลของใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวว่ามีกระจายรายได้ไปสู่ภาคเศรษฐกิจใด และเป็นมีส่วนร่วมในการวางแผนรูปแบบการท่องเที่ยว ที่ส่งผลให้เกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม และการจ้างงานสูงขึ้นในจังหวัด
4. เพื่อให้หน่วยงานภาครัฐสามารถทราบข้อเท็จจริงที่ว่ารายได้จากการท่องเที่ยวของจังหวัดที่เกิดขึ้นมีการกระจายไปอย่างทั่วถึงหรือไม่ รวมทั้งทราบถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการกระจายรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวของจังหวัด
5. เพื่อให้หน่วยงานภาครัฐสามารถนำไปวางแผนและจัดการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงราย โดยใช้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัด ที่จะก่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมและ การจ้างงานที่สูงขึ้น เพื่อนำไปสู่ความอยู่ดีมีสุขของคนในจังหวัด

ขอบเขตและแนวทางของการวิจัย

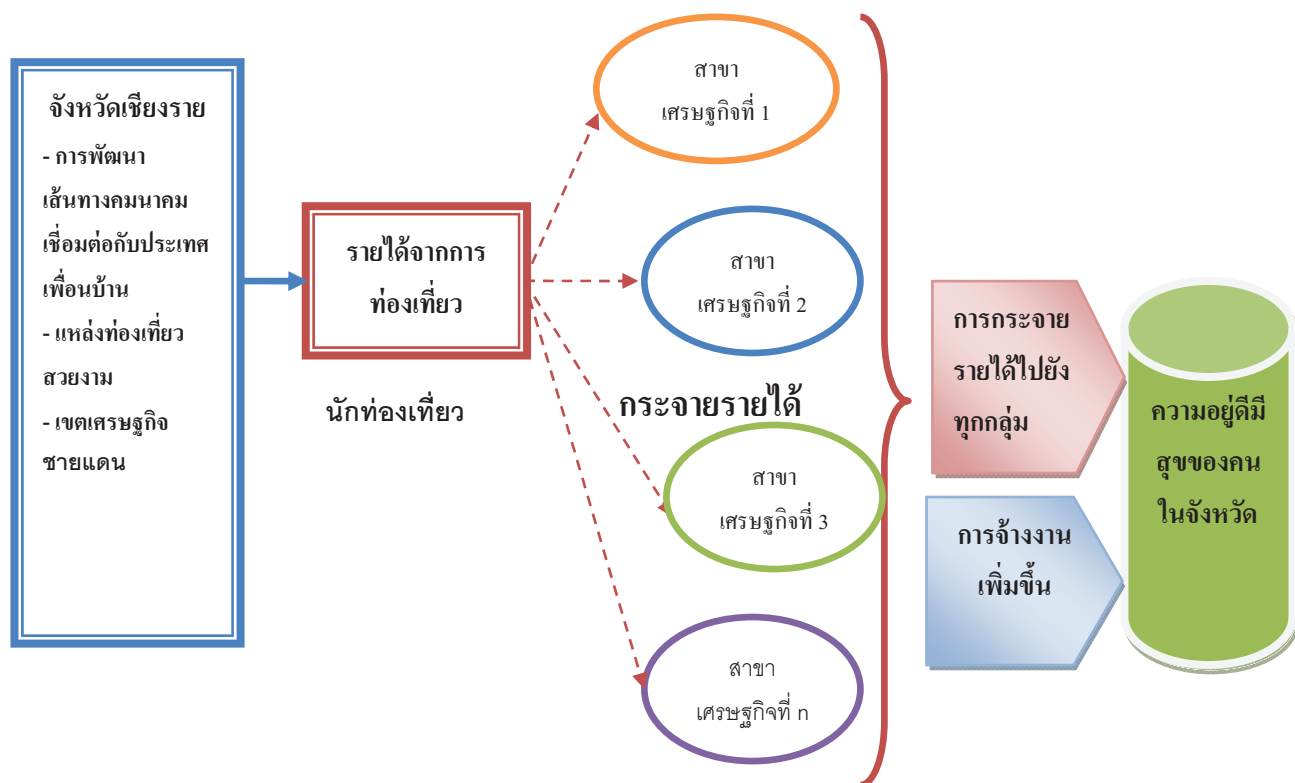
1. ขอบเขตพื้นที่ เขตจังหวัดเชียงราย
2. ขอบเขตเวลา กำหนดเวลาในการศึกษาและการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ เป็นระยะเวลา 1 ปี ตั้งแต่ ตุลาคม 2552- กันยายน 2553
3. ขอบเขตเนื้อหา โดยการศึกษาสถานการณ์ทั่วไปของการกระจายรายได้เน้นพิจารณาทางด้านรายได้เป็นหลัก เนื่องจากต้องการศึกษาถึงรูปแบบของการกระจายผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว ซึ่งสามารถสะท้อนได้ชัดเจนจากการเปลี่ยนแปลงของรายได้ อันเป็นการแสดงถึงมาตรฐานในการดำรงชีวิตของครัวเรือนในสังคม นอกจากนั้น ยังสามารถเปรียบเทียบกับการศึกษาในอดีต ซึ่งส่วนใหญ่คำนวณความไม่เท่าเทียมกันด้านรายได้และความยากจนโดยใช้ด้านรายได้ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายต่อไป

นิยามศัพท์

1. การกระจายรายได้ (Income Distribution) หมายถึง การพิจารณาถึงการได้รับสัดส่วนร้อยละของรายได้จากรายได้ทั้งหมดของสัดส่วนร้อยละของบุคคลในสังคม กล่าวคือ พิจารณาว่ารายได้ของกลุ่มบุคคลต่างๆ ในสังคมที่ได้รับที่มีความแตกต่างกันอย่างไร ซึ่งแสดงถึง ความไม่เท่าเทียมกันทางด้านรายได้ของสังคม
2. ค่าสัมประสิทธิ์จีนี (Gini Coefficient) เป็นสัมประสิทธิ์ความไม่เท่าเทียมกันของการกระจายรายได้ เป็นเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ที่ใช้แสดงความไม่เท่าเทียมกันของการกระจายรายได้
3. กิจการในภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว (stakeholder) หมายถึง ธุรกิจที่พักและโรงแรม กิจการทัวร์นำเที่ยว กิจการรถ-เรือเช่า กิจการให้บริการขนส่ง เช่น รถสองแถวและสามล้อ ร้านจำหน่ายของที่ระลึก ร้านอาหาร ผับ และ ภัตตาคาร สถานบริการและบันเทิง เช่น ออบอบนวด นวดแผนโบราณ และ คาราโอเกะ กิจการบริการด้านสนันทนาการและกีฬา เช่น สนาม

กอล์ฟ และ โบว์ลิ่ง ร้านขายของชำ ซูเปอร์มาร์เก็ต และ ห้างสรรพสินค้า สถาบันการเงิน เช่น
เคาท์เตอร์แลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ คลินิกและสถานพยาบาล และ กิจการอื่นๆ ที่ให้บริการ
แก่นักท่องเที่ยว เช่น เสริมสวย โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต และ ไปรษณีย์เอกชน เป็นต้น

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ภาพที่ 5 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีจากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่อง บทบาทของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวต่อการกระจายรายได้และการจ้างงาน แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ แนวคิดด้านการท่องเที่ยว แนวคิดการกระจายรายได้ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

1. แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

สายชล (2549) ได้อธิบายถึงแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย ความหมาย ของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หลักการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ความหมายของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน โดย Swerbrooke ว่าเป็นการท่องเที่ยวซึ่งทำให้เศรษฐกิจเจริญงอกงาม แต่ต้องไม่ทำลายทรัพยากรซึ่งเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว นอกจากนี้ ต้องไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และโครงสร้างทางสังคมของชุมชนในท้องถิ่น

ในการพัฒนาแบบยั่งยืนและการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนตามข้อตกลงระหว่างประเทศ ประกอบด้วยหลักการต่อไปนี้

1.1 สิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่สำคัญและมีคุณค่าต่อการท่องเที่ยว ต้องอนุรักษ์ไว้ให้คงสภาพเดิมในระยะยาว มิใช่ถูกทำลายในระยะสั้น

1.2 การท่องเที่ยว เป็นการจัดกิจกรรมที่อำนวยความสะดวกให้กับชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวให้มีความเสมอภาคเท่ากับนักท่องเที่ยว หมายความว่า มิใช่นักท่องเที่ยวแสวงหาผลประโยชน์จากชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวอย่างเดียว ชุมชนควรได้รับประโยชน์เท่าเทียมกันจากการท่องเที่ยวด้วย

1.3 การจัดการเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยวกับสิ่งแวดล้อม ต้องส่งผลกระทบต่อ การพัฒนาแบบยั่งยืนการท่องเที่ยวต้องไม่ทำลายทรัพยากรก่อให้เกิดผลเสียหายในอนาคต

1.4 กิจกรรมและพัฒนการท่องเที่ยวควรยอมรับสภาพธรรมชาติและลักษณะของสถานที่ ซึ่งเป็นที่ตั้งของกิจกรรม

1.5 ความกลมกลืนที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวต้องเกิดจากความต้องการของนักท่องเที่ยว ประชาชนในท้องถิ่น และสถานที่ท่องเที่ยว

1.6 การเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงต้องไม่ทำลายหลักการของการพัฒนาแบบยั่งยืน

1.7 องค์กรทางด้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยว องค์กรในท้องถิ่น และองค์กรด้านสิ่งแวดล้อม ต้องยอมรับในหลักการดังกล่าวแล้ว และจะต้องปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติที่แท้จริง

ในปัจจุบันมีการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวซึ่งนำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนหลายรูปแบบ เช่น การท่องเที่ยวเชิงสังคม-วัฒนธรรม (Social-Cultural Tourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro-Tourism) การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ (Health Tourism) การท่องเที่ยวทางทะเล (Marine Tourism) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism)

อย่างไรก็ตาม รูปแบบการท่องเที่ยวซึ่งจะนำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ต้องประกอบด้วย 3 มิติ

1.7.1 การจัดการสิ่งแวดล้อมให้เกิดความยั่งยืน

1.7.2 การจัดการด้านเศรษฐกิจให้เกิดความเป็นธรรมในการกระจายรายได้

1.7.3 การจัดการด้านสังคมและวัฒนธรรมให้กระทบน้อยที่สุด

2. แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-based Tourism : CBT)

วีระพล ทองมา (2547) ได้กล่าวถึงแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีการให้ความหมายของแนวคิดและต้นกำเนิดของคำว่า อีโคทัวร์ริซึม (ecotourism) โดยพจนานุกรม (2546: 178-179) ว่ามาจากประเทศตะวันตก มีการให้คำนิยามคำนี้หลากหลายขึ้นอยู่กับภูมิหลังของแต่ละคนหรือสังคมที่ผู้เขียนหรือนักวิชาการคลุกคลีอยู่ โดยส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญในเรื่องการพัฒนาที่คู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในบริบทสังคมไทยที่คนกับธรรมชาติมีความผูกพันใกล้ชิดกัน แนวคิดนี้จึงเน้นบทบาทของคนและชุมชนมากขึ้น

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (community base sustainable tourism) คือการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน” โดยมองว่าการท่องเที่ยวต้องทำงานครอบคลุม 5 ด้าน พร้อมกัน ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยมีชุมชนเป็นเจ้าของและมีส่วนในการจัดการ

นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังสามารถเป็นเครื่องมือในการพัฒนา โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเงื่อนไขและสร้างโอกาสให้องค์กรชุมชนเข้ามามีบทบาทสำคัญในการวางแผนทิศทางการพัฒนาชุมชนของตนในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนที่มีแนวโน้มว่าการท่องเที่ยวจะรุกคืบเข้าไปถึงหรือต้องการเปิดเผยชุมชนของตนให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง ให้มีการสร้างให้เกิดกระบวนการเรียนรู้

เกี่ยวกับการวางแผน การบริหารจัดการทรัพยากรและกระจายอำนาจการตัดสินใจ โดยเน้นความสำคัญของการจัดการธรรมชาติแวดล้อมและใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนไปพร้อมกัน

ในช่วง 2 - 3 ปี ที่ผ่านมาคำว่า "**Community-based Tourism : CBT**" การท่องเที่ยวที่ให้ชุมชนเป็นฐานการบริหารจัดการ "การท่องเที่ยวโดยชุมชน" เป็นที่รู้จักและใช้กันอย่างแพร่หลายในหลายๆความหมาย ความเข้าใจและประสบการณ์ ซึ่งการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นส่วนหนึ่งที่จะนำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ เป็นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การจัดการด้านโฮมสเตย์ที่ต้องมี "ชุมชน" เป็นส่วนประกอบสำคัญ ดังนั้นการท่องเที่ยวโดยชุมชน : "Community-based Tourism : CBT" จึงเป็นเรื่องของการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนท้องถิ่นและผู้มาเยือน ในการที่จะดูแลรักษาทรัพยากรด้านต่างๆ ของชุมชนที่มีอยู่แล้ว ตลอดจนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืน อันเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน เพื่อประโยชน์แก่ชุมชน"

2.1 กระบวนการเรียนรู้ของ CBT : มุ่งองค์ประกอบที่สำคัญคือ

2.1.1 **ศักยภาพของคน** ต้องเริ่มที่คนในชุมชนที่จะต้องรู้จักรากเหง้าของตนเอง ให้ดีเสียก่อน เพื่อความพร้อมในการบอกเล่าข้อมูลและคนในชุมชนต้องมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ มีความสามัคคี ทำงานร่วมกันได้

2.1.2 **ศักยภาพของพื้นที่** หมายถึง ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบสานต่อกันมา คนในชุมชนต้องรู้จัก ต้องรักและหวงแหนเห็นคุณค่าของทรัพยากรในชุมชนของตน สามารถที่จะนำมาจัดการได้อย่างคุ้มค่าและยั่งยืน ทั้งนี้แล้วชุมชนต้องมีความพร้อมในการเรียนรู้ ตลอดจนมีความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องแนวคิด พื้นฐานทางด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการจัดการในพื้นที่ได้ด้วย

2.1.3 **การจัดการ** เป็นเรื่องที่ไม่ง่ายนักที่จะทำอะไร เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด เกิดความยั่งยืน สมดุลในกลุ่มคนหมู่มาก ดังนั้นชุมชนที่จะสามารถบริหารจัดการ การท่องเที่ยวโดยชุมชน : "Community-based Tourism : CBT" ได้ต้องเป็นชุมชนที่มีผู้นำที่เป็นที่ยอมรับ มีความคิด มีวิสัยทัศน์ ความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้งยังต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ต้องมีการพูดคุยกำหนดแนวทางในการเตรียมความพร้อมชุมชนรู้ว่าพื้นที่ของตนจะมีรูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้อย่างไร ควรมีกิจกรรมอะไรบ้าง และจะมีการกระจายจัดสรรรายได้อย่างไร ทั้งหลายทั้งปวงที่กล่าวมานั้น สิ่งสำคัญที่สุดของชุมชนก็คือการมีส่วนร่วม อันหมายถึง ร่วมในทุกๆสิ่ง ทุกอย่างเพื่อส่วนรวม

2.1.4 **มีส่วนร่วม มีได้อย่างไร** การสื่อสารพูดคุย เป็นการสื่อความคิดเห็น การอภิปราย รวมถึงการหาทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวจากการระดมความคิดจากประสบการณ์ของนักวิจัย

ท้องถิ่นพบว่าชุมชนจัดให้มีเวทีพูดคุย ร่วมกันคิดวางแผนดำเนินการ ประสานงานกับหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องในการทำงานร่วมกัน สร้างกฎระเบียบของชุมชนทางด้านต่างๆเพื่อให้คนในชุมชน รวมถึงผู้มาเยือนปฏิบัติตาม

2.2 ผลกระทบจากการทำการท่องเที่ยวโดยชุมชน : "Community-based Tourism :

CBT"

ทุกอย่างที่ดำเนินการย่อมส่งผลกระทบต่อสิ่งที่ตั้งอยู่ สิ่งแวดล้อมโดยรอบทั้งสิ้น ซึ่งมีผลกระทบด้านบวกและด้านลบ (วีระพล ทองมา, 2547 : 17-22) ได้แก่

2.2.1 ผลกระทบด้านบวก ส่งผลให้ชุมชนมีจิตสำนึกเกิดการพัฒนาดตนเอง พึ่งพาตนเอง คิดเป็นทำเป็น มีความพยายามในการเรียนรู้พัฒนา เกิดรายได้เพิ่มขึ้นมีการรวมตัวกัน สร้างความเข้มแข็งในชุมชน นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ตามความคาดหวังและความพยายามที่จะดำเนินการเพื่อให้เป็นตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน 3ด้าน ได้แก่ 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านสังคม วัฒนธรรม 3) สิ่งแวดล้อม และสิ่งสำคัญประการหนึ่งจะนำไปสู่ความยั่งยืนคือการรวบรวมองค์ความรู้ ภูมิปัญญา สืบสานสืบทอด ตลอดจนการนำไปใช้ประโยชน์ได้ เกิดความรักความภาคภูมิใจ ในความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีส่วนร่วมในทรัพยากรของชุมชน และเกิดกระบวนการเรียนรู้การทำงานร่วมกันในที่สุด

2.2.2 ผลกระทบด้านลบ เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม อาทิ จำนวนขยะที่เพิ่มมากขึ้นจากนักท่องเที่ยว การใช้น้ำ ระบบนิเวศธรรมชาติ การรับวัฒนธรรมที่เข้ามาอย่างรวดเร็ว เกิดกระแสการเลียนแบบ มีความขัดแย้งทางความคิด เสียความเป็นส่วนตัวในการที่จะต้องรองรับนักท่องเที่ยว และที่สำคัญคืออาจถึงกับสูญเสียเอกลักษณ์ของท้องถิ่น หากมีการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวมากเกินไป

ในส่วนการตลาดนั้นแต่ละชุมชนจะต้องให้ข้อมูลแนะนำชุมชนตนเองและชุมชนอื่นที่ถูกต้องและน่าสนใจแก่นักท่องเที่ยว และที่น่าภูมิใจสำหรับชุมชนคือ การรักษัและหวงแหน ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาบรรพบุรุษที่สืบทอดกันมา แต่ชุมชนไม่ได้ละทิ้ง พื้นฐานเดิม หรือปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตไปตามกระแสวัฒนธรรม และไม่ได้มุ่งหวังรายได้จากการท่องเที่ยวที่จะได้ให้เป็นรายได้หลักของชุมชน โดยละทิ้งอาชีพดั้งเดิมที่จะเป็นการที่จะปรับตัวเพื่อรองรับกระแสการท่องเที่ยวที่เข้าไปในชุมชน

2.3 หลักการทำงานการท่องเที่ยวโดยชุมชน

จากแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่มองชุมชนเป็นศูนย์กลางหรือฐานเพื่อกำหนดทิศทาง แผนงาน แผนปฏิบัติการของตนเอง โดยดำเนินการพร้อมกันทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมนั้น จึงทำให้กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาแบบองค์รวมและเกี่ยวกับกลุ่มคนต่างๆ มากมาย เมื่อมองในบริบทของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ต้องการให้ชุมชนมีส่วนร่วมและได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวจึงควรต้องมีหลักการร่วมกัน ดังนี้

2.3.1 การท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องมาจากความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ชุมชนได้มีการวินิจฉัยวิเคราะห์สภาพปัญหา ผลกระทบการท่องเที่ยวอย่างรอบด้านแล้ว ชุมชนร่วมตัดสินใจลงมติที่จะดำเนินการตามแนวทางที่ชุมชนเห็นสมควร

2.3.2 สมาชิกในชุมชนต้องมีส่วนร่วมทั้งการคิดร่วม วางแผนร่วม ทำกิจกรรมร่วม ติดตามประเมินผลร่วมกัน เรียนรู้ร่วมกันและรับประโยชน์ร่วมกัน

2.3.3 ชุมชนต้องการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม เป็นชมรม เป็นองค์กร หรือจะเป็นองค์กรชุมชนเดิมที่มีอยู่แล้วเช่นกัน องค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.) ก็ได้ เพื่อกลไกที่ทำหน้าที่แทนสมาชิกทั้งหมดในระดับหนึ่ง และดำเนินการด้านการกำหนดทิศทาง นโยบายการบริหาร การจัดการ การประสานงาน เพื่อให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นไปตามเจตนารมณ์ของสมาชิกในชุมชนที่เห็นร่วมกัน

2.3.4 รูปแบบ เนื้อหา กิจกรรม ของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ต้องคำนึงการอยู่ร่วมกันอย่างมีศักดิ์ศรี มีความเท่าเทียมกัน ความเป็นธรรม และให้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมในเชิงสร้างสรรค์และลดผลกระทบในเชิงลบ

2.3.5 มีกฎ กติกาที่เห็นร่วมจากชุมชน สำหรับการจัดการท่องเที่ยวที่ชัดเจน และสามารถกำกับดูแลให้เป็นไปตามกติกาที่วางไว้

2.3.6 ชุมชนที่จัดการท่องเที่ยว สมาชิกในชุมชน ชาวบ้านทั่วไปและนักท่องเที่ยว ควรมีกระบวนการเรียนรู้ระหว่างกันและกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการทำงานการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ถูกต้องเหมาะสม และมีความชัดเจน

2.3.7 การท่องเที่ยวโดยชุมชน จะต้องมีมาตรฐานที่มาจากข้อตกลงร่วมภายในชุมชนด้วย เช่น ความสะอาด ความปลอดภัย การกระจายรายได้ที่เป็นธรรมของผู้ที่เกี่ยวข้อง และพิจารณาร่วมกันถึงขีดความสามารถในการรองรับ

2.3.8 รายได้ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว มีส่วนไปสนับสนุนการพัฒนาชุมชนและรักษาสิ่งแวดล้อม

2.3.9 การท่องเที่ยวจะไม่ใช่อาชีพหลักของชุมชน และชุมชนต้องดำรงอาชีพหลักของตนเองไว้ได้ ทั้งนี้หากอาชีพของชุมชนเปลี่ยนเป็นการจัดการท่องเที่ยว จะเป็นการทำลายชีวิตและจิตวิญญาณดั้งเดิมของชุมชนอย่างชัดเจน

2.3.10 องค์กรชุมชนมีความเข้มแข็งพอที่จะจัดการกับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้ และพร้อมจะหยุดเมื่อเกินความสามารถในการจัดการ ซึ่งสิ่งเหล่านี้หากมองในแง่ความพร้อมของชุมชนและประสิทธิภาพในการบริหารจัดการท่องเที่ยวในมิติของชุมชนแล้ว การท่องเที่ยวโดยชุมชนจะเป็นไปได้ด้วยดีนั้นยังต้องพิจารณาจากมิตินอกชุมชนที่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยได้แก่ การตลาด นโยบายรัฐที่เข้ามาสนับสนุน และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว เป็นต้น

2.4 กระบวนการทำงานเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว

หากชุมชนมีความพร้อมมีปัจจัยเอื้ออำนวยต่อการเข้ามามีบทบาทจัดการการท่องเที่ยวแล้วนั้น ผู้นำชุมชนและแกนนำที่หลากหลาย ตัวแทนกลุ่มต่างๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มสตรี กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสหกรณ์การเกษตร ฯลฯ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น องค์กรบริการส่วนตำบล เจ้าหน้าที่ป่าไม้ ครูอาจารย์ในโรงเรียน เป็นต้น ร่วมกันประชุมสัมมนาเพื่อสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งเป็นการฝึกกำลังความคิดสร้างสรรค์ ประสานแนวคิดของทุกคนให้เห็นเป็นภาพเดียวกัน ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และนำวิสัยทัศน์ที่ได้มากำหนดเป็นเป้าหมาย เป็นทิศทางของการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนในระยะต่อไป ดังที่พจนานวนศรี (2546: 185-188) ได้กล่าวไว้ว่า

2.5 การกำหนดวิสัยทัศน์ของการท่องเที่ยวชุมชน

ชุมชนหลายแห่งตัดสินใจเปิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนและเป็นฝ่ายจัดการเองนั้น มีรูปแบบการคิดตัดสินใจด้วยการมองวิสัยทัศน์ 3 รูปแบบด้วยกัน คือ

2.5.1 มองกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือหนึ่งในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารกับคนภายนอก ให้เกิดความรู้ความเข้าใจต่อสภาพปัญหาชุมชนที่ประสบอยู่ และหวังว่าจะได้เพื่อนที่เข้าใจร่วมแก้ไขปัญหาต่างๆ ร่วมกัน อันเป็นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม เพื่อประสานการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาของชุมชนนั้น

2.5.2 การท่องเที่ยวทำให้เกิดผลกระทบทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม จำเป็นที่ชุมชนต้องรวมตัวกันเข้ามาจัดการให้นักท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้องให้ปฏิบัติอยู่ในกฎ กติกาของชุมชน การจัดระเบียบการแบ่งปันผลประโยชน์แก่ผู้คนที่เกี่ยวข้องและผลประโยชน์ในชุมชน การสร้างมาตรฐานต่างๆ ของการท่องเที่ยวโดยชุมชนเอง ทั้งเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบมากเกินไปจนขีดความสามารถที่ชุมชนจะจัดการได้

2.5.3 การท่องเที่ยวเป็นกระบวนการเรียนรู้ระหว่างคนกับธรรมชาติ เป็นการสร้างโอกาสในการฟื้นฟูวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และสิ่งแวดล้อม โดยมองที่รายได้เป็นเพียงแต่ผลประโยชน์ที่ได้จากกระบวนการเรียนรู้ท่ามกลางการท่องเที่ยว

ซึ่งทั้ง 3 รูปแบบนี้มีพื้นฐานการคิดจากชุมชนเอง ที่มีความภูมิใจในวัฒนธรรม และภูมิปัญญาของตนเองที่พร้อมจะสื่อต่อคนภายนอก โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดจากนั้นแล้ว ชุมชนเองยังต้องการความเข้าใจ ความร่วมมือของนักท่องเที่ยวในเคาพ ในกฎ กติกา ที่ชุมชนร่วมกันสร้างไว้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของคนต่างวัฒนธรรม

2.6 การกำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

วัตถุประสงค์ของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งมาจากการกำหนดจากวิสัยทัศน์ที่จัดทำร่วมกันในชุมชน และนำมากำหนดเป็นวัตถุประสงค์ที่เป็นรูปธรรม ให้มีความชัดเจนขึ้น โดยชุมชนจะมีการกำหนดวัตถุประสงค์หลักอยู่ 4 ประการด้วยกัน คือ

2.6.1 เพื่อให้กิจกรรมการท่องเที่ยว เป็นกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา เป็นกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในรูปแบบอื่นๆ ที่ต้องเอื้ออำนวยการเรียนรู้ต่อกันและกันได้ เช่น การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ไปเยือนชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน นักท่องเที่ยวควรเกิดการเรียนรู้บทบาทของประมงขนาดเล็กที่ทำหน้าที่อนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งด้วย

2.6.2 เพื่อให้กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นตัวกระตุ้นส่งเสริมให้ชุมชน โดยเฉพาะคนหนุ่มสาวได้เข้าใจ ให้คุณค่า ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนให้กลับฟื้นคืนสภาพได้ในระยะต่อไป

2.6.3 เพื่อก่อให้เกิดการรวมตัวกันของคนในชุมชน ที่เผชิญต่อผลกระทบทางการท่องเที่ยวแบบเดิม ให้เข้ามีส่วนร่วมจัดการลดผลกระทบดังกล่าว และจัดระเบียบชุมชนให้เป็นระบบที่ทำให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

2.6.4 เพื่อเป็นเครื่องมือการเผยแพร่ให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องของวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตกับสาธารณชนภายนอก

จะเห็นได้ว่าในมิติของชุมชนไม่ได้มองเรื่องรายได้เป็นเรื่องหลัก ผิดกับในระดับนโยบายการท่องเที่ยวมักจะให้ความสำคัญเรื่องรายได้เป็นอันดับแรก หากเอาคุณค่า วิธีคิดที่เป็นพื้นฐานที่สำคัญในสังคมไทย อันได้แก่ การมีน้ำใจ ความเอื้ออารี ประกอบกับการมีวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ ความรักในศิลปวัฒนธรรม อันเป็นทุนทางสังคมของคนไทย ก็จะทำให้การริเริ่มและมองการท่องเที่ยวได้ถูกทิศทางยิ่งขึ้น

2.7 การเตรียมความพร้อมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นเสมือนงานพัฒนาชุมชนอย่างหนึ่ง เป็นสิ่งที่ดูเหมือนง่ายแต่ทำยาก ที่ว่ายากนั้นก็เพราะการท่องเที่ยวเป็นการพัฒนาที่ตอบสนองกระแสบริโภคนิยม การท่องเที่ยวทำให้ชุมชนหลุดออกจากฐานการผลิตเดิมในภาคการเกษตร สู่อุตสาหกรรมบริการ กำลังซื้อที่สูงกว่าของนักท่องเที่ยวจึงสามารถกำหนด “สินค้า” และ “บริการ” ได้ตามความต้องการ ทำให้สภาพทางสังคมและวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวมักถูกรวบงำจากวัฒนธรรมภายนอกที่เข้ามาพร้อมกับนักท่องเที่ยว เป็นคาบสองคมและมีความเสี่ยงอย่างยิ่งในการนำไปใช้ในการพัฒนา

อย่างไรก็ตาม ก่อนที่จะเปิดหมู่บ้านต้อนรับนักท่องเที่ยว ชุมชนควรจะต้อง “รู้ตัว” เข้าใจและตระหนักต่อการท่องเที่ยวนี้ตลอดจนการสร้างภูมิคุ้มกัน โดยการเตรียมความพร้อมชุมชน ซึ่งผู้ดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนควรมีกระบวนการทำงาน ตามที่พจนานุกรม (2546: 189-190) ได้กล่าวไว้ว่าดังนี้

ขั้นที่ 1 ให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวให้ชุมชนในการพิจารณาทั้งด้านบวกและลบของการท่องเที่ยว ซึ่งในขั้นตอนนี้อาจจะมีเฉพาะผู้นำหรือกลุ่มสนใจ

ขั้นที่ 2 สร้างการมีส่วนร่วม เป็นการดึงเอากลุ่มที่สนใจการท่องเที่ยวโดยชุมชน และกลุ่มองค์กรต่างๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มสตรี กลุ่มออมทรัพย์ และผู้นำที่เป็นทางการและผู้นำทางธรรมชาติมาพูดคุยเรื่องผลดี-ผลเสีย อีกครั้ง เพื่อให้เขาเหล่านั้นได้ร่วมกันตัดสินใจเรื่องนี้อย่างร่วมกัน

ขั้นที่ 3 ศึกษาชุมชนร่วมกับชาวบ้าน โดยการทำงานร่วมกับชาวบ้านเพื่อศึกษาในหัวข้อดังนี้

- การสำรวจทางกายภาพ
 - ทำแผนที่รอบนอก (แสดงแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและที่ดินทำกิน)
 - แผนที่รอบในหมู่บ้าน (แสดงที่ตั้งของบ้านเรือน ทรัพยากรคนสร้างและทรัพยากรธรรมชาติ)
- ศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน
- ศึกษาความสัมพันธ์ของชุมชนกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว
- ศึกษากลุ่มต่างๆ ในชุมชน

ซึ่งผลการศึกษานี้จะทำให้เห็นศักยภาพ-ข้อจำกัดของชุมชน และปัญหาของชุมชนร่วมกัน

ขั้นที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน ทั้งในด้านศักยภาพ-ข้อจำกัด โอกาสและความเสี่ยง ในขั้นตอนนี้จะทำให้ชุมชนได้มองเห็นได้ด้วยตนเอง และสามารถเชื่อมโยงเรื่องท้องเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนได้ การวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้จะทำให้เกิดการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และอาจพบว่าเพื่อแก้ปัญหาให้ตรงจุด อาจจะไม่จำเป็นต้องใช้เรื่องการท้องที่ขงเลยก็เป็นได้

ขั้นที่ 5 ร่วมกันพัฒนาศักยภาพและแก้ไขจุดอ่อน อาทิ

- รวบรวมองค์ความรู้ ซึ่งแต่ละชุมชนจะแตกต่างกันออกไปมีเอกลักษณ์เฉพาะชุมชน เช่น บางชุมชนเด่นด้านการพัฒนาชุมชน บางชุมชนเด่นระบบการจัดการนิเวศที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้เหมาะสม เป็นต้น ซึ่งชุมชนต้องร่วมกันดึงเอกลักษณ์ ให้เห็นร่วมกันก่อนนำสู่การเผยแพร่ออกไป

- ปรับปรุงแหล่งท้องเที่ยวให้เหมาะสม สอดคล้อง ปลอดภัย ไม่ทำลายระบบนิเวศเดิมมากนัก เช่น การปรับทางเดินในป่าเขา เป็นต้น

- ปรับปรุงบ้านพักและความสะอาดภายในชุมชนให้เป็นมาตรฐานของชุมชนแต่ละแห่งที่ตกลงร่วมกัน โดยมีคณะกรรมการของชุมชน ตรวจสอบอย่างสม่ำเสมอ

- ฝึกอบรมบุคลากรด้านการท้องเที่ยวในชุมชน เช่น นักสื่อความหมาย การสร้างเวทีเรียนรู้กับนักท่องเที่ยว เป็นต้น ซึ่งในขั้นตอนนี้จะเห็นความสามารถของชุมชน ในการรองรับการท้องเที่ยวทั้งความพร้อมจำนวนบุคลากร และขีดความสามารถในการรองรับทั้งพื้นที่ทางธรรมชาติ และรูปแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน

ขั้นที่ 6 วางรูปแบบการบริหารจัดการ ในขั้นตอนนี้จะเป็นการจัดตั้งองค์กรขึ้นมาทำงาน หรืออาจใช้องค์กรที่ชุมชนมีอยู่เดิมแต่เพิ่มเติมบทบาทหน้าที่ มีการกำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน กำหนดรูปแบบของการท้องเที่ยว โปรแกรมและราคาการจัดสรรผลประโยชน์ ผู้ชาวบ้านและชุมชน และมาตรการในการป้องกันผลกระทบ โดยอาจจะเป็นการสร้างกฎ-กติกา เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติทั้งชาวบ้านและนักท่องเที่ยว

ขั้นที่ 7 ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้รับรู้และช่วยให้ข้อมูลแก่ผู้ที่สนใจ

ขั้นที่ 8 ทดลองดำเนินกิจกรรมการท้องเที่ยว ในขั้นตอนนี้อาจมีการจัดท้องเที่ยวนำร่อง เพื่อทดสอบความพร้อมของชุมชน โดยการเชิญบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกที่มีประสบการณ์หรือเกี่ยวข้องกับการท้องเที่ยว โดยชุมชนเข้าร่วมกิจกรรม ให้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นทิศทางต่อไปในอนาคต

ขั้นที่ 9 ประเมินผล ในขั้นตอนนี้ประเมินผล อาจแยกออกมาเป็น 2 ส่วน คือ การประเมินผลและสรุปบทเรียนหลังเสร็จกิจกรรมทุกครั้ง และการประเมินผลเป็นช่วงๆ ทุกๆ 3-6 เดือน เป็นต้น ซึ่งการประเมินผลจะช่วยให้เกิดการทบทวนตนเอง และแก้ไขข้อบกพร่อง

ขั้นที่ 10 พัฒนางองค์กร

- การฝึกอบรม เช่น การบริหารจัดการ การสร้างการมีส่วนร่วม การสื่อความหมาย เป็นต้น
- การศึกษาดูงาน สำหรับแกนนำองค์กรชุมชนเพื่อจัดการท่องเที่ยว เพื่อเสริมโลกทัศน์

พัฒนาทักษะการบริหาร การจัดการในชุมชนอื่นๆ ที่มีลักษณะคล้ายๆ กัน เพื่อเป็นตัวอย่างนำไปประยุกต์ หรือเป็นบทเรียนที่ชุมชนต้องพึงระวังผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้ และวางมาตรการป้องกันไว้แต่เริ่มแรก

กระบวนการทั้ง 10 ขั้นตอนแล้ว จะเหมือนการทำงานพัฒนาปกติตนเอง แต่สิ่งที่ยากก็คือเรื่องท่องเที่ยวเป็นเรื่องที่ชาวบ้านไม่คุ้นเคยมาก่อน และไม่มั่นใจว่าตนเองจะทำได้ แต่ละคำถามในแต่ละขั้นตอนในกระบวนการเตรียมชุมชน จะต้องเป็นการปลุกกระดมสำนึกของท้องถิ่น ให้คนท้องถิ่นอยากรู้จักตนเอง และเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง การท่องเที่ยวก็จะเกิดความชัดเจนมากขึ้นว่า เป็นการเข้ามาเพื่อให้ชุมชนได้นำเสนอตัวอย่างต่อสาธารณะ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นหัวใจสำคัญของการท่องเที่ยว นอกจากปลุกสำนึกของชุมชนแล้วยังเป็นการสร้างจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการเห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชนที่ได้เข้ามาเยี่ยมชม

แนวคิดการกระจายรายได้

พินลพรรณ ลาภยงยศ (2543 : 21-27) ได้อธิบายถึงแนวคิดการกระจายรายได้ ประกอบด้วย ความหมายของการกระจายรายได้ และการวัดการกระจายรายได้

1. ความหมายของการกระจายรายได้

การกระจายรายได้ แยกออกเป็น 2 ความหมายได้แก่ 1) การกระจายรายได้แบ่งตามปัจจัยการผลิตหรือหน้าที่ในการผลิต และ 2) การกระจายรายได้ตามขั้นรายได้ หรือ ขนาดรายได้

1.1 การกระจายรายได้แบ่งตามปัจจัยการผลิตหรือหน้าที่ในการผลิต (Functional or Factor Share Distribution Income)

หมายถึงรายได้ประชาชนถูกแบ่งระหว่างเจ้าของปัจจัยการผลิตชนิดต่างๆ ในรูปค่าจ้าง เงินเดือน ค่าเช่า ดอกเบี้ย กำไร ในปัจจุบันการศึกษาเกี่ยวกับผลของนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมก่อให้เกิดการกระจายรายได้ที่เท่าเทียมในประเทศกำลังพัฒนาขึ้น การนำเสนอการกระจายรายได้ในรูปแบบนี้ไม่ตรงกับความเป็นจริง เพราะประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศกำลังพัฒนาเป็น

เกษตรกรและช่างฝีมือที่ประกอบธุรกิจส่วนตัว นอกจากนี้การกระจายรายได้ประเภทนี้มีข้อบกพร่องคือ บุคคลบางคนอาจได้รับจากหลายๆทาง ทั้งรายได้ในรูปค่าจ้าง ดอกเบี้ย ค่าเช่า กำไร ไปพร้อมๆกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ไม่สามารถแสดงได้โดยการกระจายรายได้ในรูปแบบนี้

1.2 การกระจายรายได้ตามขั้นรายได้ หรือ ขนาดรายได้ (Personal or Size Distribution Income)

หมายถึง การกระจายความถี่ทางสถิติของจำนวนผู้มีรายได้ในกลุ่มรายได้กลุ่มต่างๆ เรียงตามขนาดของรายได้ การนำเสนอในรูปแบบนี้แสดงถึงรายได้รวมทั้งหมดที่บุคคลแต่ละบุคคลได้รับไม่ว่ารายได้นั้นจะมาจากแหล่ง ค่าจ้าง ค่าเช่า ดอกเบี้ย กำไร และไม่ว่ารายได้นั้นจะมาจากแหล่งเกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรมหรืออื่นๆก็ตาม สิ่งสำคัญในการนำเสนอการกระจายรายได้ในรูปแบบนี้คือ ต้องการให้ทราบว่าแต่ละบุคคลได้รับรายได้แตกต่างกันเพียงไร เป็นการแสดงฐานะความเหลื่อมล้ำของฐานะเศรษฐกิจและสังคมของประชากร เพื่อวิเคราะห์ต่อไปถึงต้นเหตุของความเหลื่อมล้ำ จะมองเห็นภาพกลไกของตัวประกอบทางเศรษฐกิจและสังคมหลายประการ

2. การวัดการกระจายได้

การวัดการกระจายรายได้ สามารถแยกได้ดังนี้ 1) การวัดตามขนาดของรายได้ 2) การวัดโดยใช้เส้นลอเรนซ์ และ 3) การวัดโดยค่าสัมประสิทธิ์จีไนน์ รายละเอียดดังนี้

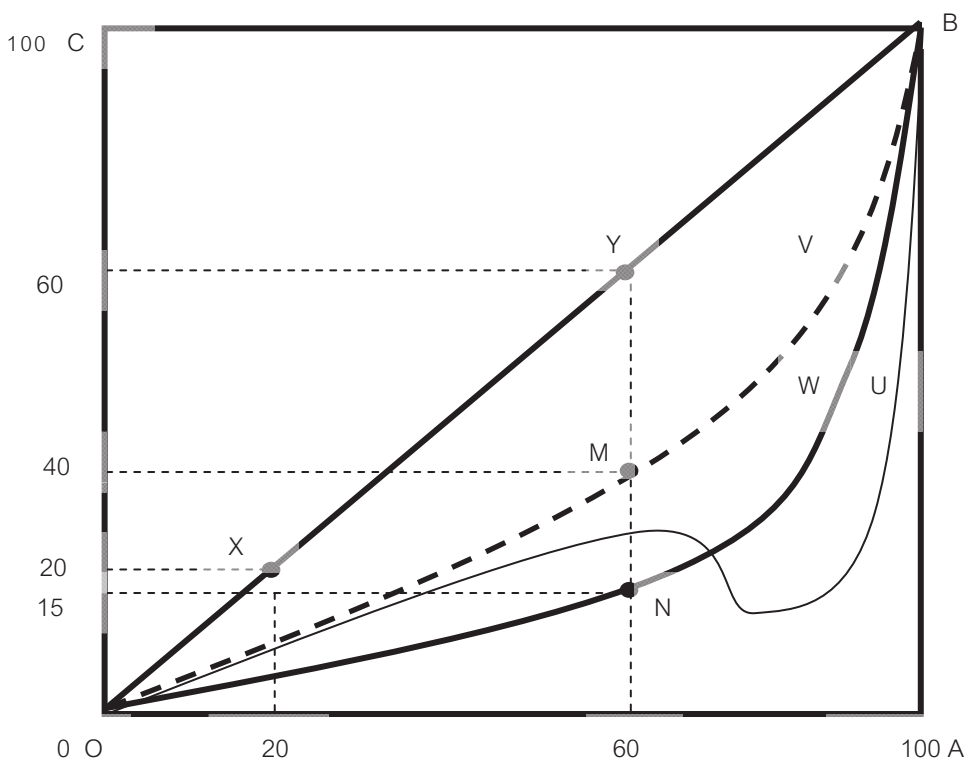
2.1 การวัดตามขนาดของรายได้

วิธีการจัดการทำได้โดยการจัดระดับรายได้เป็นชั้นจากน้อยไปมาก แล้วดูว่าแต่ละชั้นรายได้อะไรมีครัวเรือนอยู่เท่าไร และครัวเรือนกลุ่มนี้มีรายได้คิดเป็นร้อยละเท่าไรของรายได้ทั้งหมด วิธีนี้เป็นวิธีที่นิยมใช้กันมาก เพราะแสดงให้เห็นขนาดความเหลื่อมล้ำของฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของประชากรได้ชัดเจน

2.2 การวัดโดยใช้เส้นลอเรนซ์

การวัดการกระจายรายได้โดยใช้เส้นลอเรนซ์ทำได้โดยการจัดระดับชั้นรายได้เป็นชั้นๆ เพื่อพิจารณาว่ามีจำนวนครัวเรือนในชั้นรายได้ต่างๆมากน้อยแตกต่างกันเพียงใด แล้วนำข้อมูลที่ได้ไปเขียนแผนภาพเรียกว่า “เส้นลอเรนซ์” ดังภาพที่

ร้อยละสะสมของรายได้

ร้อยละสะสมของครัวเรือน

ภาพที่ 6 เส้นลอเรนซ์ว่าด้วยการกระจายรายได้

จากภาพที่ 6 สี่เหลี่ยม OABC เป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัส โดยแกนตั้งใช้แทนอัตราส่วนร้อยละสะสมของรายได้รวมและแกนนอนใช้แทนอัตราส่วนร้อยละสะสมของครัวเรือนทั้งสิ้น โดยเรียงลำดับจากครัวเรือนที่มีรายได้น้อยไปยังครัวเรือนที่มีรายได้มาก เนื่องจากสี่เหลี่ยม OABC เป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัส ดังนั้นเส้นทแยงมุม OB จึงเป็นเส้นตรงที่ทำมุม 45 องศา กับแกนนอนคุณสมบัติที่เด่นชัดของเส้น OB ก็คือจุดใดจุดหนึ่งบนเส้นนี้จะอยู่ห่างจากแกนนอนเท่ากับอยู่ห่างจากแกนตั้ง ดังนั้นหากการกระจายรายได้เป็นไปตามเส้น OB ย่อมแสดงว่าการกระจายรายได้มีความเป็นธรรมโดยสมบูรณ์ ตัวอย่างเช่น ที่จุด X มีการกระจายรายได้ดังนี้ ร้อยละ 20 ของครัวเรือนจะมีรายได้เท่ากับร้อยละ 20 ของรายได้รวม การกระจายรายได้ที่จุด Y คือร้อยละ 60 ของครัวเรือนจะมีรายได้เท่ากับร้อยละ 60 ของรายได้รวม เป็นต้น แต่ถ้าการกระจายรายได้เป็นไปตาม OAB ย่อมแสดงว่าการกระจายรายได้มีความไม่เป็นธรรมอย่างสมบูรณ์ กล่าวคือ ร้อยละ 99 ของจำนวนครัวเรือนจะไม่มีรายได้ใดๆเลย แต่จะมีครัวเรือนที่มั่งคั่งร้อยละ 1 ของครัวเรือนทั้งหมดที่มีรายได้เต็ม 100 ของรายได้รวมทั้งหมด โดยปกติเส้นลอเรนซ์จะอยู่ระหว่างเส้นทแยงมุม OB กับเส้น OAB ดังเช่น OVB OWB และ OUB เป็นต้น การกระจายรายได้ตามเส้นลอเรนซ์ OVB มีความเท่าเทียมกัน

มากกว่าเส้นลอเรนซ์ OVB ทั้งนี้เนื่องจากเส้นลอเรนซ์ OVB อยู่ใกล้เส้นทะแยงมุมมากกว่าเส้น OVB ซึ่งอธิบายได้ดังนี้ ที่ร้อยละสะสมของครัวเรือนที่ระดับร้อยละ 60 หากการกระจายรายได้เป็นไปตามเส้น OVB จุดของการกระจายรายได้คือจุดที่ M มีความหมายว่าร้อยละ 60 ของครัวเรือนทั้งหมดจากครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำสุดจนถึงครัวเรือนที่มีรายได้ในลำดับที่ 60 มีรายได้รวมเท่ากับร้อยละ 40 ของรายได้ทั้งหมด หากการกระจายรายได้เป็นไปตามเส้น OVB จุดของการกระจายรายได้จะอยู่ที่จุด N หมายความว่าร้อยละ 60 ของครัวเรือนทั้งหมดมีรายได้รวมกันร้อยละ 15 ของรายได้ทั้งหมด

อย่างไรก็ตาม หากการกระจายรายได้เปลี่ยนแปลงไปจนทำให้เส้นลอเรนซ์ OVB เปลี่ยนตำแหน่งไปตามเส้น OUB ทำให้ไม่อาจสรุปได้ทันทีว่าการกระจายรายได้มีความเป็นธรรมมากขึ้นหรือน้อยลง ทั้งนี้เนื่องจากบางช่วงของเส้น OUB จะอยู่ใกล้เส้นทะแยงมุมมากกว่าเส้น OVB แต่บางช่วงของเส้น OUB ก็อยู่ไกลเส้นทะแยงมุมมากกว่าเส้น OVB ในกรณีที่เส้นลอเรนซ์ในกรณีที่เส้นลอเรนซ์ไขว้กันเช่นนี้ ทำให้ไม่อาจสรุปได้ว่า การกระจายรายได้เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใด ปัญหานี้แก้ไขโดยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์

2.3 การวัดโดยค่าสัมประสิทธิ์จีนี้

ค่าสัมประสิทธิ์สามารถหาได้โดยการคำนวณ โดยการหาพื้นที่ระหว่างเส้นลอเรนซ์กับเส้นทะแยงมุม พื้นที่ดังกล่าวนี้คือ พื้นที่แลเงาระหว่างเส้นทะแยงมุม OB กับเส้นลอเรนซ์ OVB พื้นที่ดังกล่าวนี้หารครึ่งของพื้นที่สี่เหลี่ยมจตุรัส OABC ดังสมการ

$$\text{สัมประสิทธิ์จีนี้ของเส้นลอเรนซ์ OVB} = \frac{\text{พื้นที่แลเงา OVB}}{\text{พื้นที่สามเหลี่ยม OAB}}$$

หรือ หากค่าสัมประสิทธิ์จีนี้โดยตรงจากสมการ
โดยที่

$$G_y = (2/n)U_y - (n+1)/n$$

$$G_y = \text{ค่าสัมประสิทธิ์จีนี้}$$

$$U_y = f(y_1) + 2(y_2) + \dots + n(y_n)$$

$$n = \text{จำนวนตัวอย่าง}$$

โดยกำหนด

$$y = (Y_1/S_y, Y_2/S_y, Y_3/S_y, \dots, Y_n/S_y)$$

โดยที่

$$Y_1 = \text{รายได้ของแต่ละครัวเรือน}$$

$$S_y = \text{รายได้ของครัวเรือนทั้งหมด}$$

และ

$$Y_1 \leq Y_2 \leq Y_3 \leq \dots \leq Y_n$$

หรือ

$$G = f - \sum_{i=0}^{n-1} K_{i+1}(Y_i + Y_{i+1})$$

โดยกำหนดให้ พื้นที่เต็มของสามเหลี่ยม OAB = 1

$$\frac{\text{พื้นที่ใต้เส้นลอเรนซ์ OVB จนถึงเส้น OAB}}{\text{พื้นที่สามเหลี่ยม OAB}} = \sum_{i=0}^{n-1} K_{i+1}(Y_i + Y_{i+1})$$

ดังนั้น

$$G = f - \sum_{i=0}^{n-1} K_{i+1}(Y_i + Y_{i+1})$$

โดยกำหนดให้

G = ค่าสัมประสิทธิ์จินี

K_i = อัตราส่วนร้อยละของครัวเรือน

Y_i = อัตราส่วนร้อยละสะสมของรายได้ของครัวเรือนจนถึงลำดับที่ i

n = จำนวนชั้นของรายได้

i = 1,2,3,...,n

สัมประสิทธิ์จินีมีค่าตั้งแต่ 0 ถึง 1 ถ้าสัมประสิทธิ์จินีมีค่าเท่ากับ 0 หมายถึงการกระจายรายได้มีความเป็นธรรมอย่างสมบูรณ์ ถ้าค่าสัมประสิทธิ์จินีมีค่าเท่ากับ 1 หมายถึง การกระจายรายได้มีความไม่เท่าเทียมกันอย่างสมบูรณ์ หากสัมประสิทธิ์จินีมีค่าต่ำมากเพียงใดแสดงว่าการกระจายรายได้มีความเป็นธรรมมากขึ้นเพียงนั้น ในทางตรงกันข้ามหากค่าสัมประสิทธิ์จินีมีค่ามากขึ้นแสดงว่าการกระจายรายได้น้อยลง ดังนั้นเมื่อเวลาผ่านไปถ้าค่าสัมประสิทธิ์จินีของแต่ละพื้นที่มีค่าน้อยลงแสดงว่า พื้นที่นั้นมีการกระจายรายได้ที่เท่าเทียมกันมากขึ้น และเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบในระหว่างพื้นที่ในช่วงเวลาเดียวกัน หากพื้นที่ใดมีค่าสัมประสิทธิ์จินีต่ำสุด แสดงว่าในพื้นที่นั้นมีการกระจายรายได้ที่เท่าเทียมกัน

จากแนวคิดดังกล่าวนำมาหล่อหลอมออกเป็นแนวคิดของงานวิจัยในครั้งนี้ โดยจากหลักแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้น ประเด็นที่สำคัญประเด็นหนึ่งตามข้อตกลงระหว่างประเทศคือ “การท่องเที่ยว เป็นการจกกิจกรรมที่อำนวยความสะดวกประโยชน์ให้กับชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวให้มีความเสมอภาคเท่ากับนักท่องเที่ยว หมายความว่า มิใช่ให้นักท่องเที่ยวแสวงหาผลประโยชน์จากชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวอย่างเดียว ชุมชนควรได้รับประโยชน์เท่าเทียมกันจากการท่องเที่ยวด้วย” และสายชล (2549) ยังกล่าวคือว่า รูปแบบการท่องเที่ยวซึ่งจะนำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มิติหนึ่งที่สำคัญคือ การจัดการด้านเศรษฐกิจให้เกิดความเป็นธรรมในการกระจายรายได้ จากแนวคิดดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้นจำเป็นต้องทำให้เกิดการกระจายรายได้ที่เป็นธรรมด้วย ดังนั้นการวิจัยในครั้งนี้ ได้นำความรู้ทางเศรษฐศาสตร์ในเรื่องการกระจายรายได้ เข้ามาประยุกต์ใช้กับการท่องเที่ยวในชุมชน โดยจะทำการพิจารณาเรื่องการกระจายรายได้ โดยใช้สัมประสิทธิ์จินี และศึกษาหาปัจจัยที่มีผลต่อการกระจายรายได้ของการท่องเที่ยวของจังหวัด ประกอบกับการ

สอบถามจากนักท่องเที่ยวเพื่อศึกษาว่ารายจ่ายจากนักท่องเที่ยวได้กระจายไปที่สาขาเศรษฐกิจใดบ้าง ตลอดจนข้อมูลจากการสนทนากลุ่มจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จากนั้นจึงนำข้อมูลทั้งหมดมาเป็นพื้นฐานเพื่อมาการกำหนดแนวทางการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมและการจ้างงานที่สูงขึ้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในส่วนของบททบทวนวรรณกรรมนี้จะเน้นศึกษาแนวทางเกี่ยวกับการกระจายรายได้ เพื่อให้ได้เกณฑ์และวิธีการที่ถูกต้องในการศึกษาการกระจายรายได้ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงราย ตลอดจนปัจจัยที่มีผลต่อการกระจายรายได้

1. การกระจายรายได้และการท่องเที่ยว

พรพิมล ลาภยงยศ (2541) ได้ศึกษาการกระจายรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวและปัจจัยที่มีผลกระทบต่อกระจายรายได้ของประชาชนในเกาะช้าง จังหวัดตราด โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์จีเนียอธบายถึงสถานการณ์การกระจายรายได้และใช้สมการถดถอยแบบโลจิสติกส์ทดสอบปัจจัยที่กำหนดการกระจายรายได้ของครัวเรือนตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 118 ครัวเรือน ผลการศึกษาพบว่า ค่าสัมประสิทธิ์จีเนียอธรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวมีค่า 0.8915 ขณะที่กรณีรายได้ที่นอกเหนือจากการท่องเที่ยวมีค่าสัมประสิทธิ์จีเนียอธเท่ากับ 0.4934 แสดงให้เห็นว่า รายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวมีการกระจายรายได้ที่ไม่เท่าเทียมกันมากกว่ารายได้ที่นอกเหนือจากการท่องเที่ยว สำหรับปัจจัยที่มีผลกระทบต่อกระจายรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยว ได้แก่ จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยว หัวหน้าครัวเรือนที่เป็นเจ้าของกิจการในการประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และครัวเรือนที่มีสมาชิกประกอบอาชีพธุรกิจการขนส่ง ขณะที่ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อกระจายรายได้ที่นอกเหนือจากการท่องเที่ยว ได้แก่ เพศของหัวหน้าครัวเรือน หัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา หัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาระดับอุดมศึกษา และจำนวนสมาชิกในครัวเรือน ทั้งนี้ ควรส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว โดยจัดให้มีการฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวและจัดหาแหล่งเงินกู้ควบคู่กับสนับสนุนให้ประชาชนได้รับการศึกษาในระดับสูง รวมถึงลดการผูกขาดการท่องเที่ยวให้น้อยลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจการเกี่ยวกับการขนส่ง เพื่อเป็นการปรับปรุงสถานการณ์การกระจายรายได้ให้มีความเท่าเทียมกันมากขึ้น

ธิตินันท์ โทวีจิตร (2546) ทำการศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อโครงสร้างรายได้และการกระจายรายได้ของหมู่บ้านผานกกกและหมู่บ้านบวคเตย ซึ่งมีอาชีพหลักคือ เกษตรกรรม อย่างไรก็ตาม หมู่บ้านผานกกกมีรายได้รองจากการท่องเที่ยว ขณะที่หมู่บ้านบวคเตยมีรายได้รอง

จากการรับจ้างนอกภาคเกษตรและภาคการขนส่ง โดยใช้กลุ่มตัวอย่างครัวเรือนทั้งหมด 396 คน ทำการเปรียบเทียบการกระจายรายได้ระหว่าง 2 หมู่บ้าน จากค่าสัมประสิทธิ์จีนิและสัดส่วนรายได้ครัวเรือนตามชั้นรายได้ และพิจารณาโครงสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวตามแหล่งที่มาของรายได้ ได้แก่ (1) รายได้จากการขายของที่ระลึก (2) รายได้จากการบริจจาค่าเข้าชมศูนย์วัฒนธรรมของนักท่องเที่ยว (3) รายได้จากการเป็นมัคคุเทศก์ และ (4) รายได้จากการแสดงศิลปะและการละเล่นแก่นักท่องเที่ยว ผลการศึกษาพบว่า หมู่บ้านผานกกกและหมู่บ้านบวคเตยมีสัดส่วนรายได้ในแต่ละระดับชั้นรายได้ใกล้เคียงกันและค่าสัมประสิทธิ์จีนิของรายได้ภาคการเกษตรเท่ากับ 0.347 และ 0.381 ตามลำดับ เมื่อรวมรายได้ภาคเกษตรและนอกภาคเกษตรทำให้ค่าสัมประสิทธิ์จีนิของหมู่บ้านผานกกกเพิ่มขึ้นเป็น 0.383 ขณะที่หมู่บ้านบวคเตยมีค่าสัมประสิทธิ์จีนิลดลงเป็น 0.363 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การมีการท่องเที่ยวในหมู่บ้านผานกกกทำให้การกระจายรายได้รวมครัวเรือนมีความเหลื่อมล้ำกันมากขึ้น ขณะที่รายได้จากการขายของที่ระลึกเป็นรายได้เพียงประเภทเดียวที่มีความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ในกลุ่มผู้มีรายได้จากการท่องเที่ยว

เพียงจันทร์ ลิขิตเอกราช (2535) ได้ศึกษาเรื่องการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวกรณีศึกษางานมหกรรมไม้ดอกไม้ประดับในจังหวัดเชียงใหม่ที่ตกแก่ภาคเกษตร ภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการเก็บข้อมูลจากตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว โดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างประเทศ อย่างละ 100 คนและแบ่งเก็บทั้งในและนอกเทศกาลไม้ดอกไม้ประดับอย่างละครึ่ง พบว่าการกระจายรายได้เรียงจากมากไปน้อยคือ ค่าพาหนะ ค่าที่พักและค่าสินค้าที่ระลึกตามลำดับ โดยธุรกิจที่ได้รับความลงทุนในการจัดงานไม้ดอกไม้ประดับครั้งนี้คือกลุ่มธุรกิจทางด้านโรงแรมและธุรกิจท่องเที่ยว ซึ่งได้รับผลตอบแทน 75 และ 23 บาท เมื่อเทียบจากเงินลงทุนเพียง 1 บาทเท่านั้น และรายได้จากการจัดงานกระจายไปสู่ภาคแรงงานคิดเป็นร้อยละ 30.8 ของรายได้จากการจัดงานทั้งหมด

Lee and Kang (1998) ได้ศึกษาระดับของความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้ระหว่างลูกจ้างอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศเกาหลี โดยใช้ดัชนี Gini coefficient และ Lorenz curve รวมทั้งวิเคราะห์เปรียบเทียบรายได้เฉลี่ยระหว่างลูกจ้างอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและลูกจ้างภาคอุตสาหกรรมอื่นระหว่างปี 1985 - 1995 ผลการศึกษาพบว่า ค่าดัชนี Gini coefficient และ

Lorenz curve แสดงให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้ในภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีไม่มากนักเมื่อเปรียบเทียบกับภาคอุตสาหกรรมอื่น กล่าวคือ ค่า Gini coefficient ของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เท่ากับ 0.242 ขณะที่ค่าเฉลี่ยของอุตสาหกรรมทั้งหมด เท่ากับ 0.280 โดยอุตสาหกรรมที่มีความเท่าเทียมกันทางรายได้มากที่สุดคือ อุตสาหกรรมระดับปฐมภูมิ รองลงมาได้แก่ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว อุตสาหกรรมระดับทุติยภูมิ และอุตสาหกรรมระดับตติยภูมิ ตามลำดับ เนื่องจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีแนวโน้มในการจ้างแรงงานไร้ฝีมือ/กึ่งฝีมือและสร้างโอกาสการมีงานทำโดยเฉพาะให้แก่ประชาชนในพื้นที่ชนบทที่ไม่ค่อยมีแหล่งจ้างงานค่อนข้างน้อย จึงทำให้มีการกระจายรายได้ไปสู่กลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้น้อยมากกว่าอุตสาหกรรมระดับทุติยภูมิและตติยภูมิ หรืออีกนัยหนึ่งคือ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสามารถมีส่วนสนับสนุนต่อการพัฒนามาตรฐานความเป็นอยู่ของกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้น้อย

Untong et al. (2006) ได้ศึกษาการกระจายรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวในชุมชน 3 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่บ้านแม่คำปอง หมู่บ้านปลายโพงพาง และหมู่บ้านผานกกก โดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจในพื้นที่และคำนวณผลของการกระจายรายได้ที่พิจารณาเฉพาะรายได้ทางตรงที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวด้วยดัชนี Gini coefficient และ Shorrocks ผลการศึกษาพบว่า ในหมู่บ้าน Mae Kam Pong กลุ่มครัวเรือนร้อยละ 20 ที่มีรายได้สูงสุดมีรายได้จากการท่องเที่ยวคิดเป็นร้อยละ 65 ของรายได้จากการท่องเที่ยวทั้งหมด แสดงให้เห็นว่า ครัวเรือนที่ร่ำรวยที่สุดได้รับประโยชน์จากการเพิ่มขึ้นของรายได้จากการท่องเที่ยว และมีค่า Gini coefficient เท่ากับ 0.57 ขณะที่หมู่บ้านปลายโพงพาง ครัวเรือนร้อยละ 40 ที่มีรายได้สูงสุดได้รับรายได้จากการท่องเที่ยวคิดเป็นร้อยละ 86 ของรายได้จากการท่องเที่ยวทั้งหมด และมีค่า Gini coefficient เท่ากับ 0.61 ในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยว แต่ในครัวเรือนทั้งหมดมีค่าเท่ากับ 0.46 จึงชี้ให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมกันของการกระจายรายได้ภายในครัวเรือนที่เข้าร่วมประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยว สำหรับหมู่บ้านผานกกกมีรายได้ที่มาจากท่องเที่ยวเพียงร้อยละ 14 ของรายได้ทั้งหมด เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นรายได้จากการทำเกษตรกรรม อย่างไรก็ตาม จากค่าดัชนี Shorrocks ซึ่งแบ่งเป็นรายได้จากภาคเกษตรกรรมและนอกภาคเกษตรกรรมที่รวมสาขาการท่องเที่ยว มีค่าเท่ากับ 0.2644 และ 0.5379 ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่า ครัวเรือนนอกภาคเกษตรกรรมที่รวมสาขาการท่องเที่ยวมีความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้มากกว่าครัวเรือนในภาคเกษตรกรรม และเมื่อแยกครัวเรือนนอกภาคเกษตรกรรม

ออกเป็นครัวเรือนในสาขาการท่องเที่ยวและสาขานอกเหนือจากการท่องเที่ยว พบว่า ครัวเรือนในสาขาการท่องเที่ยวในสาขามีความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้มากกว่าสาขานอกเหนือจากการท่องเที่ยว หรือแสดงให้เห็นว่า การท่องเที่ยวมีส่วนสนับสนุนให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้ ทั้งนี้ ในหมู่บ้านแม่คำปองและปลายโพงพางยังพบว่า รายได้จากการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ได้รับโดยกลุ่มผู้นำหมู่บ้าน เนื่องจากเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการนำการท่องเที่ยวเข้ามาและทำการโฆษณาในหมู่บ้าน รวมถึงการบริหารจัดการโครงการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน ขณะที่กลุ่มชาวบ้านอื่นๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งรายได้รองจึงได้รับผลประโยชน์น้อยกว่า นอกจากนี้ สาเหตุที่ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้ระหว่างครัวเรือนที่ประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ การขาดแหล่งเงินทุนสนับสนุนและทักษะทางด้านการบริหารธุรกิจด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้น้อย

จากผลการศึกษาของ พรพิมล ลากยงยศ (2541) ธิตินันท์ โทวีจิตร (2546) และ Untong et al. (2006) ซึ่งเป็นกรณีศึกษาผลของการกระจายรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวในประเทศไทยได้ให้ข้อสรุปที่สอดคล้องกันว่า รายได้จากการท่องเที่ยวส่งผลให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันของการกระจายรายได้โดยรวมมากกว่ารายได้จากภาคการเกษตร เนื่องจากผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ได้กระจายไปสู่กลุ่มบุคคลเพียงบางส่วนเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Lee and Kang (1998) ที่ได้เปรียบเทียบการกระจายรายได้ของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวกับอุตสาหกรรมประเภทอื่นๆ ของประเทศเกาหลีใต้ โดยชี้ให้เห็นว่า อุตสาหกรรมระดับปฐมภูมิมีความเท่าเทียมกันทางรายได้มากกว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปแล้ว อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีความไม่เท่าเทียมกันน้อยกว่าอุตสาหกรรมระดับทุติยภูมิและตติยภูมิ อีกทั้งยังสามารถช่วยสนับสนุนต่อการพัฒนามาตรฐานความเป็นอยู่ของกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้น้อยได้ ดังนั้น ในการศึกษาวิจัยประยุกต์ใช้ผลที่ได้จากการศึกษาข้างต้น โดยจะนำลักษณะการประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและการเกษตรกรรมในการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยวและการกระจายรายได้

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระจายรายได้

Alisjahbana et al. (2003) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่กำหนดความไม่เท่าเทียมกันทางด้านรายได้ในประเทศอินโดนีเซีย โดยใช้วิธีแยกองค์ประกอบของความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้รวม 3 วิธี ประกอบด้วย (1) การแยกองค์ประกอบของความไม่เท่าเทียมกันออกเป็นระหว่างและภายในกลุ่มปัจจัยหลัก (Between and within major groups) (2) การแยกองค์ประกอบของความไม่เท่าเทียมกันตามองค์ประกอบของรายได้รวม (Components of total income) และ (3) การแยกองค์ประกอบของความไม่เท่าเทียมกันด้วยสมการการสร้างรายได้ (Based on income-generation function) โดยใช้ดัชนี Generalized Entropy และ Atkinson class เป็นตัวชี้วัดถึงการกระจายรายได้ที่เกิดขึ้น ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ทั้งเขตจังหวัด เขตอำเภอ และเขตเมือง-ชนบท ไม่ได้ส่งผลต่อความไม่เท่าเทียมกันอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากความไม่เท่าเทียมกันรวมส่วนใหญ่มาจากความไม่เท่าเทียมกันปัจจัยภายในภูมิภาค ขณะที่ปัจจัยด้านลักษณะทางเศรษฐกิจ-สังคมของหัวน้ำคร้าวเรือนที่ประกอบด้วย เพศ ระดับการศึกษาสูงสุด ประเภทของอาชีพ และสาขาที่ทำงาน พบว่าระดับการศึกษาสูงสุด ประเภทของอาชีพ และสาขาที่ทำงาน มีส่วนสนับสนุนต่อความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้รวม และเพศไม่มีผลต่อการอธิบายไม่เท่าเทียมกันทางรายได้รวม ขณะที่แหล่งรายได้สำคัญของความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้รวมคือ ค่าจ้างและเงินเดือน (ร้อยละ 43) รองลงมา ได้แก่ รายได้ที่ไม่ได้รับเป็นตัวเงิน (ร้อยละ 22) และรายได้จากธุรกิจที่ไม่ใช่การเกษตร (ร้อยละ 19) ตามลำดับ สำหรับปัจจัยที่ใช้ในสมการการสร้างรายได้ ได้แก่ ปัจจัยด้านการศึกษา (เช่น ปีการศึกษาเฉลี่ยที่เข้ารับการศึกษ) ประสบการณ์ในการทำงาน (เช่น อายุ และอายุยกกำลังสอง) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ-สังคมอื่นๆ (เช่น สัดส่วนของสมาชิกครัวเรือนที่มีงานทำ ขนาดของครัวเรือน ครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม) การเป็นเจ้าของทรัพย์สิน และปัจจัยด้านพื้นที่ (เช่น เขตจังหวัด และเขตเมือง-ชนบท) พบว่า ปัจจัยที่มีความสำคัญที่สุดต่อความไม่เท่าเทียมกันคือ การเป็นเจ้าของทรัพย์สิน (ร้อยละ 35) รองลงมา ได้แก่ การศึกษา (ร้อยละ 23) ปัจจัยด้านพื้นที่ (ร้อยละ 22) และด้านเศรษฐกิจ-สังคมอื่นๆ (ร้อยละ 19) ตามลำดับ

Brewer, Muriel and Wren-Lewis (2009) ได้ทำการตรวจสอบถึงความสัมพันธ์โดยเปรียบเทียบของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้ของประเทศอังกฤษระหว่างปี 1968 – 2007 โดยใช้วิธีแยกองค์ประกอบของความไม่เท่าเทียมกันรวม

3 วิธี ได้แก่ (1) การแยกองค์ประกอบตามแหล่งที่มาของรายได้ (Decomposition by income source) (2) การแยกองค์ประกอบตามกลุ่มย่อยของประชากร (Decomposition by population subgroup) และ (3) การแยกองค์ประกอบตามปัจจัย (Decomposition by factor) ด้วยวิธีสมการถดถอย (Regression based) ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยทางด้านเพศ ประเภทของการประกอบอาชีพ การเป็นเจ้าของบ้าน และข้อจำกัดทางด้านสุขภาพ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้ ขณะที่ปัจจัยด้านอายุ ภูมิภาค ชาติพันธุ์ ไม่สามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้รวมเกิดขึ้นจากความไม่เท่าเทียมกันภายในกลุ่มของปัจจัยดังกล่าวมากกว่าระหว่างกลุ่มของปัจจัย

Gunatilaka and Chotikapanich (2009) ได้ศึกษาถึงความไม่เท่าเทียมกันของการกระจายรายจ่ายในประเทศศรีลังกา ระหว่างปี 1980 – 2002 โดยใช้วิธีแยกองค์ประกอบความไม่เท่าเทียมกันด้วยสมการถดถอย (Regression based inequality decomposition) รวม 3 วิธี ได้แก่ วิธีของ Fields (2003) วิธี Shapley value decomposition และวิธีของ Yun (2006) ซึ่งจัดกลุ่มปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความไม่เท่าเทียมกันเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ (1) โครงสร้างประชากร เช่น สัดส่วนของชาย/หญิงในครัวเรือน และกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ (2) การศึกษา ซึ่งแบ่งเป็นระดับชั้นต่างๆ (3) ลักษณะการประกอบอาชีพ (4) การเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ไฟฟ้า โทรศัพท์ และ (5) ปัจจัยด้านพื้นที่ ซึ่งแบ่งออกเป็นจังหวัดตามภูมิภาคต่างๆ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มคนรวยมีอัตราการเพิ่มขึ้นของรายจ่ายมากกว่ากลุ่มอื่นๆ จึงส่งผลให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันที่มากขึ้น โดยมีปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของความไม่เท่าเทียมกัน ได้แก่ การเข้าถึง โครงสร้างพื้นฐาน การศึกษา และสถานะในการประกอบอาชีพ ซึ่งขนาดของผลกระทบจากปัจจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยด้านการศึกษา และการเข้าถึง โครงสร้างพื้นฐานจะทำให้เพิ่มความไม่เท่าเทียมกัน ขณะที่ปัจจัยด้านสถานะในการประกอบอาชีพจะทําให้ลดความไม่เท่าเทียมกัน ทั้งนี้ ปัจจัยโครงสร้างประชากร ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ และปัจจัยด้านพื้นที่ที่มีอิทธิพลต่อความไม่เท่าเทียมกันเพียงเล็กน้อย

ศิรินคร เอียบศิริเมธี (2544) การศึกษาครั้งนี้มุ่งที่จะศึกษาถึงแนวโน้มของความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้ของครัวเรือนในประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ. 2539 และ ปี พ.ศ. 2541 ซึ่งเป็นช่วงก่อนและหลังวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ โดยการวัดความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ด้วยค่าสัมประสิทธิ์จินี และการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ จากการ

ศึกษาพบว่า การกระจายรายได้ในภาพรวมของประเทศไทยมีแนวโน้มของความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้ที่ดีขึ้นเล็กน้อยในช่วงเกิดวิกฤตการณ์ ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์จีดีพีในปี พ.ศ. 2539 เท่ากับ 0.389 ลดลงเป็น 0.362 ในปี พ.ศ. 2541 เมื่อพิจารณาถึงการกระจายตัวของค่าสัมประสิทธิ์จีดีพีของแต่ละภาคแล้วพบว่า ภาคใต้เป็นภาคที่มีการกระจายตัวของรายได้ที่ทั่วถึงและสัมพันธ์กัน ในทั้งสองปีที่ทำการศึกษา ในขณะที่ภาคกลางมีโครงสร้างของรายได้ที่ดีกว่า เนื่องจากการกระจายตัวของรายได้ในแต่ละจังหวัดดีกว่า ส่วนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แสดงถึงการพัฒนาที่เด่นชัดในด้านการกระจายรายได้ โดยพิจารณาได้จากค่าสัมประสิทธิ์จีดีพีลดลงมากกว่า 11 % โดยลดลงจาก 0.391 เป็น 0.354 นอกจากนี้ความแตกต่างของการกระจายรายได้ในแต่ละจังหวัดมีแนวโน้มที่ลดลงในปี พ.ศ. 2541 แสดงให้เห็นถึงการลดลงของความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ที่เท่าเทียมกันระหว่างภาค เมื่อพิจารณาภายในจังหวัดแล้วจากการศึกษาพบว่า การกระจายรายได้ในระดับจังหวัดพบว่าร้อยละ 84 ของจังหวัดทั้งหมดมีความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ที่ดีขึ้น ซึ่งพิจารณาจากค่าเฉลี่ยและค่าความแปรปรวนของค่าสัมประสิทธิ์จีดีพีที่ลดลงในปี พ.ศ. 2541 เมื่อเปรียบเทียบกับปีพ.ศ. 2539 นอกจากนี้ ค่าสัมประสิทธิ์จีดีพีของจังหวัดนั้นอยู่ใกล้เคียงกับค่าเฉลี่ยมาก รวมทั้งการกระจายตัวของค่าสัมประสิทธิ์จีดีพีของจังหวัดมีลักษณะที่เป็นปกติมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม มีเพียง 13 จังหวัดที่พบว่ามีความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ที่สูงขึ้น ส่วนการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้ โดยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด (OLS) มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญของการเจริญเติบโตของผลผลิตมวลรวมของจังหวัดและการลดลงของการว่างงานที่มีผลต่อการลดความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้

ศุภกร สารรัตน์และคณะ ได้ทำ การศึกษารุ่นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ลักษณะและองค์ประกอบ โครงสร้างรายได้ ตลอดจนวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้โดยใช้การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุ และวิเคราะห์การกระจายรายได้โดยใช้ดัชนีจีดีพี จำแนกตามกลุ่มเป้าหมายของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ เกษตรกรที่เป็นสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง ในพื้นที่โครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 134 ตัวอย่าง โดยแบ่งเป็นเป้าหมายที่ทำกรเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก 51 ตัวอย่าง และเป้าหมายที่ทำกรเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ 83 ตัวอย่าง ผลการศึกษา พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรกลุ่มเป้าหมายที่ทำกรเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก มีรายได้เงินสดเฉลี่ยครัวเรือนละ 312,349 บาท/ปี สำหรับครัวเรือนเกษตรกรกลุ่มเป้าหมายที่ทำกรเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพ มีรายได้เงินสดเฉลี่ยครัวเรือนละ 97,631 บาท/ปี ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้เงินสดภาคเกษตรของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน ขนาดพื้นที่ถือครองขนาดแรงงานในครัวเรือนและเป้าหมาย โดยเมื่อวัดการกระจายรายได้ของเกษตรกร พบว่า ครัวเรือน

เกษตรกรกลุ่มเผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าและยังชีพมีการกระจายรายได้ที่เท่าเทียมกันมากกว่าครัวเรือนเกษตรกรกลุ่มเผ่าพันธุ์ที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก

จากผลการศึกษาของ Alisjahbana et al. (2003) Brewer, Muriel and Wren-Lewis (2009) และGunatilaka and Chotikapanich (2009) สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านพื้นที่ไม่ได้ส่งผลต่อการกระจายรายได้อย่างมีนัยสำคัญ ขณะที่ปัจจัยด้านลักษณะทางเศรษฐกิจ-สังคม ประกอบด้วย ระดับการศึกษาสูงสุด การเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐาน และประเภทของการประกอบอาชีพ มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนต่อความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้ นอกจากนี้ งานศึกษาดังกล่าวยังได้แสดงให้เห็นถึงวิธีการใช้ดัชนีที่แสดงถึงความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้และวิธีการวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการกระจายรายได้ รวมถึงประเภทของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้ที่มีความสอดคล้องกัน ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้จึงได้ประยุกต์ใช้วิธีการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการกระจายรายได้ตามงานศึกษาข้างต้น โดยนำมาพิจารณาประกอบกัน 3 วิธี ประกอบด้วย (1) การแยกองค์ประกอบตามแหล่งที่มาของรายได้ (2) การแยกองค์ประกอบตามลักษณะกลุ่มย่อยของประชากร และ (3) การแยกองค์ประกอบตามลักษณะของปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความไม่เท่าเทียมกัน เนื่องจากแต่ละวิธีจะให้คำตอบในการวิเคราะห์ที่แตกต่างกัน รวมทั้งนำเอาปัจจัยที่ใช้ในการวิเคราะห์ในงานศึกษาดังกล่าวมาเป็นองค์ประกอบวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยวและการกระจายรายได้ของครัวเรือน ซึ่งประกอบด้วย ลักษณะโครงสร้างประชากร ลักษณะทางเศรษฐกิจ-สังคม และการประกอบอาชีพของครัวเรือน และปัจจัยด้านพื้นที่

บทที่ 4

ผลการศึกษา

จากการศึกษาบทบาทของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวต่อการกระจายรายได้และการจ้างงานในจังหวัดเชียงราย ได้แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 4 ส่วน ดังต่อไปนี้

1. บทบาทของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวต่อการกระจายรายได้ของคนในจังหวัดเชียงราย
2. ปัจจัยที่มีผลต่อการกระจายรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงราย
3. บทบาทของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวต่อการจ้างงานในจังหวัดเชียงราย
4. แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการกระจายรายได้และมีการจ้างงานเพิ่ม

สูงขึ้น

บทบาทของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวต่อการกระจายรายได้ของคนในจังหวัดเชียงราย

บทบาทของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวต่อการกระจายรายได้ของคนในจังหวัดเชียงราย ได้แบ่งการพิจารณาออกเป็นทั้งสองด้านได้แก่ การพิจารณาจากรายจ่ายของนักท่องเที่ยวที่กระจายไปสู่ภาคธุรกิจด้านการท่องเที่ยว และพิจารณารายได้ของครัวเรือนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ผลการศึกษามีดังต่อไปนี้

1. การกระจายรายได้จากรายจ่ายของนักท่องเที่ยวสู่ภาคธุรกิจด้านการท่องเที่ยว

จากการเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงรายจำนวน 400 คน เพื่อศึกษารายจ่ายของนักท่องเที่ยวที่กระจายสู่กิจการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว จากการสำรวจพบว่า การเดินทางของนักท่องเที่ยวแบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลักได้แก่ เดินทางมาด้วยบริษัทนำเที่ยว และเดินทางมาเอง ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนและร้อยละนักท่องเที่ยวตามประเภทการเดินทาง

ประเภทการเดินทาง	จำนวนคน	ร้อยละของนักท่องเที่ยว
เดินทางมากับบริษัทนำเที่ยว	106	26.5
เดินทางมาเอง	294	73.5
รวม	400	19.24

จากตารางที่ 2 พบว่าจากจำนวนนักท่องเที่ยว 400 คน ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง พบว่าจำนวน 106 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 26.50 เดินทางมากับบริษัทนำเที่ยว ส่วนนักท่องเที่ยวอีก 294 คน เดินทางมาเอง คิดเป็นร้อยละ 19.24 โดยนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเอง ซึ่งการเดินทางโดยส่วนใหญ่ เดินทางโดยรถส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 47.86 ถัดมาคือ รถทัวร์คิดเป็นร้อยละ 32.48 เครื่องบินคิดเป็น ร้อยละ 11.11 และ รถสองแถว คิดเป็นร้อยละ 8.55 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ร้อยละของประเภทการเดินทางและค่าใช้จ่ายในการเดินทางของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวในจังหวัดเชียงราย

ประเภทการเดินทาง	ร้อยละของนักท่องเที่ยว	ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง
เครื่องบิน	11.11	3,121.92
รถทัวร์	32.48	1,642.17
รถสองแถว	8.55	217.30
รถส่วนตัว	47.86	3,006.96
รวม	100	2,338.03

เมื่อพิจารณาในแง่ของรายจ่ายของนักท่องเที่ยวพบว่าค่าใช้จ่ายในการเดินทางมาท่องเที่ยว จังหวัดเชียงราย โดยเฉลี่ยเป็นเงิน 2,338.03 บาทต่อคน โดยค่าใช้จ่ายจากการเดินทางโดยเครื่องบิน มีค่าใช้จ่ายมากที่สุดคือ 3,121.92 บาท รองลงมาคือ ค่าใช้จ่ายจากรถส่วนตัว มีค่าใช้จ่ายเท่ากับ 3,006.96 และ ค่าใช้จ่ายจากรถทัวร์ มีค่าใช้จ่ายเท่ากับ 1,642.17 บาท

เมื่อพิจารณารายจ่ายทั้งหมดของนักท่องเที่ยว โดยแยกออกเป็น 2 ประเภท คือ กรณีเดินทางมาเที่ยวเอง และกรณีเดินทางกับบริษัทนำเที่ยว ทำให้พบการกระจายรายได้สู่ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวดังตารางที่ 4 และตารางที่ 5

ตารางที่ 4 ประเภทรายจ่ายของนักท่องเที่ยวในกรณีเดินทางมาเที่ยวเอง

ประเภทรายจ่ายของนักท่องเที่ยว	ค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ย (บาท/คน)	ร้อยละรายจ่าย ของนักท่องเที่ยว	ลำดับ
ค่าใช้จ่ายด้านการเดินทาง	2,338.03	45.62	1
ค่าใช้จ่ายด้านที่พัก	393.2	7.67	4
ค่าใช้จ่ายด้านอาหาร	1,001.19	19.53	2
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับสถานบันเทิง	158.3	3.1	6
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับของที่ระลึก	381.55	7.45	5
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการซื้อสินค้า	672.29	13.11	3
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับสันทนาการและกีฬา	15.40	0.3	9
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการบริจาค และทำบุญ	135.05	2.63	7
ค่าใช้จ่ายอื่นๆ เช่น การเสริมความงาม บริการอินเทอร์เน็ต	29.90	0.6	8
รวม	5,124.91	100	

จากตารางที่ 4 พบว่าค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวในการเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ประเภทที่เดินทางมาเที่ยวเอง รายจ่ายโดยเฉลี่ยต่อคนเท่ากับ 5,124.91 บาทต่อคน โดยจากรายจ่ายทั้งหมดของนักท่องเที่ยว อันดับแรกเป็นค่าใช้จ่ายด้านการเดินทาง เงินเท่ากับ 2,338.03 บาท คิดเป็น ร้อยละ 45.62 อันดับที่สอง คือ ค่าใช้จ่ายด้านอาหาร เป็นเงินเท่ากับ 1,001.19 คิดเป็นร้อยละ 19.53 อันดับที่สามคือค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการซื้อสินค้า เป็นเงินเท่ากับ 672.29 คิดเป็นร้อยละ 13.11 อันดับที่สุดี่คือรายจ่ายด้านที่พัก เป็นเงินเท่ากับ 393.2 คิดเป็นร้อยละ 7.67 และ ลำดับที่ ห้า ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับของที่ระลึก เป็นเงินเท่ากับ 381.55 คิดเป็นร้อยละ 7.45

ตารางที่ 5 ประเภทรายจ่ายของนักท่องเที่ยวในกรณีเดินทางมาเกี่ยวกับบริษัทนำเที่ยว

ประเภทรายจ่ายของนักท่องเที่ยว	ค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ย (บาท/คน)	ร้อยละรายจ่าย ของนักท่องเที่ยว	ลำดับ
ค่าใช้จ่ายในการนำเที่ยว	2,854	42.55	1
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับสถานบันเทิง	309.49	4.61	5
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับของที่ระลึก	1,176.61	17.54	3
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการซื้อสินค้า	1,455.25	21.7	2
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับสันทนาการและกีฬา	229.66	3.42	6
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการบริจาค และทำบุญ	513.77	7.66	4
ค่าใช้จ่ายอื่นๆ เช่น การเสริมความงาม บริการอินเทอร์เน็ต	168.63	2.52	7
รวม	6,707	100.00	

จากตารางที่ 5 พบว่าค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวในการเที่ยวในจังหวัดเชียงรายประเภทที่เดินทางมากับบริษัทนำเที่ยว รายจ่ายโดยเฉลี่ยต่อคนเท่ากับ 6,707 บาทต่อคน โดยจากรายจ่ายทั้งหมดของนักเที่ยว อันดับแรกเป็นค่าใช้จ่ายในการนำเที่ยว เงินเท่ากับ 2,854 บาท คิดเป็น ร้อยละ 42.55 อันดับที่สอง คือค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการซื้อสินค้า เป็นเงินเท่ากับ 1,455.25 คิดเป็นร้อยละ 21.70 อันดับที่สาม ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับของที่ระลึก เป็นเงินเท่ากับ 1,176.61 คิดเป็นร้อยละ 17.54 อันดับทีสี่ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการบริจาค และทำบุญ คิดเป็นเงินเท่ากับ 513.77 คิดเป็นร้อยละ 7.66 และอันดับที่ห้า ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับสถานบันเทิง คิดเป็นเงินเท่ากับ 309.49 คิดเป็นร้อยละ 4.61

จากการพิจารณารายจ่ายของนักท่องเที่ยวทั้งหมดที่กระจายไปสู่ธุรกิจที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว พบว่า รายจ่ายของนักท่องเที่ยวถูกกระจายไปสู่ธุรกิจประเภทต่างๆ โดยอันดับแรก คือ ธุรกิจประเภทด้านการเดินทาง อันดับที่สอง ธุรกิจการนำเที่ยว (ซึ่งธุรกิจการนำเที่ยว ทางบริษัทจะจัดการในเรื่องการเดินทาง อาหารและที่พักไว้แล้ว) อันดับที่สามคือ ธุรกิจเกี่ยวกับการซื้อขายสินค้า อันดับทีสี่ คือ ธุรกิจเกี่ยวกับของที่ระลึก อันดับทีห้า คือ ธุรกิจประเภทร้านอาหาร รายละเอียดดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ร้อยละของรายจ่ายของนักท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงราย

ประเภทรายจ่ายของนักท่องเที่ยว	ร้อยละรายจ่ายของ นักท่องเที่ยว	ลำดับ
ค่าใช้จ่ายด้านการเดินทาง	22.81	1
ค่าใช้จ่ายด้านที่พัก	3.835	8
ค่าใช้จ่ายด้านอาหาร	9.765	5
ค่าใช้จ่ายในการนำเที่ยว	21.275	2
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับสถานบันเทิง	3.855	7
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับของที่ระลึก	12.495	4
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการซื้อสินค้า	17.40	3
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับสันทนาการและกีฬา	1.86	9
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการบริจาค และทำบุญ	5.145	6
ค่าใช้จ่ายอื่นๆ เช่น การเสริมความงาม บริการอินเทอร์เน็ต	1.56	10
	100	

2. การกระจายรายได้ของครัวเรือนที่เกี่ยวข้องกับด้านการท่องเที่ยว

จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างครัวเรือน ในพื้นที่จังหวัดเชียงรายเกี่ยวข้องกับลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ทั้งด้านโครงสร้างประชากร การประกอบอาชีพ และแหล่งที่มาของรายได้ โดยเน้นถึงการกระจายรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวได้ถูกนำมาวิเคราะห์ในส่วนนี้ การศึกษาในส่วนนี้ ประกอบด้วย ส่วนที่หนึ่ง ลักษณะทั่วไปของกลุ่มครัวเรือนตัวอย่าง ส่วนที่สอง ลักษณะของการกระจายรายได้ของกลุ่มครัวเรือนตัวอย่าง และส่วนที่สามการวิเคราะห์องค์ประกอบความไม่เท่าเทียมกันตามแหล่งที่มาของรายได้ (Decomposition by income source) รายละเอียดดังนี้

2.1 ลักษณะทั่วไปของกลุ่มครัวเรือนตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้ได้มาจากการสำรวจครัวเรือนในพื้นที่จังหวัดเชียงรายรวมทั้งสิ้น 400 ครัวเรือน แบ่งออกเป็นเขตพื้นที่ตามศักยภาพในการท่องเที่ยวจำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวสูง ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอเชียงแสน อำเภอเชียงของ และอำเภอแม่สาย จำนวน 240 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 60 ของครัวเรือนทั้งหมด (2) กลุ่ม

ตัวอย่างในพื้นที่ที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวปานกลาง ได้แก่ อำเภอแม่สรวย อำเภอแม่จัน และ อำเภอเวียงป่าเป้า จำนวน 120 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 30 ของครั้วเรือนทั้งหมด และ (3) กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวต่ำ ได้แก่ อำเภอเวียงชัย อำเภอพญาเม็งราย อำเภอเวียงแก่น และอำเภอเทิง จำนวน 40 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 10 ของครั้วเรือนทั้งหมด อย่างไรก็ตาม เพื่อให้ทราบถึงลักษณะทั่วไปของครั้วเรือนกลุ่มตัวอย่างในเบื้องต้นที่จะใช้ในการวิเคราะห์ต่อไป จึงแสดงให้เห็นเฉพาะลักษณะที่สำคัญ ประกอบด้วย (1) โครงสร้างทางประชากร ได้แก่ ขนาดครั้วเรือน สัดส่วนการพึ่งพิง และสัดส่วนผู้มีงานทำต่อสมาชิกครั้วเรือน (2) ลักษณะของหัวหน้าครั้วเรือน ได้แก่ อายุเฉลี่ย เพศ และระดับการศึกษา และ (3) สถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครั้วเรือน ได้แก่ การประกอบอาชีพ และรายได้เฉลี่ยของครั้วเรือน ซึ่งแบ่งออกเป็น ครั้วเรือนที่ประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยวและครั้วเรือนที่ไม่ประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยว โดยจะทำการเปรียบเทียบระหว่างลักษณะที่กล่าวถึงข้างต้นและเขตพื้นที่ที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวระดับต่างๆ ดังตารางที่ 7-8 รายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 7 ลักษณะทั่วไปของครั้วเรือนในจังหวัดเชียงราย

ลักษณะของครั้วเรือน	พื้นที่ที่มีศักยภาพการท่องเที่ยว			รวม ทั้งสิ้น
	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	
จำนวนครั้วเรือน	40	120	240	400
ร้อยละของครั้วเรือนทั้งหมด	10.00	30.00	60.00	100.00
ลักษณะของหัวหน้าครั้วเรือน				
อายุเฉลี่ยของหัวหน้าครั้วเรือน (ปี)	51.00	45.78	46.89	46.94
เพศของหัวหน้าครั้วเรือน (ร้อยละ)				
ชาย	77.50	87.50	75.00	79.00
หญิง	22.50	12.50	25.00	21.00
ระดับการศึกษาของหัวหน้าครั้วเรือน (ร้อยละ)				
ไม่ได้รับการศึกษา	7.50	8.33	6.67	7.25
ประถมศึกษาตอนต้น	22.50	30.00	21.25	24.00
ประถมศึกษาตอนปลาย	17.50	20.00	23.33	21.75
มัธยมศึกษาตอนต้น	20.00	14.17	7.92	11.00

ตารางที่ 7 (ต่อ)

ลักษณะของครัวเรือน	พื้นที่ที่มีศักยภาพการท่องเที่ยว			รวมทั้งสิ้น
	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	15.00	7.50	15.83	13.25
อนุปริญญา/ปวส.	7.50	5.83	10.42	8.75
ปริญญาตรีขึ้นไป	10.00	14.17	14.58	14.00

จากตารางที่ 7 เมื่อพิจารณาลักษณะของหัวหน้าครัวเรือน พบว่า หัวหน้าครัวเรือนทั้งหมด มีอายุเฉลี่ย 46.94 ปี ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 79 และสำเร็จการศึกษาขั้นสูงสุดในระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 24 ซึ่งเมื่อพิจารณาแยกตามเขตพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยว พบว่า ในทุกเขตพื้นที่ หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ยังคงเป็นเพศชายกว่าร้อยละ 75 – 87.50 อย่างไรก็ตาม มีระดับการศึกษาขั้นสูงสุดแตกต่างกัน กล่าวคือ หัวหน้าครัวเรือนในพื้นที่ที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวสูงมีการศึกษาสูงสุดระดับประถมศึกษาตอนปลาย คิดเป็นร้อยละ 24 ขณะที่ในเขตพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวปานกลางและต่ำมีการศึกษาสูงสุดระดับประถมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 30 และ 22.50 ตามลำดับ

ตารางที่ 8 ลักษณะทั่วไปของครัวเรือนในจังหวัดเชียงรายตามสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม

ลักษณะของครัวเรือน	พื้นที่ที่มีศักยภาพการท่องเที่ยว			รวมทั้งสิ้น
	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	
สถานะทางเศรษฐกิจและสังคม				
ขนาดครัวเรือนเฉลี่ย (คน/ครัวเรือน)	3.30	3.83	3.76	3.74
สัดส่วนการพึ่งพิง (ร้อยละ)	22.91	32.28	38.31	34.96
สัดส่วนผู้มีงานทำต่อสมาชิกครัวเรือน (ร้อยละ)	60.99	59.37	65.26	63.67
ระดับการศึกษาเฉลี่ยของครัวเรือน (ปี)	10.00	9.12	9.74	9.58
การประกอบอาชีพของครัวเรือน (ร้อยละ)				
ครัวเรือนที่ประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยว	27.50	53.33	32.08	38.00

ตารางที่ 8 (ต่อ)

ลักษณะของครัวเรือน	พื้นที่ที่มีศักยภาพการท่องเที่ยว			รวมทั้งสิ้น
	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	
ครัวเรือนที่ไม่ประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยว	72.50	46.67	67.92	62.00
รายได้เฉลี่ยของครัวเรือน (บาท/คน/เดือน)				
ครัวเรือนทั้งหมด	5,781.58	6,431.517	7,066.35	6,747.42
ครัวเรือนที่ประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยว	6,643.94	6,888.99	7,375.50	7,117.71
ครัวเรือนที่ไม่ประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยว	5,454.48	5,908.69	6,920.31	6,520.47

เมื่อพิจารณาสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พบว่า ครัวเรือนทั้งหมดมีขนาดครัวเรือนเฉลี่ยประมาณ 3.74 คนต่อครัวเรือน โดยกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวปานกลางมีขนาดครัวเรือนเฉลี่ยสูงที่สุด 3.83 คนต่อครัวเรือน รองลงมาได้แก่ กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวสูงและต่ำเฉลี่ย 3.76 และ 3.30 ตามลำดับ สัดส่วนการพึ่งพิงระหว่างคนวัยทำงานกับคนวัยชราและเด็กของครัวเรือนทั้งหมดเท่ากับร้อยละ 34.96 ซึ่งครัวเรือนในพื้นที่ที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวสูงมีอัตราการพึ่งพิงสูงสุดร้อยละ 38.31 รองลงมาได้แก่ ครัวเรือนในพื้นที่ที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวปานกลางและต่ำคือ ร้อยละ 32.28 และ 22.91 ตามลำดับ สัดส่วนผู้มีงานทำต่อสมาชิกครัวเรือนของครัวเรือนทั้งหมดคิดเป็นร้อยละ 63.67 โดยครัวเรือนในพื้นที่ที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวสูงมีสัดส่วนสูงสุดร้อยละ 65.26 รองลงมาได้แก่ ครัวเรือนในพื้นที่ที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวต่ำและปานกลางร้อยละ 60.99 และ 59.37 ตามลำดับ ขณะที่ครัวเรือนทั้งหมดมีระดับการศึกษาเฉลี่ย 9.58 ปี โดยครัวเรือนในพื้นที่ที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวต่ำมีระดับการศึกษาเฉลี่ยสูงสุดคือ 10 ปี รองลงมา ได้แก่ ครัวเรือนในพื้นที่ที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวสูงและปานกลางเฉลี่ย 9.74 และ 9.12 ปี ตามลำดับ

นอกจากนั้น เมื่อพิจารณาถึงการประกอบอาชีพของครัวเรือน พบว่า ครัวเรือนทั้งหมดร้อยละ 38 ประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยว โดยครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวปานกลางมีสัดส่วนการประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยวมากที่สุดถึงร้อยละ 53.33 รองลงมา ได้แก่ ครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวสูงและต่ำ คิดเป็น

ร้อยละ 32.08 และ 27.50 ตามลำดับ ขณะที่รายได้เฉลี่ยต่อหัวของครัวเรือนทั้งหมดเท่ากับ 6,747.42 บาทต่อเดือน โดยครัวเรือนที่ประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยวมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวเท่ากับ 7,117.71 บาทต่อเดือน สูงกว่าครัวเรือนที่ประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยวที่มีรายได้เฉลี่ยต่อหัวเท่ากับ 6,520.47 บาทต่อเดือน เมื่อพิจารณารายได้เฉลี่ยต่อหัวเปรียบเทียบระหว่างเขตพื้นที่ตามศักยภาพด้านการท่องเที่ยว พบว่า ครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวสูงมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวสูงที่สุดเฉลี่ย 7,066.35 บาทต่อเดือน รองลงมา ได้แก่ ครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวปานกลางและต่ำเฉลี่ย 6,431.517 และ 5,781.58 บาทต่อเดือน ตามลำดับ เมื่อแบ่งแยกกลุ่มดังกล่าวเป็นอาชีพที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยว พบว่า ครัวเรือนที่ประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยวมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนสูงกว่าครัวเรือนที่ไม่ประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยวทุกเขตพื้นที่ โดยครัวเรือนที่ประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยวที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวสูงมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวสูงที่สุด 7,375.50 บาทต่อเดือน รองลงมา ได้แก่ ครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวปานกลางและต่ำเฉลี่ย 6,888.99 และ 6,643.94 บาทต่อเดือน ตามลำดับ ขณะที่ครัวเรือนที่ไม่ประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยวที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวสูงมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวสูงที่สุด 6,920.31 บาทต่อเดือน รองลงมา ได้แก่ ครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวปานกลางและต่ำเฉลี่ย 5,908.69 และ 5,454.48 บาทต่อเดือน ตามลำดับ

2.2 ลักษณะของการกระจายรายได้ของกลุ่มครัวเรือนตัวอย่าง

การวิเคราะห์สถานการณ์ของการกระจายรายได้ในส่วนนี้จะใช้ดัชนีชี้วัดความไม่เท่าเทียมกันด้านรายได้รวม 4 ดัชนีชี้วัด ซึ่งมีคุณสมบัติอ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงของรายได้ในระดับที่แตกต่างกัน เพื่อเปรียบเทียบค่าที่ได้แต่ละดัชนี ประกอบด้วย (1) Gini coefficient (2) Mean log deviation หรือ GE(0) (3) Theil index หรือ GE(1) และ (4) Half the squared coefficient of variation หรือ GE (2) โดยได้จำแนกตามกลุ่มลักษณะที่สำคัญของครัวเรือน อาทิ เขตเมือง ศักยภาพของพื้นที่ ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน และอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของการกระจายรายได้ในแต่ละกลุ่มปัจจัยต่างๆ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 9 การกระจายรายได้จำแนกตามลักษณะที่สำคัญของครัวเรือน

ประเภทของกลุ่มย่อย	Gini	GE(0)	GE(1)	GE(2)
รวมทั้งหมด	0.4414	0.3723	0.3414	0.4610
เขตเมือง				
อาศัยอยู่บริเวณเขตเมือง	0.4611	0.3606	0.3802	0.5486
อาศัยอยู่บริเวณนอกเขตเมือง	0.4169	0.3701	0.2899	0.3239
ศักยภาพของพื้นที่				
พื้นที่ที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวสูง	0.4689	0.3829	0.3855	0.5410
พื้นที่ที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวปานกลาง	0.4004	0.4032	0.2744	0.2863
พื้นที่ที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวต่ำ	0.2951	0.1532	0.1374	0.1374
ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน				
ไม่ได้รับการศึกษา	0.5454	0.7473	0.5335	0.6937
ประถมศึกษาตอนต้น	0.4344	0.3675	0.3166	0.3723
ประถมศึกษาตอนปลาย	0.3222	0.1802	0.1680	0.1824
มัธยมศึกษาตอนต้น	0.4830	0.4223	0.4394	0.6825
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	0.4444	0.3482	0.3371	0.4265
อนุปริญญา/ปวส.	0.4330	0.3389	0.3368	0.4607
ปริญญาตรีขึ้นไป	0.4188	0.3102	0.3106	0.4231
อาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว				
อาชีพด้านการท่องเที่ยว	0.3986	0.2758	0.2846	0.4058
อาชีพอื่นนอกเหนือจากการท่องเที่ยว	0.4642	0.4227	0.3749	0.4923

จากตารางที่ 9 ดัชนีความไม่เท่าเทียมกันของครัวเรือนทั้งหมด พบว่า Gini coefficient เท่ากับ 0.4414 ค่า Mean logarithmic deviation เท่ากับ 0.3723 ค่า Theil index เท่ากับ 0.3414 และค่า Half the square of the coefficient เท่ากับ 0.4610 เมื่อพิจารณาตามเขตพื้นที่อยู่อาศัยพบว่า ค่าดัชนีความไม่เท่าเทียมกันส่วนใหญ่ของครัวเรือนที่อาศัยในเขตเมืองมีค่ามากกว่าครัวเรือนที่อาศัยนอกเขตเมือง ขณะที่ค่าดัชนีความไม่เท่าเทียมกันทั้งหมดของครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีศักยภาพใน

การท่องเที่ยวสูงมีค่าสูงสุด รองลงมาได้แก่ คริวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวปานกลางและต่ำตามลำดับ จากค่าดัชนีดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า คริวเรือนที่อาศัยในเขตเมืองมีความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้มากกว่าคริวเรือนที่อาศัยนอกเขตเมือง ขณะที่คริวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวสูงมีความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้มากที่สุดและคริวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวต่ำมีความไม่เท่าเทียมกันของรายได้น้อยที่สุด

เมื่อพิจารณาถึงระดับการศึกษาของหัวหน้าคริวเรือน พบว่า ดัชนีความไม่เท่าเทียมกันทุกตัวมีค่าต่ำที่สุดในกลุ่มคริวเรือนที่มีหัวหน้าคริวเรือนสำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนปลาย และมีค่าสูงสุดในกลุ่มคริวเรือนที่มีหัวหน้าคริวเรือนไม่ได้รับการศึกษา จากค่าดัชนีดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การกระจายรายได้ในกลุ่มคริวเรือนที่มีหัวหน้าคริวเรือนสำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนปลายมีความเท่าเทียมกันมากที่สุด ขณะที่กลุ่มคริวเรือนที่มีหัวหน้าคริวเรือนไม่ได้รับการศึกษามีการกระจายรายได้ที่ไม่เท่าเทียมกันมากที่สุด นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาจากการประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว พบว่า ทุกดัชนีมีค่าสอดคล้องในทิศทางเดียวกันคือ คริวเรือนที่ประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยวมีค่าต่ำกว่าคริวเรือนที่ไม่ประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยวกล่าวคือ คริวเรือนประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมีความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้มากกว่าคริวเรือนที่ประกอบอาชีพไม่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

2.3 การวิเคราะห์องค์ประกอบของความไม่เท่าเทียมกันด้านรายได้ตามแหล่งที่มาของรายได้

การจำแนกองค์ประกอบของความไม่เท่าเทียมกันตามแหล่งที่มาของรายได้ทำให้ทราบได้ว่า แหล่งที่มาของรายได้ใดเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันของรายได้โดยรวม และส่งผลให้เกิดการกระจายรายได้มีความไม่เท่าเทียมกันมากขึ้น/ลดลง โดยจำแนกตามแหล่งที่มาของรายได้ 13 ประเภท ประกอบด้วย (1) ค่าจ้างและเงินเดือนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว (2) ค่าจ้างและเงินเดือนที่ไม่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว (3) กำไรจากการทำธุรกิจที่ไม่ใช่การเกษตรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว (4) กำไรจากการทำธุรกิจที่ไม่ใช่การเกษตรที่ไม่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว (5) กำไรจากการทำการเกษตรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว (6) กำไรจากการทำการเกษตรที่ไม่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว (7) เงินที่ได้รับเป็นการช่วยเหลือที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว (8) เงินที่ได้รับเป็นการช่วยเหลือที่ไม่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว (9) รายได้จากทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว (10) รายได้จากทรัพย์สินที่ไม่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว (11) รายได้ที่เป็นตัวเงินจากแหล่งอื่นที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว (12) รายได้ที่เป็นตัวเงินจากแหล่งอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และ (13) รายได้ที่ไม่เป็นตัวเงินที่ไม่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 10 องค์ประกอบของความไม่เท่าเทียมกันด้านรายได้ตามแหล่งที่มาของรายได้

แหล่งที่มาของรายได้	Sk	Gk	Rk	% Change
รายได้รวม				
รายได้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	0.3629	0.7881	0.6297	0.0451
รายได้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	0.6371	0.5889	0.6966	-0.0451

จากตารางที่ 10 เมื่อพิจารณาแหล่งรายได้แยกเป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ รายได้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และรายได้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว พบว่า ค่า Gk ของรายได้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมากกว่ารายได้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว แสดงให้เห็นว่า รายได้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมีการกระจายอย่างไม่เท่าเทียมกันมากกว่าแหล่งรายได้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ขณะที่ค่า Sk ของรายได้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวน้อยกว่ารายได้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว แสดงให้เห็นว่า รายได้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมีส่วนในรายได้รวมน้อยกว่ารายได้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว โดยเมื่อรายได้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะมีผลทำให้ค่า Gini ของรายได้รวมเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.0451 ขณะที่เมื่อรายได้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะมีผลทำให้ค่า Gini ของรายได้รวมลดลงร้อยละ 0.0517

ตารางที่ 11 องค์ประกอบของความไม่เท่าเทียมกันด้านรายได้ตามแหล่งที่มาของรายได้แยกย่อย
13 ประเภท

แหล่งที่มาของรายได้	Sk	Gk	Rk	% Change
ประเภทของรายได้				
ค่าจ้างและเงินเดือนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	0.1735	0.8965	0.6075	0.0404
ค่าจ้างและเงินเดือนที่ไม่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	0.2985	0.7459	0.5465	-0.0229
กำไรจากการทำธุรกิจที่ไม่ใช่การเกษตรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	0.1679	0.8555	0.4938	-0.0073
กำไรจากการทำธุรกิจที่ไม่ใช่การเกษตรที่ไม่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	0.1347	0.8551	0.4548	-0.0161

ตารางที่ 11 (ต่อ)

แหล่งที่มาของรายได้	Sk	Gk	Rk	% Change
กำไรจากการทำการเกษตรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	0.0106	0.9866	0.5300	0.0019
กำไรจากการทำการเกษตรที่ไม่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	0.1445	0.8129	0.4191	-0.0330
เงินที่ได้รับเป็นการช่วยเหลือที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	0.0005	0.9892	-0.3638	-0.0010
เงินที่ได้รับเป็นการช่วยเหลือที่ไม่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	0.0165	0.9833	0.7423	0.0108
รายได้จากทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	0.0032	0.9975	0.9544	0.0037
รายได้จากทรัพย์สินที่ไม่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	0.0129	0.9897	0.7992	0.0102
รายได้ที่เป็นตัวเงินจากแหล่งอื่นที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	0.0061	0.9919	0.7262	0.0038
รายได้ที่เป็นตัวเงินจากแหล่งอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	0.0149	0.9847	0.6861	0.0079
รายได้ที่ไม่เป็นตัวเงินที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	0.0022	0.9974	0.8442	0.0020
รายได้ที่ไม่เป็นตัวเงินที่ไม่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	0.0140	0.9694	0.4378	-0.0005

จากตารางที่ 11 เมื่อพิจารณาแหล่งรายได้แยกย่อยเป็น 13 ประเภท พบว่า รายได้จากทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมีค่า Gk มากที่สุด และค่าจ้างและเงินเดือนที่ไม่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมีค่า Gk น้อยที่สุด โดยมีค่าเท่ากับ 0.9975 และ 0.7459 ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่า รายได้จากทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมีการกระจายอย่างเท่าเทียมกันน้อยที่สุด ขณะที่ค่าจ้างและเงินเดือนที่ไม่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมีการกระจายอย่างเท่าเทียมกันมากที่สุด

เมื่อพิจารณาถึงผลต่อการเปลี่ยนแปลงของความไม่เท่าเทียมกันโดยรวม พบว่า กำไรจากการทำการเกษตรที่ไม่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมีผลต่อความไม่เท่าเทียมกันรวมให้ลดลงมากที่สุด โดยหากปัจจัยดังกล่าวมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 มีผลทำให้ค่า Gini ของรายได้รวมลดลงร้อยละ 0.0330 ขณะที่ค่าจ้างและเงินเดือนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมีผลต่อความไม่เท่าเทียมกันรวมให้เพิ่มขึ้นมากที่สุด โดยหากปัจจัยดังกล่าวมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 มีผลทำให้ค่า Gini ของรายได้รวมเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.0404

ปัจจัยที่มีผลต่อการกระจายรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงราย

ผลการศึกษาในส่วนของวัตถุประสงค์ที่สองคือ ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการกระจายรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงราย ได้ทำการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ การวิเคราะห์องค์ประกอบความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้ตามลักษณะกลุ่มย่อยของประชากร (Decomposition by population subgroup และองค์ประกอบของความไม่เท่าเทียมกันแยกตามปัจจัย ด้วยสมการถดถอย (Regression-based inequality decomposition) ผลการศึกษามีดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์องค์ประกอบของความไม่เท่าเทียมกันด้านรายได้ตามลักษณะของประชากร

ในการแยกองค์ประกอบของความไม่เท่าเทียมกันจะใช้กลุ่มดัชนี Generalized Entropy ซึ่งสามารถแบ่งความไม่เท่าเทียมกันด้านรายได้ ออกเป็น (1) ส่วนความไม่เท่าเทียมกันภายในกลุ่ม (Within-group component) และความไม่เท่าเทียมกันระหว่างกลุ่ม (Between-group component) ทำให้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ปัจจัยนั้นๆ มีอิทธิพลต่อความไม่เท่าเทียมกันโดยรวมหรือไม่ โดยพิจารณาจากค่าความไม่เท่าเทียมกันระหว่างกลุ่มที่เกิดขึ้นในแต่ละปัจจัย ซึ่งอธิบายถึง ผลของของปัจจัยนั้นที่มีต่อความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ และสามารถเรียงลำดับความสำคัญตามร้อยละของผลกระทบในแต่ละองค์ประกอบ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 12 องค์ประกอบของความไม่เท่าเทียมกันทางด้านลักษณะของประชากร

ลักษณะของประชากร	ดัชนี	ค่าดัชนีรวม	ความไม่เท่าเทียมกันภายในกลุ่ม		ความไม่เท่าเทียมกันระหว่างกลุ่ม	
			ค่าดัชนี	ร้อยละ	ค่าดัชนี	ร้อยละ
แหล่งที่อยู่อาศัย						
เขตเมือง	GE(0)	0.3723	0.3659	98.28	0.0064	1.72
	GE(1)	0.3414	0.3350	98.13	0.0064	1.87
	GE(2)	0.4610	0.4546	98.61	0.0064	1.39
เขตพื้นที่ที่มีศักยภาพ	GE(0)	0.3723	0.3660	98.31	0.0063	1.69
	GE(1)	0.3414	0.3355	98.27	0.0059	1.73
	GE(2)	0.4610	0.4555	98.81	0.0055	1.19

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ลักษณะของประชากร	ดัชนี	ค่าดัชนี รวม	ความไม่เท่าเทียมกัน ภายในกลุ่ม		ความไม่เท่าเทียมกัน ระหว่างกลุ่ม	
			ค่าดัชนี	ร้อยละ	ค่าดัชนี	ร้อยละ
ด้านเศรษฐกิจ-สังคม						
ระดับการศึกษา	GE(0)	0.3723	0.3472	93.26	0.0251	6.74
	GE(1)	0.3414	0.3155	92.41	0.0259	7.59
	GE(2)	0.4610	0.4336	94.06	0.0274	5.94
อาชีพด้านการท่องเที่ยว	GE(0)	0.3723	0.3669	98.55	0.0054	1.45
	GE(1)	0.3414	0.3359	98.39	0.0055	1.61
	GE(2)	0.4610	0.4555	98.81	0.0055	1.19

จากตารางที่ 12 พบว่า ดัชนีทุกตัวของทุกปัจจัยมีค่าความไม่เท่าเทียมกันภายในกลุ่มค่ามากกว่าความไม่เท่าเทียมกันระหว่างกลุ่ม กล่าวคือ ความไม่เท่าเทียมกันภายในกลุ่มของปัจจัยแหล่งที่อยู่อาศัยทั้งเขตเมืองและเขตพื้นที่ที่มีศักยภาพ มีค่าดัชนีคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 98.13 - 98.81 ขณะที่ความไม่เท่าเทียมกันระหว่างกลุ่มของปัจจัยด้านแหล่งที่อยู่อาศัยมีค่าดัชนีคิดเป็นสัดส่วนเพียงร้อยละ 1.19 – 1.87 สำหรับปัจจัยด้านเศรษฐกิจ-สังคมทั้งด้านระดับการศึกษาและอาชีพด้านการท่องเที่ยว มีค่าดัชนีความไม่เท่าเทียมกันภายในกลุ่มคิดเป็นสัดส่วนระหว่างร้อยละ 92.41 - 99.81 ขณะที่มีความไม่เท่าเทียมกันระหว่างกลุ่มคิดเป็นสัดส่วนเพียงร้อยละ 1.19 - 7.59 จากค่าดัชนีดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า กลุ่มปัจจัยดังกล่าวไม่สามารถอธิบายความไม่เท่าเทียมกันด้านรายได้โดยรวมได้อย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตาม จากสัดส่วนของความไม่เท่าเทียมกันระหว่างกลุ่มแสดงให้เห็นว่า องค์ประกอบด้านเศรษฐกิจ-สังคมของครัวเรือน ซึ่งประกอบด้วย ระดับการศึกษาเฉลี่ยและการประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยว มีอิทธิพลต่อความไม่เท่าเทียมกันด้านรายได้โดยรวมมากกว่าปัจจัยแหล่งที่อยู่อาศัย ทั้งการอาศัยอยู่ในเขตเมืองและเขตพื้นที่ที่มีศักยภาพ โดยที่ระดับการศึกษาเฉลี่ยมีความสำคัญมากที่สุด

2. องค์ประกอบของความไม่เท่าเทียมกันแยกตามปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างรายได้

จากองค์ประกอบที่จำแนกตามลักษณะครัวเรือนและแหล่งที่มาของรายได้ข้างต้น ทำให้ทราบว่า ความไม่เท่าเทียมกันทั้งหมดสามารถถูกอธิบายได้ด้วยผลกระทบจากปัจจัยนั้นๆ เท่าใด แต่ไม่สามารถอธิบายด้วยการเปรียบเทียบปัจจัยต่างๆ ร่วมกันได้ ดังนั้น ในส่วนนี้จึงใช้วิธีการหาองค์ประกอบของความไม่เท่าเทียมกันที่มีพื้นฐานมาจากสมการถดถอยที่อธิบายถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการสร้างรายได้ ในการศึกษานี้ได้พิจารณาปัจจัยที่มีต่อการกระจายรายได้ ประกอบด้วย (1) ปัจจัยด้านประสพการณ์ ได้แก่ อายุของหัวหน้าครัวเรือน และอายุของหัวหน้าครัวเรือนยกกำลังสอง (2) ลักษณะโครงสร้างทางประชากรของครัวเรือน ได้แก่ เพศของหัวหน้าครัวเรือน ระดับการศึกษาเฉลี่ยของครัวเรือน อัตราการมีงานทำของสมาชิกครัวเรือน อัตราการพึ่งพิงของสมาชิกครัวเรือน (3) การประกอบอาชีพของครัวเรือน ได้แก่ ครัวเรือนประกอบอาชีพด้านการเกษตรกรรม และสัดส่วนของสมาชิกครัวเรือนที่ประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยว และ (4) เขตพื้นที่ที่อยู่อาศัยของครัวเรือน ได้แก่ เขตพื้นที่เมือง พื้นที่ที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวปานกลาง และพื้นที่ที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวสูง ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 13 องค์ประกอบของความไม่เท่าเทียมกันแยกตามปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างรายได้

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์		สัดส่วน (ร้อยละ)
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	
ค่าคงที่	6.9823 (11.70)***	7.3064 (34.58)***	
อายุของหัวหน้าครัวเรือน	0.0059 (0.27)		
อายุของหัวหน้าครัวเรือนยกกำลังสอง	-0.0001 (-0.04)		
เพศของหัวหน้าครัวเรือน	0.1577 (1.48)		
ระดับการศึกษาเฉลี่ยของครัวเรือน	0.0622 (4.18)***	0.0652 (4.51)***	8.02

ตารางที่ 13 (ต่อ)

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์		สัดส่วน (ร้อยละ)
	สมการที่ 1	สมการที่ 2	
สัดส่วนของสมาชิกครัวเรือนที่มีงานทำ	0.0090 (4.54)***	0.0093 (4.76)***	5.98
อัตราการพึงพิงของสมาชิกครัวเรือน	-0.0022 (-2.46)**	-0.0020 (-2.36)**	2.65
ครัวเรือนประกอบอาชีพด้านการเกษตรกรรม	-0.2592 (-2.53)**	-0.2272 (-2.35)**	2.94
สัดส่วนของสมาชิกครัวเรือนที่มีอาชีพด้านการ ท่องเที่ยว	0.0041 (3.15)***	0.0038 (2.93)***	2.35
พื้นที่ที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวปานกลาง	-0.1216 (-0.74)		
พื้นที่ที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวสูง	0.0087 (0.06)		
เขตพื้นที่เมือง	0.0601 (0.67)		
Adj R-square	0.2054	0.2097	
สัดส่วนของปัจจัยในสมการต่อความไม่เท่า เทียมรวม			21.96
สัดส่วนของปัจจัยอื่นๆ ต่อความไม่เท่าเทียม รวม			78.04
รวมทั้งสิ้น			100.00

หมายเหตุ: ** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95

*** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99

จากตารางที่ 13 การคาดประมาณด้วยตัวแปรที่กล่าวถึงข้างต้นทั้งหมดในสมการที่ 1 พบว่า อายุของหัวหน้าครัวเรือน อายุของหัวหน้าครัวเรือนยกกำลังสอง เพศของหัวหน้าครัวเรือน พื้นที่ที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวปานกลาง พื้นที่ที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวสูง และเขตพื้นที่เมือง

ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นที่น่าเชื่อถือได้ ขณะที่ระดับการศึกษาเฉลี่ยของครัวเรือน สัดส่วนของสมาชิกครัวเรือนที่มีงานทำ และสัดส่วนของสมาชิกครัวเรือนที่มีอาชีพด้านการท่องเที่ยว มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 ขณะที่อัตราการพึงพิงของสมาชิกครัวเรือน และครัวเรือนประกอบอาชีพด้านการเกษตรกรรม มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 โดยมีค่า Adj R-square เท่ากับ 0.2054 ดังนั้น จึงได้ทำการตัดตัวแปรที่ไม่มีนัยสำคัญออกไปจากสมการเดิมและคาดประมาณใหม่ได้ผลลัพธ์ดังสมการที่ 2 พบว่า ระดับการศึกษาเฉลี่ยของครัวเรือน สัดส่วนของสมาชิกครัวเรือนที่มีงานทำ และสัดส่วนของสมาชิกครัวเรือนที่มีอาชีพด้านการท่องเที่ยว มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 ขณะที่อัตราการพึงพิงของสมาชิกครัวเรือน และครัวเรือนประกอบอาชีพด้านการเกษตรกรรม มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 โดยมีค่า Adj R-square ได้เพิ่มขึ้นเป็น 0.2097

เมื่อนำค่าสัมประสิทธิ์ของแต่ละตัวแปรในสมการที่ 2 มาคำนวณหาสัดส่วนที่มีอิทธิพลต่อความไม่เท่าเทียมกันทั้งหมด พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อรายได้ดังกล่าวสามารถอธิบายความไม่เท่าเทียมกันทั้งหมดเท่ากับร้อยละ 21.96 โดยปัจจัยที่สนับสนุนต่อความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้ทั้งหมดมากที่สุด ได้แก่ ระดับการศึกษาเฉลี่ยของครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 8.02 รองลงมา ได้แก่ ครัวเรือนประกอบอาชีพด้านการเกษตรกรรม อัตราการพึงพิงของสมาชิกครัวเรือน และสัดส่วนของสมาชิกครัวเรือนที่มีอาชีพด้านการท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 2.94 2.65 และ 2.35 ตามลำดับ ขณะที่อีกร้อยละ 78.04 เป็นอิทธิพลของปัจจัยอื่นๆ นอกเหนือปัจจัยข้างต้น ดังนั้น จากผลการศึกษาจึงสรุปได้ว่า ปัจจัยด้านประชากรณ์ (อายุ) เขตพื้นที่อยู่อาศัยของครัวเรือน (เขตพื้นที่เมือง พื้นที่ที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวปานกลาง และพื้นที่ที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวสูง) และลักษณะโครงสร้างทางประชากรของครัวเรือน (เพศของหัวหน้าครัวเรือน) ไม่มีอิทธิพลต่อความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้ ขณะที่ลักษณะโครงสร้างทางประชากรของครัวเรือน (ระดับการศึกษาเฉลี่ยของครัวเรือน อัตราการมีงานทำของสมาชิกครัวเรือน และอัตราการพึงพิงของสมาชิกครัวเรือน) และการประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยวของครัวเรือน (ครัวเรือนประกอบอาชีพด้านการเกษตรกรรม และสัดส่วนของสมาชิกครัวเรือนที่ประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยว) มีอิทธิพลต่อความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้ โดยคิดเป็นร้อยละ 16.66 และ 5.30 ตามลำดับ

บทบาทของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวต่อการจ้างงานในจังหวัดเชียงราย

การศึกษารายละเอียดของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวต่อการจ้างงานในจังหวัดเชียงรายนั้น ได้มีการเก็บข้อมูลการจ้างงานในกลุ่มอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงรายที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้กับประกันสังคมจังหวัดเชียงราย ทั้งนี้ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ได้แก่ ธุรกิจเกี่ยวกับอาหารที่พักและโรงแรม ธุรกิจนำเที่ยว ธุรกิจเกี่ยวกับพาหนะในการเดินทาง ธุรกิจขายสินค้าและของที่ระลึก ธุรกิจสถานบริการและบันเทิง สถาบันการเงิน บริการด้านธุรกิจ รายละเอียดดังตารางที่

ตารางที่ 14 ข้อมูลจำนวนสถานประกอบการและจำนวนแรงงานในภาคการท่องเที่ยว

ประเภทกิจการ	จำนวน สถาน ประกอบการ	จำนวน แรงงาน	ร้อยละของ แรงงานต่อ จำนวนแรงงาน ภาคการ ท่องเที่ยว	ร้อยละของ แรงงานภาคการ ท่องเที่ยวต่อ จำนวนแรงงาน ทั้งหมด
1.ขายสินค้าและของที่ระลึก	638	5,194	48.26	14.80
-การปั่นทอโดยใช้เครื่องจักร	3	48		
-การปั่นทอโดยไม่ใช้เครื่องจักร	3	44		
-ผลิตเครื่องเรือนเครื่องใช้ไม้	29	246		
-การทำดอกไม้ประดิษฐ์	1	25		
-การผลิตเยื่อกระดาษหรือกระดาษ	1	43		
-การผลิตผลิตภัณฑ์จากกระดาษ	2	40		
-การผลิตสับเครื่องสำอางและอื่นๆ	2	80		
-การผลิตผลิตภัณฑ์จากหวายและพืชอื่น	5	18		
-การผลิตเครื่องเรือน เครื่องใช้ไม้	18	133		
-การผลิตผลิตภัณฑ์พลาสติก	10	107		
-การผลิตผลิตภัณฑ์เบ็ดเตล็ดอื่นๆ	10	287		
-การผลิตเครื่องประดับเพชรพลอยอื่นๆ	14	125		
-ร้านสินค้าเบ็ดเตล็ดการค้าอื่นๆ	540	3,998		

ตารางที่ 14 (ต่อ)

ประเภทกิจการ	จำนวน สถาน ประกอบการ	จำนวน แรงงาน	ร้อยละของ แรงงานต่อ จำนวนแรงงาน ภาคการ ท่องเที่ยว	ร้อยละของ แรงงานภาคการ ท่องเที่ยวต่อ จำนวนแรงงาน ทั้งหมด
2. ธุรกิจบริการประเภทบันเทิง กีฬา สโมสรรต่างๆ	13	230	2.14	0.66
3. บริการนำเที่ยว				
-สำนักงานจัดการเดินทาง	36	204	1.90	0.58
4. โรงแรมและที่พักและร้านอาหาร	599	1,913	17.78	5.45
-ร้านอาหาร โรงแรมที่พัก รีสอร์ท				
ห้องพักและห้องเช่า	386	4,244		
-การผลิตเครื่องดื่มและขนมอาหาร	147	2,493		
-การผลิตน้ำแข็ง	12	194		
-รักษาความปลอดภัย และความสะอาด	54	1,223		
5. สถาบันการเงิน บริการด้านธุรกิจ	279	1,913	17.78	5.45
6. พาหนะเดินทางภายในจังหวัดเชียงราย	92	1,308	12.15	3.72
- การขนส่งสินค้าหรือผู้โดยสารทางรถยนต์	87	1,290		
- การให้เช่ายานพาหนะโดยไม่มีคนขับ	4	15		
- การขนส่งทางน้ำภายในประเทศ	1	3		
รวมจำนวนสถานประกอบการและ แรงงานในภาคท่องเที่ยว	1,657	10,762	100.00	30.67
รวมจำนวนสถานประกอบการและ แรงงานที่ขึ้นทะเบียน	3,717	35,095		

ที่มา : ข้อมูลจากสำนักงานประกันสังคมจังหวัดเชียงราย เดือนสิงหาคม ปี พ.ศ. 2553

หมายเหตุ : จำนวนสถานประกอบการและแรงงานในภาคการท่องเที่ยวพิจารณาเฉพาะสถานประกอบการและแรงงานที่ขึ้นทะเบียนไว้กับประกันสังคม

จากตารางที่ 14 พบว่า การจ้างงานในภาคการท่องเที่ยวมีจำนวนสถานประกอบการจำนวน 1,657 แห่งและมีการจ้างงาน 10,762 คน จากจำนวนแรงงานทั้งหมดในจังหวัดเชียงรายที่จดทะเบียนกับสำนักงานประกันสังคมจำนวน 35,095 คิดเป็นร้อยละ 30.67 ซึ่งถือได้ว่าแรงงานภาคการท่องเที่ยวถือเป็นหนึ่งในสามของแรงงานทั้งหมดของจังหวัดเชียงราย และเมื่อพิจารณาไปจากรายละเอียดของแต่ละธุรกิจพบว่ามีจ้างแรงงานมากที่สุดได้แก่ อันดับแรกธุรกิจประเภทขายสินค้าและของที่ระลึก คิดเป็นร้อยละ 48.26 ของจำนวนแรงงานภาคการท่องเที่ยว และคิดเป็นร้อยละ 14.80 ของแรงงานทั้งหมด อันดับที่สอง ได้แก่ โรงแรมและที่พัก และร้านอาหาร และ สถาบันการเงิน บริการด้านธุรกิจ คิดเป็นร้อยละ 17.78 ของจำนวนแรงงานภาคการท่องเที่ยว และคิดเป็นร้อยละ 5.45 ของแรงงานทั้งหมด อันดับที่สามคือ ธุรกิจพาหนะเดินทางภายในจังหวัดเชียงราย คิดเป็นร้อยละ 12.15 ของจำนวนแรงงานภาคการท่องเที่ยว และคิดเป็นร้อยละ 3.72 ของแรงงานทั้งหมด และอันดับที่สี่ ได้แก่ ธุรกิจบริการประเภทบันเทิง กีฬา สโมสรต่างๆคิดเป็นร้อยละ 2.14 ของจำนวนแรงงานภาคการท่องเที่ยว และคิดเป็นร้อยละ 0.66 ของแรงงานทั้งหมด

แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการกระจายรายได้และมีการจ้างงานเพิ่มสูงขึ้น

ในส่วนประเด็นแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการกระจายรายได้และมีการจ้างงานเพิ่มสูงขึ้น จากการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว พบว่า ในขณะนี้เมื่อมีการท่องเที่ยวในชุมชน ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวมักจะกระจายรายได้เข้าไปสู่ชุมชนพอสมควร อาทิเช่น หากนำนักท่องเที่ยวเข้าไปท่องเที่ยวในชุมชน เข้าไปดูวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และขนบธรรมเนียมประเพณี ทางผู้ประกอบการจะซื้ออาหารจากชุมชน มีการว่าจ้างให้มีการแสดงที่สะท้อนถึงวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชน ตลอดจนในบางครั้งมีการจัดหาที่พักแบบโฮมสเตย์ของชุมชนให้นักท่องเที่ยว เป็นต้น แต่ประเด็นปัญหาที่พบในประเด็นเรื่องกระจายรายได้ของการท่องเที่ยวให้กับคนในชุมชน ในบางครั้งผู้นำชุมชนและพวกพ้องมักจะได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวมากกว่าสมาชิกอื่นๆในชุมชน อาทิเช่น มีการจัดให้พักในที่พักแบบโฮมสเตย์ของพ่อหลวงบ้าน หรือพวกพ้องของพ่อหลวงบ้านก่อน มากกว่าที่จะจัดเรียงตามคิว เป็นต้น ดังนั้นแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการกระจายรายได้และมีการจ้างงานเพิ่มสูงขึ้น ตลอดจนมีการแก้ปัญหาการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม ต้องมีการร่วมมือกันทุกฝ่ายไม่ว่าเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน รายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ภาครัฐ

1.1 ภาครัฐควรให้ความรู้ในเรื่องการบริหารจัดการเพื่อให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการชุมชนได้อย่างเป็นธรรม เพื่อลดปัญหาการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรมในชุมชน ซึ่งถือว่าเป็นการลดความขัดแย้งในเรื่องของผลประโยชน์ของคนในชุมชน

1.2 รัฐบาลควรส่งเสริมให้ชุมชนรักษาเอกลักษณ์ของชุมชนนั้นไว้ ไม่ว่าจะเป็นวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และวัฒนธรรม เพื่อเป็นจุดขายให้กับการท่องเที่ยวในแต่ละชุมชน

1.3 ภาครัฐควรมีนโยบายการส่งเสริมการขายเพื่อเป็นการดึงดูดการท่องเที่ยว ยกตัวอย่างเช่น มีการโฆษณาประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยวต่างๆของชุมชน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รู้จัก และควรมีการทำโปรโมชัน จัดโปรแกรมการท่องเที่ยวในราคาพิเศษ เพื่อแนะนำการท่องเที่ยวในชุมชนต่างๆของจังหวัดเชียงราย

1.4 ภาครัฐควรที่จะสนับสนุนอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว อาทิเช่น มีการนำคนในพื้นที่ไปฝึกอบรมให้เป็นมัคคุเทศน์ท้องถิ่น การจัดอบรมให้ความรู้ในเรื่องของมาตรฐานโฮมสเตย์แก่นักในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนมีการดัดแปลงบ้านของตนเองเป็นโฮมสเตย์ การส่งเสริมงานด้านหัตถกรรมและงานฝีมือที่เป็นวัฒนธรรมท้องถิ่น จัดทำเป็นของที่ระลึก ตลอดจนสนับสนุนด้านเงินทุนในการจัดทำธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในชุมชน ซึ่งสิ่งต่างๆเหล่านี้จะทำให้เกิดการจ้างงาน และสร้างรายได้ให้กับคนในพื้นที่

1.5 เนื่องจากภาคท่องเที่ยวเป็นภาคธุรกิจที่สำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจจังหวัดเชียงราย ดังนั้น หากต้องการให้คนในชุมชนได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างทั่วถึง ทางภาครัฐควรมีการส่งเสริมการศึกษาด้านวิชาชีพการท่องเที่ยวให้มากขึ้น

2. ภาคเอกชน

2.1 ภาคเอกชนควรร่วมมือกับภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวในชุมชนต่างๆ โดยอาจจะหาวิธีการเผยแพร่สถานที่ท่องเที่ยวของชุมชนต่างๆ โดยอาจจะมีการจัดเส้นทางท่องเที่ยวใหม่ๆในชุมชนต่างๆให้กับนักท่องเที่ยวเพื่อเป็นการกระจายรายได้ให้กับชุมชน

2.2 เปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้เข้ามาร่วมงานกับภาคเอกชน เช่น การเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เป็นต้น

2.3 ภาคเอกชนควรมีการรวมกลุ่มขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือกันทางธุรกิจ

2.4 ภาคเอกชนที่ประกอบธุรกิจของที่ระลึก สนับสนุนงานฝีมือที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น ตลอดจนสินค้าโอท็อป (OTOP)

3. ชุมชน

3.1 ชุมชนควรร่วมมือกันพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน การจัดทำป้ายสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวให้ชัดเจน ตลอดจนเตรียมความพร้อมในการต้อนรับนักท่องเที่ยวเป็นการสร้างบรรยากาศที่ดี และสร้างความเข้าใจให้นักท่องเที่ยวทำให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจถึงความเป็นมาของแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน เพื่อทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ และสามารถบอกเล่ากันแบบปากต่อปากเพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ๆ เข้ามาให้ชุมชนได้อีกทาง

3.2 ควรสร้างความรู้สึกรักความเป็นเจ้าของของแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อที่จะทำให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ตลอดจนรักษาประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่น เพื่อเป็นจุดขายของชุมชน และนำมาซึ่งการสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน

3.3 ชุมชนควรรวมกลุ่มกันพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว สินค้าของชุมชนให้เข้มแข็ง โดยยึดผลประโยชน์ส่วนรวมและไม่เห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนตัว

3.4 ชุมชนควรจัดอบรมด้านภาษาให้กับคนในชุมชน เพื่อที่จะสามารถสื่อสารกับนักท่องเที่ยวได้ และสามารถแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว ประเพณี วัฒนธรรมต่างๆ ในชุมชน เพื่อเป็นการสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว

3.5 ในเรื่องอาหาร ที่พัก และของที่ระลึกในชุมชน ควรคำนึงถึงคุณภาพ และความสะอาดเป็นหลัก

4. รูปแบบการท่องเที่ยวส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการกระจายรายได้และมีการจ้างงานเพิ่ม

จากการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์พบว่า รูปแบบของการท่องเที่ยวที่จะส่งเสริมการกระจายรายได้และการจ้างงานในชุมชน อาทิเช่น

4.1 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ เพราะเป็นการท่องเที่ยวที่จะทำให้นักท่องเที่ยวสามารถสร้างรายได้จากกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว โดยอาศัยทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน และใช้คนในชุมชนที่มีในการทำกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งการท่องเที่ยวลักษณะดังกล่าวยังสามารถผสมผสานวัฒนธรรมดั้งเดิมให้ดำรงอยู่ต่อไปควบคู่กับการท่องเที่ยวได้

4.2 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยอาจจะเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว อาทิเช่น ให้คนในชุมชนแบ่งหน้าที่ในการบริหารจัดการสถานที่ท่องเที่ยว การส่งเสริมให้มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างนักท่องเที่ยวและคนในชุมชน หรือการส่งเสริมให้มีการสร้างโฮมสเตย์ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสถึงวัฒนธรรมความเป็นอยู่ ตลอดจนสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน

4.3 การท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นการท่องเที่ยวอีกแบบหนึ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยว เข้ามาสัมผัสถึงสัมผัสมาอาชีพของคนในท้องถิ่น กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรก็ทำให้เกิดรายได้ในรูปแบบให้กับชุมชน

4.4 การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยเป็นการท่องเที่ยวแบบที่เป็นการส่งเสริมสุขภาพ การท่องเที่ยวดังกล่าวจะเป็นการเดินทางไปท่องเที่ยวเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่สวยงาม และวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้วิถีชีวิตและพักผ่อนหย่อนใจ โดยแบ่งเวลาจากการท่องเที่ยวส่วนหนึ่ง มาทำกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ เช่น การนวด / อบ / ประคบสมุนไพร การบริการสูดคนบำบัด (Aroma Therapy) และวาริบำบัด (Water Therapy) การอาบน้ำแร่หรือน้ำพุร้อน และอื่นๆ การท่องเที่ยวลักษณะนี้เป็นอีกการท่องเที่ยวหนึ่งที่ทำให้เกิดการกระจายรายได้และการจ้างงานในชุมชนเพิ่มขึ้น

บทที่ 5

สรุปการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะในการศึกษา

การศึกษาเรื่องบทบาทของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวต่อการกระจายรายได้และการจ้างงานของจังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์ 4 ข้อหลักได้แก่ วัตถุประสงค์แรก ศึกษาการกระจายรายได้ที่เกิดขึ้นจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย วัตถุประสงค์ที่สอง ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการกระจายรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงราย วัตถุประสงค์ที่สามศึกษาการจ้างงานที่เกิดขึ้นจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย และ วัตถุประสงค์สุดท้ายคือ ศึกษาหาแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการกระจายรายได้และมีการจ้างงานเพิ่มสูงขึ้น โดยใช้กลุ่มตัวอย่างคือ ครั้วเรือนในจังหวัดเชียงรายจำนวน 400 ครั้วเรือน เพื่อศึกษารายได้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของครั้วเรือน การกระจายรายได้ในครั้วเรือนและปัจจัยที่มีผลต่อการกระจายรายได้ และอีกกลุ่มตัวอย่างคือนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย จำนวน 400 คน เพื่อศึกษารายจ่ายของนักท่องเที่ยวที่กระจายลงไปในแต่ละธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว โดยมีวิธีที่ใช้ในการศึกษาสำหรับการวิเคราะห์อิทธิพลของท่องเที่ยวที่มีต่อการกระจายรายได้ คือการใช้ดัชนีที่ชี้วัดความไม่เท่าเทียมกันด้านรายได้ คือ Gini coefficient และ การจำแนกองค์ประกอบแหล่งที่มาของความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้ (Decomposition of income inequality) โดยใช้ 3 วิธี ได้แก่ (1) จำแนกตามแหล่งที่มาของรายได้ (Source of income) (2) จำแนกตามลักษณะกลุ่มย่อยของประชากร (Population subgroup) และ (3) การจำแนกองค์ประกอบความไม่เท่าเทียมกันด้วยสมการถดถอย (Regression-based inequality decomposition)

สรุปผลการศึกษา

1. การกระจายรายได้ที่เกิดขึ้นจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย

การกระจายรายได้ที่เกิดขึ้นจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย เมื่อพิจารณาการกระจายรายได้ทั้งในส่วนรายจ่ายจากนักท่องเที่ยวที่กระจายสู่ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และรายได้จากครั้วเรือนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว รายละเอียดดังนี้

1.1 การพิจารณาด้านรายจ่ายพบว่า ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ห้าอันดับแรกที่รายจ่ายของนักท่องเที่ยวได้กระจายเข้าไปมากที่สุดได้แก่ ธุรกิจประเภทด้านการเดินทาง ธุรกิจการนำเที่ยว ธุรกิจเกี่ยวกับการซื้อขายสินค้า ธุรกิจเกี่ยวข้องกับการซื้อของที่ระลึก และธุรกิจประเภทร้านอาหาร ตามลำดับ

1.2 การพิจารณาการกระจายรายได้ของครัวเรือน พบว่า ค่าดัชนีความไม่เท่าเทียมกันของครัวเรือนทั้งหมด พบว่า Gini coefficient เท่ากับ 0.4414 ค่า Mean logarithmic deviation เท่ากับ 0.3723 ค่า Theil index เท่ากับ 0.3414 และค่า Half the square of the coefficient เท่ากับ 0.4610 เมื่อพิจารณาตามเขตพื้นที่อยู่อาศัยพบว่า ค่าดัชนีความไม่เท่าเทียมกันส่วนใหญ่ของครัวเรือนที่อาศัยในเขตเมืองมีค่ามากกว่าครัวเรือนที่อาศัยนอกเขตเมือง และจากค่าดัชนีความไม่เท่าเทียมกันของครัวเรือนพบว่า ครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวสูงมีความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้มากที่สุดและครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวต่ำมีความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ น้อยที่สุด และเมื่อองค์ประกอบของความไม่เท่าเทียมกันด้านรายได้ตามแหล่งที่มาของรายได้ รายได้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะมีผลทำให้ค่า Gini ของรายได้รวมเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.0451 ขณะที่เมื่อรายได้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะมีผลทำให้ค่า Gini ของรายได้รวมลดลงร้อยละ 0.0517

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการกระจายรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงราย

2.1 จากการวิเคราะห์องค์ประกอบของความไม่เท่าเทียมกันด้านรายได้ตามลักษณะของประชากร พบว่า ระดับการศึกษาเฉลี่ย และการประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยว มีอิทธิพลต่อความไม่เท่าเทียมกันด้านรายได้โดยรวมมากกว่าปัจจัยแหล่งที่อยู่อาศัย ทั้งการอาศัยอยู่ในเขตเมืองและเขตพื้นที่ที่มีศักยภาพ โดยที่ระดับการศึกษาเฉลี่ยมีความสำคัญมากที่สุด

2.2 เมื่อพิจารณาปัจจัยด้วยสมการถดถอย (Regression-based inequality decomposition) โดยพิจารณา (1) ปัจจัยด้านประชากร ได้แก่ อายุของหัวหน้าครัวเรือน และอายุของหัวหน้าครัวเรือนยกกำลังสอง (2) ลักษณะโครงสร้างทางประชากรของครัวเรือน ได้แก่ เพศของหัวหน้าครัวเรือน ระดับการศึกษาเฉลี่ยของครัวเรือน อัตราการมีงานทำของสมาชิกครัวเรือน อัตราการพึ่งพิงของสมาชิกครัวเรือน (3) การประกอบอาชีพของครัวเรือน ได้แก่ ครัวเรือนประกอบอาชีพด้านการเกษตรกรรม และสัดส่วนของสมาชิกครัวเรือนที่ประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยว และ (4) เขตพื้นที่อยู่อาศัยของครัวเรือน ได้แก่ เขตพื้นที่เมือง พื้นที่ที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวปานกลาง และพื้นที่ที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวสูง ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะโครงสร้างทางประชากรของครัวเรือน (ระดับการศึกษาเฉลี่ยของครัวเรือน อัตราการมีงานทำของสมาชิกครัวเรือน และอัตราการพึ่งพิงของสมาชิกครัวเรือน) และการประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยวของครัวเรือน (ครัวเรือนประกอบอาชีพด้านการเกษตรกรรม และสัดส่วนของสมาชิกครัวเรือนที่ประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยว) มีอิทธิพลต่อความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้ โดยคิดเป็นร้อยละ 16.66 และ 5.30 ตามลำดับ

3. ผลกระทบต่อการจ้างงานที่เกิดขึ้นจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย

จากการศึกษาพบว่า การจ้างงานในภาคการท่องเที่ยวมีจำนวนสถานประกอบการจำนวน 1,657 แห่งและมีการจ้างงาน 10,762 คน จากกำลังแรงงานทั้งหมดในจังหวัดเชียงรายที่จดทะเบียนกับสำนักงานประกันสังคมจำนวน 35,095 คิดเป็นร้อยละ 30.67 ละเมื่อพิจารณาลงไป ในรายละเอียดของแต่ละธุรกิจ ในภาคการท่องเที่ยวพบว่า ธุรกิจที่มีจ้างแรงงานมากที่สุดได้แก่ อันดับแรกธุรกิจประเภทขายสินค้าและของที่ระลึก คิดเป็นร้อยละ 48.26 ของจำนวนแรงงานภาคการท่องเที่ยว อันดับที่สอง ได้แก่ โรงแรมและที่พักและร้านอาหาร และ สถาบันการเงิน บริการด้านธุรกิจ คิดเป็นร้อยละ 17.78 ของจำนวนแรงงานภาคการท่องเที่ยว อันดับที่สามคือ ธุรกิจพาหนะเดินทางภายในจังหวัดเชียงราย คิดเป็นร้อยละ 12.15 ของจำนวนแรงงานภาคการท่องเที่ยว และอันดับที่สี่ ได้แก่ ธุรกิจบริการประเภทบันเทิง กีฬา สโมสรต่างๆคิดเป็นร้อยละ 2.14 ของจำนวนแรงงานภาคการท่องเที่ยว

4. แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการกระจายรายได้และมีการจ้างงานเพิ่มขึ้น

แนวทางดังกล่าวต้องเกิดจากการร่วมมือของภาครัฐ เอกชนและชุมชน

4.1 ภาครัฐ ควรให้ความรู้ในเรื่องการบริหารจัดการเพื่อให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการชุมชนได้อย่างเป็นธรรม เพื่อลดปัญหาการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรมในชุมชน ตลอดจนส่งเสริมให้ชุมชนรักษาเอกลักษณ์ของชุมชนนั้นไว้ ไม่ว่าจะเป็นวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และวัฒนธรรม เพื่อเป็นจุดขายให้กับการท่องเที่ยวในแต่ละชุมชน นอกจากนี้ควรมีนโยบายการส่งเสริมการขายเพื่อเป็นการดึงดูดการท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน ตลอดจนสนับสนุนอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว อาทิเช่น มีการเน้นการนำคนในพื้นที่ไปฝึกอบรมให้เป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น การจัดอบรมให้ความรู้ในเรื่องของมาตรฐานโฮมสเตย์แก่คนในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนมีการดัดแปลงบ้านของตนเองเป็นโฮมสเตย์ การส่งเสริมงานด้านหัตถกรรมและงานฝีมือที่เป็นวัฒนธรรมท้องถิ่น จัดทำเป็นของที่ระลึก ตลอดจนสนับสนุนด้านเงินทุนในการจัดทำธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในชุมชน ซึ่งสิ่งต่างๆเหล่านี้จะทำให้เกิดการจ้างงาน และสร้างรายได้ให้กับคนในพื้นที่

4.2 ภาคเอกชน ควรร่วมมือกับภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวในชุมชนต่างๆ โดยอาจจะหาวิธีการเผยแพร่สถานที่ท่องเที่ยวของชุมชนต่างๆ หรืออาจมีการจัดเส้นทางท่องเที่ยวใหม่ๆในชุมชนต่างๆให้กับนักท่องเที่ยวเพื่อเป็นการกระจายรายได้ให้กับชุมชน และเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้เข้าร่วมงานกับภาคเอกชน เช่น การเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เป็นต้น และในส่วนของภาคเอกชนที่ประกอบธุรกิจของที่ระลึก สนับสนุนงานฝีมือที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น ตลอดจนสินค้าโอท็อป (OTOP)

4.3 ชุมชน ควรร่วมมือในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ตลอดจนเตรียมความพร้อมในการต้อนรับนักท่องเที่ยว เพื่อสร้างบรรยากาศที่ดี และทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความเข้าใจถึงความเป็นมาของแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน เพื่อทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ และสามารถบอกปากต่อปากเพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ๆ เข้ามาให้ชุมชนได้อีกทาง และควรสร้างความรู้สึกความเป็นเจ้าของของแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อที่จะทำให้นักในชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ตลอดจนรักษาประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่น เพื่อเป็นจุดขายของชุมชน และสามารถสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน นอกจากนี้ชุมชนควรรวมกลุ่มกันพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว สินค้าของชุมชนให้เข้มแข็ง โดยยึดผลประโยชน์ส่วนรวมและไม่เห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนตัว

อภิปรายผล

1. จากผลการศึกษาในประเด็นเรื่องรายได้จากการท่องเที่ยวก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันของครัวเรือน โดยผลการศึกษาพบว่าค่าดัชนีความไม่เท่าเทียมกันของครัวเรือน โดยครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวสูงมีความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้มากที่สุดและครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวต่ำมีความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ที่น้อยที่สุด และเมื่อองค์ประกอบของความไม่เท่าเทียมกันด้านรายได้ตามแหล่งที่มาของรายได้ เมื่อรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นจะส่งผลให้ค่าดัชนีความไม่เท่าเทียมกันของครัวเรือนเพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพิลาพรรณ (2541) และมิ่งสรรพ ขาวสอาดและคณะ (2549) โดยเมื่อมีการท่องเที่ยวได้ทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจริงแต่รายได้เพิ่มขึ้นของชุมชนมักจะกระจุกตัวอยู่ในกลุ่มผู้ที่มีฐานะดี มีความรู้ หรือกลุ่มที่เป็นแกนนำในการผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวภายในชุมชนเท่านั้น

2. จากผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านการศึกษา มีผลต่อการกระจายรายได้ของครัวเรือนในจังหวัดเชียงราย สอดคล้องกับการวิจัยศุภกร สารรัตน์ (2549) และพรพิมล ลาภยงยศ (2541) ซึ่งได้พบเช่นกันว่าปัจจัยด้านการศึกษา มีผลต่อการกระจายรายได้ของครัวเรือนของสมาชิกในมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ และคนในชุมชนเกาะช้างตามลำดับ และนอกจากปัจจัยด้านการศึกษาแล้ว การประกอบอาชีพท่องเที่ยว เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของพรพิมล ลาภยงยศ (2541) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะจำนวนผู้ประกอบอาชีพอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยวมีจำนวนไม่มากนัก ดังนั้นรายได้จากการท่องเที่ยวจึงกระจุกตัวอยู่ที่คนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งจึงเป็นผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ขึ้น

3. จากการวิเคราะห์ด้านรายจ่ายของนักท่องเที่ยวพบว่า ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ประเภทธุรกิจด้านการเดินทาง ธุรกิจการนำเที่ยว ธุรกิจเกี่ยวกับการซื้อขายสินค้า ธุรกิจเกี่ยวข้องกับของที่ระลึก และธุรกิจประเภทร้านอาหาร เป็นธุรกิจที่นักท่องเที่ยวใช้จ่ายเงินไปมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับจำนวนแรงงานที่ทำงานในภาคการท่องเที่ยว โดยกลุ่มธุรกิจประเภทขายสินค้าและของที่ระลึก โรงแรมและที่พักและร้านอาหาร ธุรกิจพาหนะเดินทางภายในจังหวัดเชียงราย เป็นกลุ่มที่มีการจ้างแรงงานมากเช่นกัน

4. เมื่อพิจารณารายจ่ายจากนักท่องเที่ยวพบว่า รายจ่ายหลักประเภทหนึ่งของนักท่องเที่ยว คือ รายจ่ายที่จ่ายให้กับบริษัทนำเที่ยว แต่เมื่อพิจารณาการจ้างงานในบริษัทนำเที่ยวพบว่ามีการจ้างงานในกลุ่มธุรกิจดังกล่าวไม่มากนัก ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะรายจ่ายที่นักท่องเที่ยวจ่ายให้กับบริษัทนำเที่ยว ได้มีการกระจายไปสู่ธุรกิจอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว โดยบริษัทนำเที่ยวจะทำหน้าที่เป็นเพียงตัวแทนในการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว จึงไม่มีความจำเป็นต้องจ้างพนักงานในกิจการ ตลอดจน อาชีพมัคคุเทศน์เป็นอาชีพอิสระมิได้สังกัดอยู่ในบริษัทใดบริษัทหนึ่ง จากเหตุผลข้างต้นทำให้จำนวนการจ้างงานในธุรกิจนำเที่ยวจึงมีจำนวนที่ไม่สูงมากนัก

ข้อเสนอแนะในการศึกษา

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการศึกษาของคัมภีระกอบของความไม่เท่าเทียมกันด้านรายได้ตามแหล่งที่มาของรายได้ รายได้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นจะส่งผลให้เกิดความไม่เท่าเทียมของรายได้เพิ่มขึ้น ขณะที่เมื่อรายได้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น จะส่งผลให้เกิดความไม่เท่าเทียมของรายได้ลดลง ดังนั้นข้อมูลจากการศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย โดยมีได้คำนึงถึงว่าผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวดังกล่าวจะสร้างประโยชน์เพื่อคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในชุมชนหรือในจังหวัดเท่านั้น ดังนั้นประเด็นที่ต้องเฝ้าระวังคือ ปัญหาความไม่เท่าเทียมกันด้านรายได้ของครัวเรือนในจังหวัดเชียงราย ซึ่งทางจังหวัดหรือทางชุมชน ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรที่จะวางมาตรการรับมือกับปัญหาดังกล่าว ที่เกิดขึ้นในชุมชนหรือในจังหวัดต่อไป และในขณะเดียวกันทางจังหวัดหรือทางชุมชนควรที่จะส่งเสริมอาชีพนอกภาคการท่องเที่ยวด้วยเนื่องจากไม่มีปัญหาเรื่องความเหลื่อมล้ำทางรายได้

1.2 จากผลการศึกษาที่พบว่าปัจจัยด้านการศึกษามีผลต่อการกระจายรายได้ของครัวเรือนในจังหวัดเชียงราย ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนชุมชน ควรมี

การอบรมให้ความรู้แก่คนในชุมชน เช่น หากต้องให้คนในชุมชนได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวในชุมชน อาจจะมีการอบรมให้ความรู้ในเรื่องการเป็นมัคคุเทศน์ท้องถิ่น อบรมมาตรฐานของโฮมสเตย์ อบรมการจัดการในเรื่องความสะอาด การรักษามาตรฐานสินค้า ตลอดจนอบรมภาษาต่างประเทศ ซึ่งจะช่วยให้คนในชุมชนสามารถที่ได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชน

1.3 นอกจากปัจจัยด้านการศึกษามีผลต่อการกระจายรายได้ของครัวเรือนในจังหวัดเชียงรายแล้ว ปัจจัยหนึ่งที่สำคัญคือ การประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยว มีอิทธิพลต่อความไม่เท่าเทียมกันด้านรายได้ และจากค่าดัชนีความไม่เท่าเทียมกันของครัวเรือนครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวสูงมีความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้มากที่สุดและครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวต่ำมีความไม่เท่าเทียมกันของรายได้น้อยที่สุด ซึ่งอาจเป็นเพราะว่าจำนวนครัวเรือนที่ประกอบการชีพเกี่ยวกับท่องเที่ยวมีจำนวนไม่มากนัก ทำให้เมื่อรายได้จากการท่องเที่ยวกระจุกตัวอยู่ที่คนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งของชุมชนเท่านั้น ดังนั้นทิศทางการแก้ไขปัญหาความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้ ควรที่จะมีการส่งเสริมให้ครัวเรือนหันมาสนใจการประกอบอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น โดยภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวควรเข้ามาแนะนำช่องทางการประกอบอาชีพ และแนะนำแหล่งเงินทุน เพื่อที่จะทำให้ได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวของชุมชนหรือของจังหวัดด้วย

1.4 ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในจังหวัด ควรจะผลักดันให้เกิดการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวในกลุ่มธุรกิจภาคการท่องเที่ยวที่มีการจ้างงานเป็นจำนวนมาก เพื่อให้รายได้จากการท่องเที่ยวกระจายไปสู่แรงงานในภาคดังกล่าวมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การศึกษาถึงผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่มีต่อการกระจายรายได้ ควรมีการจัดทำในรูปแบบอื่น เช่น การวิเคราะห์โดยใช้ตารางปัจจัยการผลิต-ผลผลิต เพื่อจะทำให้ทราบผลกระทบที่เป็นระบบมากขึ้น โดยจะทำให้ทราบผลกระทบทางตรงและผลกระทบอ้อมที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว

2.2 ควรศึกษาถึงแนวทาง วิธีการ ตลอดจนมาตรการในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนที่ทำให้เกิดการกระจายรายได้และการจ้างงานในชุมชนเพิ่มขึ้น

2.3 ควรมีการศึกษาถึงคุณสมบัติของแรงงานที่ผู้ประกอบการในภาคการท่องเที่ยวต้องการด้วย เพื่อที่จะให้นักศึกษาหรือผู้ต้องการเข้าไปทำงานในภาคการท่องเที่ยวได้มีการเตรียมความพร้อมที่จะเข้าสู่การทำงานในภาคการท่องเที่ยว

บรรณานุกรม

- พรพิมล ลาภขยศ. การกระจายรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวสู่ท้องถิ่น: กรณีศึกษาเกาะช้าง กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2541.
- เพียงจันทร์ ลิขิตเอกราช. การกระจายรายได้จากการท่องเที่ยว : กรณีศึกษางานนมกรรมไม้ดอกประดับในจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2535.
- พจนา สวนศรี. เอกสารการสอนชุดวิชา หน่วยที่ 8-15 การจัดการนันทนาการและการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2546.
- มิ่งสรรพ์ ขาวสะอาดและคณะ. การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการที่ยั่งยืนในลุ่มน้ำโขง. สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2549.
- บุญเสริม ทวีชาติ. การศึกษาการกระจายรายได้และสาเหตุความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ของครัวเรือนชนบท : กรณีศึกษา จังหวัดชัยภูมิ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2546.
- วิชราพร เกิดสุข และคณะบทบาทของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดนครราชสีมาที่มีต่อการจ้างงาน, 2546. แหล่งที่มา http://home.kku.ac.th/uac/journal/year%20_11_4_2546/10_11_4_2546.pdf
- วีระพล ทองมา และ ประเจต อำนวย. ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวต่อประชาชนในพื้นที่ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่ : รายงานผลการวิจัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้, 2547.
- ศมา ณ ระนอง. การจัดการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนท้องถิ่น ศึกษาเฉพาะกรณี : ชุมชนคีรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545.
- ศุภกร สารรัตน์. การวิเคราะห์โครงสร้างและการกระจายรายได้และปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้ของสมาชิกมูลนิธิโครงการหลวงในจังหวัดเชียงใหม่. ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์เกษตร) สาขาเศรษฐศาสตร์เกษตร ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2549.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สการินทร์ โพธิวาสวนริน. ผลกระทบทางเศรษฐกิจของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัด
เชียงใหม่เปรียบเทียบกับระดับประเทศ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,
2536.
- สุพัตรา แดงเอี่ยม. การเปรียบเทียบการกระจายรายได้และภาวะความยากจนของครัวเรือนเกษตร
ไทยในระหว่างปีการเพาะปลูก 2538/39 และปี 2541/42. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2544.
- สายชล พุกขนนท์. การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนโดยชุมชนมีส่วนร่วม กรณีศึกษาป่า
บ้านข้าวหลาม ตำบลกุดช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่, มหาวิทยาลัยราชภัฏ
เชียงใหม่, 2549.
- Akarapong Untong, Sasipen Phuangaichai, Natthida Taweelertkunthon and Jakkree Tejawaree.
2006. Income distribution and community-based tourism: three case studies in
Thailand. **Journal of GMS Development Studies**. Vol.3 No.1 pp. 69 – 81
- Armida S. Alisjahbana, Arief A. Yusuf, Chotib, Mohammad Yasin and Tara B. Soeprobo. 2003.
Understanding the determinants and consequences of income inequality in Indonesia.
EADN Regional Project on Income Distribution and Sustainable Development: The
East Asian Experience.
- Choong-Ki Lee and Seyoung Kang. 1998. Measuring earnings inequality and median earnings in
the tourism industry. **Tourism Management**. Vol 19 No.4 pp. 341 – 348
- Eugenio Yunis. 2004. Sustainable Tourism And Poverty Alleviation. (Online).
Available: http://www.tanzaniagateway.org/docs/sustainable_tourism_and_poverty_alleviation.pdf
- Jie Zhange. 2005. **Comparative Advantage in Tourism: A Supply-Side Analysis of Tourism
Flows (Online)**. **Available:** <http://www.ersa.org/ersaconfs/ersa05/papers/183.pdf>
- Litchfield, J. A. 1999. **Inequality: Method and Tools**. (Online) Available:
<http://siteresources.worldbank.org/INTPGI/Resources/Inequality/litchfie.pdf>

บรรณานุกรม (ต่อ)

- Men Prachvuthy. 2005. **Poverty and Tourism: Income Distribution The Case of Chambok Community-Based Ecotourism Development, Kirirom National Park, Kompong Province, Cambodia** http://www.rockmekong.org/events/html_file/socialResearchCHM/files/Vuthy.pdf
- Mike Brewer, Alastair Muriel and Liam Wren-Lewis. 2009. **Accounting for changes in inequality since 1968: decomposition analyses for Great Britain. Government Equalities Office**
- Oded Stark, J. Edward Taylor and Shlomo Yitzhaki. 1986. **Remittances and Inequality. Economic Journal. vol. 96(383), pages 722-40, September.**
- Retherford, R.D. and M. K Choe. 1993. **Statistical Models for Causal Analysis.** New York : John Wiley & Sons , inc.
- Ramani Gunatilaka and Duangkamon Chotikapanich. 2009. Accounting for Sri Lanka's expenditure inequality 1980-2002: regression-based. **Review of Income and Wealth.** Vol. 55, No. 4, pp. 882-906

ภาคผนวก ก

แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามฉบับที่ 1 (สำหรับประชาชนในจังหวัดเชียงราย)

โครงการวิจัย บทบาทของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวต่อการกระจายรายได้ของจังหวัดเชียงราย

ส่วนที่ 1 ลักษณะทั่วไปของครัวเรือน

คำชี้แจง: กรุณาทำเครื่องหมาย และ/หรือเติมข้อความลงในช่องว่าง ตามความเป็นจริง

1. สถานที่ตั้งของครัวเรือน

☐ (1) อำเภอเมือง	☐ (5) อำเภอแม่สรวย	☐ (9) อำเภอแม่ฟ้าหลวง	☐ (13) อำเภอเวียงเชียงรุ้ง
☐ (2) อำเภอเชียงแสน	☐ (6) อำเภอพาน	☐ (10) อำเภอแม่ลาว	☐ (14) อำเภอเวียงแก่น
☐ (3) อำเภอเชียงของ	☐ (7) อำเภอแม่จัน	☐ (11) อำเภอเวียงชัย	☐ (15) อำเภอเทิง
☐ (4) อำเภอแม่สาย	☐ (8) อำเภอเวียงป่าเป้า	☐ (12) อำเภอพญาเม็งราย	☐ (16) อำเภอป่าแดด

2. ที่อาศัยของท่านอยู่ในเขตการปกครองใด (1) ในเขตเทศบาล (2) นอกเขตเทศบาล

3. ท่านอาศัยอยู่ ณ ที่อาศัยปัจจุบันนี้มาแล้วเป็นเวลา.....ปี
โดยมีภูมิลำเนาเดิม (จังหวัด).....(ถ้ามีภูมิลำเนาในจังหวัดเชียงราย ข้ามไปทำข้อ 5)

4. ท่านย้ายถิ่นมาอยู่ที่อยู่อาศัย ณ ปัจจุบันนี้มีสาเหตุมาจากการท่องเที่ยวหรือไม่
 (1) ใช่ (2) ไม่ใช่ (ระบุสาเหตุ).....

5. ลักษณะที่อยู่อาศัย (สภาพภาพการถือครอง)

☐ (1) เป็นเจ้าของบ้านและที่ดิน	☐ (3) เป็นผู้เช่า
☐ (2) เป็นผู้อาศัยโดยไม่เสียค่าเช่า	☐ (4) อื่นๆ (ระบุ).....

ส่วนที่ 2 ลักษณะทั่วไปของหัวหน้าครัวเรือน

คำชี้แจง: กรุณาทำเครื่องหมาย และ/หรือเติมข้อความลงในช่องว่าง ตามความเป็นจริง

คำจำกัดความ: หัวหน้าครัวเรือน หมายถึง ผู้ซึ่งเป็นที่ยอมรับนับถือของสมาชิกอื่นในครัวเรือน โดยยกย่องให้เป็นหัวหน้าอาจจะเป็นผู้รับผิดชอบทางการเงินและสวัสดิการของครัวเรือนหรือไม่ก็ตาม

1. อายุของหัวหน้าครัวเรือน.....ปี

2. เพศของหัวหน้าครัวเรือน

- (1) ชาย (2) หญิง

3. สถานภาพสมรสของหัวหน้าครัวเรือน

- (1) โสด (2) สมรส (3) ม่าย (4) หย่า

4. ระดับการศึกษาขั้นสูงสุดของหัวหน้าครัวเรือน

☐ (1) ไม่ได้รับการศึกษา	☐ (5) มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.
☐ (2) ประถมศึกษาตอนต้น	☐ (6) อนุปริญญา/ปวส.
☐ (3) ประถมศึกษาตอนปลาย	☐ (7) ปริญญาตรีขึ้นไป
☐ (4) มัธยมศึกษาตอนต้น	☐ (8) อื่นๆ (ระบุ).....

5. หัวหน้าครัวเรือนประกอบอาชีพหรือไม่ (1) มี (2) ไม่มี (กรุณาข้ามไปทำส่วนที่ 3)

6. อาชีพหลัก (งานที่ใช้เวลาส่วนใหญ่ทำในรอบ 12 เดือนที่ผ่านมา) ของหัวหน้าครัวเรือน (ระบุ).....

7. สถานภาพการทำงานของหัวหน้าครัวเรือน

- (1) นายจ้าง (4) ราชการ/รัฐวิสาหกิจ
- (2) ธุรกิจส่วนตัวโดยไม่มีลูกจ้าง (5) ลูกจ้างเอกชน
- (3) ช่วยธุรกิจใครัวเรือนโดยไม่ได้รับค่าจ้าง (6) อื่นๆ (ระบุ).....

8. ประเภทอุตสาหกรรมหรือประเภทธุรกิจ

- (1) เกษตรกรรม (3) ก่อสร้าง (5) การบริการ
- (2) ค้าปลีก-ค้าส่ง (4) อุตสาหกรรมการผลิต (6) อื่นๆ (ระบุ).....

9. ประเภทอาชีพเสริมที่ทำในรอบ 12 เดือนที่ผ่านมาของหัวหน้าครัวเรือน (ระบุ).....

10. สถานภาพการทำงานอาชีพเสริมของหัวหน้าครัวเรือน

- (1) นายจ้างโดยมีลูกจ้าง (3) ลูกจ้าง (5) อื่นๆ (ระบุ).....
- (2) ธุรกิจส่วนตัวโดยไม่มีลูกจ้าง (4) ช่วยธุรกิจใครัวเรือนโดยไม่ได้รับค่าจ้าง

11. ประเภทอุตสาหกรรมหรือประเภทธุรกิจของการประกอบอาชีพเสริม

- (1) เกษตรกรรม (3) ก่อสร้าง (5) อื่นๆ (ระบุ).....
- (2) ค้าปลีก-ค้าส่ง (4) อุตสาหกรรมการผลิต

ส่วนที่ 3 ลักษณะทั่วไปของสมาชิกของครัวเรือน

คำชี้แจง: กรุณาทำเครื่องหมาย และ/หรือเติมข้อความลงในช่องว่าง ตามความเป็นจริง

คำจำกัดความ: สมาชิกของครัวเรือน หมายถึง บุคคลซึ่งอาศัยอยู่เป็นประจำในครัวเรือน รวมทั้งคนที่เคยอยู่ในครัวเรือน แต่ได้จากไปทีอื่นชั่วคราว โดยไม่มีวัตถุประสงค์จะไปอยู่ประจำที่อื่น รวมถึงผู้ที่มาพักอาศัยอยู่ชั่วคราวเกินกว่า 3 เดือน

1. จำนวนสมาชิกครัวเรือน.....คน โดยเป็นชาย.....คน หญิง.....คน

2. อายุของสมาชิกครัวเรือน

- (1) สมาชิกครัวเรือนที่อายุต่ำกว่า 15 ปี (จำนวน.....คน)
- (2) สมาชิกครัวเรือนที่มีอายุระหว่าง 15 – 60 ปี (จำนวน.....คน)
- (3) สมาชิกครัวเรือนที่มีอายุมากกว่า 60 ปี (จำนวน.....คน)

3. ระดับการศึกษาของสมาชิกครัวเรือน

- (1) ไม่ได้รับการศึกษา (จำนวน.....คน) (5) มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. (จำนวน.....คน)
- (2) ประถมศึกษาตอนต้น (จำนวน.....คน) (6) อนุปริญญา/ปวส. (จำนวน.....คน)
- (3) ประถมศึกษาตอนปลาย (จำนวน.....คน) (7) ปริญญาตรีขึ้นไป (จำนวน.....คน)
- (4) มัธยมศึกษาตอนต้น (จำนวน.....คน) (8) อื่นๆ (ระบุ)..... (จำนวน.....คน)

4. จำนวนสมาชิกครัวเรือนที่มีงานทำ.....คน

5. ประเภทอุตสาหกรรมหรือประเภทธุรกิจ

☐ (1) เกษตรกรรม (จำนวน.....คน)	☐ (4) อุตสาหกรรมการผลิต (จำนวน.....คน)
☐ (2) ค้าปลีก-ค้าส่ง (จำนวน..... คน)	☐ (5) การบริการ (จำนวน.....คน)
☐ (3) ก่อสร้าง (จำนวน..... คน)	☐ (6) อื่นๆ (ระบุ)..... (จำนวน.....คน)

6. สถานภาพการทำงานของสมาชิกในครัวเรือน

กรณีที่มีได้ทำงานหารายได้

☐ (1) นายจ้าง (จำนวน.....คน)	☐ (4) ราชการ/รัฐวิสาหกิจ(จำนวน.....คน)
☐ (2) ธุรกิจส่วนตัวโดยไม่มีลูกจ้าง (จำนวน.....คน)	☐ (5) ลูกจ้างเอกชน (จำนวน.....คน)
☐ (3) ช่วยธุรกิจในครัวเรือนโดยไม่ได้รับค่าจ้าง (จำนวน.....คน)	☐ (6) อื่นๆ (ระบุ)..... (จำนวน.....คน)

กรณีที่ไม่ได้ทำงานหารายได้

☐ (8) แม่บ้าน (จำนวน.....คน)	☐ (10) คนชรา/เกษียณอายุ (จำนวน.....คน)
☐ (9) นักเรียน (จำนวน.....คน)	☐ (11) อื่นๆ (ระบุ)..... (จำนวน.....คน)

7. สมาชิกครัวเรือนของท่านได้รับสวัสดิการสังคมดังต่อไปนี้หรือไม่

7.1 สวัสดิการด้านการรักษาพยาบาลหรือไม่	☐ (1) มี (จำนวน..... คน)	☐ (2) ไม่มี (จำนวน.....คน)
7.2 เงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพผู้สูงอายุ	☐ (1) มี (จำนวน.....คน)	☐ (2) ไม่มี (จำนวน.....คน)
7.3 การพักชำระหนี้สำหรับเกษตรกรรายย่อย	☐ (1) มี (จำนวน.....คน)	☐ (2) ไม่มี (จำนวน.....คน)
7.4 โครงการเงินกู้เพื่อการศึกษาจากรัฐ	☐ (1) มี (จำนวน.....คน)	☐ (2) ไม่มี (จำนวน.....คน)
7.5 โครงการธนาคารประชาชน	☐ (1) มี (จำนวน.....คน)	☐ (2) ไม่มี (จำนวน.....คน)
7.6 กองทุนหมู่บ้าน/กองทุนชุมชนเมือง	☐ (1) มี (จำนวน.....คน)	☐ (2) ไม่มี (จำนวน.....คน)

ส่วนที่ 4 ลักษณะการประกอบอาชีพของครัวเรือน

คำชี้แจง: กรุณาทำเครื่องหมาย และ/หรือเติมข้อความลงในช่องว่าง ตามความเป็นจริง

คำจำกัดความ: ธุรกิจท่องเที่ยว แบ่งเป็น 8 ประเภท ได้แก่ (1) ที่พักและโรงแรม เช่น รีสอร์ท โรงแรม บ้าน/ห้องพัก (2) นำเที่ยว เช่น ธุรกิจจัดนำเที่ยว ธุรกิจตัวแทนท่องเที่ยว (3) พาหนะในการเดินทาง เช่น การขนส่งสินค้า/ผู้โดยสาร ให้เช่ารถ/เรือ (4) ขายสินค้าและของที่ระลึก เช่น ร้านขายของชำ ร้านขายของที่ระลึก ห้างสรรพสินค้า (5) บริการอาหารและเครื่องดื่ม เช่น ร้านอาหาร/เครื่องดื่ม ภัตตาคาร (6) สถานบริการและบันเทิง เช่น บริการนวด/สปา อาบอบนวด คาราโอเกะ (7) สันทนาการและกีฬา เช่น สนามกอล์ฟ โบว์ลิ่ง และ (8) บริการอื่นๆ เช่น สถาบันการเงิน สถานพยาบาล เสริมสวย อินเทอร์เน็ต ฯลฯ

1. หัวหน้าครัวเรือนของท่านมีอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวหรือไม่

- (1) เกี่ยวข้อง (โปรดระบุอาชีพ).....
- (2) ไม่เกี่ยวข้อง (โปรดข้ามไปทำข้อ 4)

2. สถานภาพการทำงานของหัวหน้าครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

☐ (1) เจ้าของกิจการ	☐ (3) เจ้าของเงินทุน/ที่ดิน
☐ (2) ลูกจ้าง	☐ (4) อื่นๆ (ระบุ)

3. ประเภทของการประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของหัวหน้าครัวเรือน

☐ (1) ธุรกิจที่พักและโรงแรม	☐ (5) ธุรกิจขายอาหารและเครื่องดื่ม
☐ (2) ธุรกิจนำเที่ยว	☐ (6) ธุรกิจสถานบริการและบันเทิง
☐ (3) ธุรกิจพาหนะในการเดินทาง	☐ (7) ธุรกิจสหนาการและกีฬา
☐ (4) ธุรกิจขายสินค้าและของที่ระลึก	☐ (8) ธุรกิจบริการอื่นๆ

4. สมาชิกในครัวเรือนของท่านมีอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวหรือไม่

- (1) มี จำนวน.....คน โปรดระบุอาชีพ คนที่ 1)
คนที่ 2)
คนที่ 3)
- (2) ไม่มี (โปรดข้ามไปทำในส่วนที่ 5) คนที่ 4)

5. สถานภาพการทำงานของสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

☐ (1) เจ้าของกิจการ (จำนวน.....คน)	☐ (3) เจ้าของเงินทุน/ที่ดิน (จำนวน.....คน)
☐ (2) ลูกจ้าง (จำนวน.....คน)	☐ (4) อื่นๆ (ระบุ) (จำนวน.....คน)

6. สมาชิกในครัวเรือนของท่านประกอบธุรกิจที่พักและโรงแรมหรือไม่

- (1) มี จำนวน.....คน (2) ไม่มี (โปรดข้ามไปทำข้อ 9)

7. สถานภาพการทำงานของสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบธุรกิจที่พักและโรงแรม

☐ (1) เจ้าของกิจการ (จำนวน.....คน)	☐ (3) เจ้าของเงินทุน/ที่ดิน (จำนวน.....คน)
☐ (2) ลูกจ้าง (จำนวน.....คน)	☐ (4) อื่นๆ (ระบุ) (จำนวน.....คน)

8. ประเภทของการประกอบธุรกิจที่พักและโรงแรม

☐ (1) รีสอร์ท (จำนวน.....คน)	☐ (3) ห้องพัก/บ้านพัก (จำนวน.....คน)
☐ (2) โรงแรม(จำนวน.....คน)	☐ (4) อื่นๆ (ระบุ)..... (จำนวน.....คน)

9. สมาชิกในครัวเรือนของท่านประกอบธุรกิจนำเที่ยวหรือไม่

- (1) มี จำนวน.....คน (2) ไม่มี (โปรดข้ามไปทำข้อ 12)

10. สถานภาพการทำงานของสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบธุรกิจนำเที่ยว

☐ (1) เจ้าของกิจการ (จำนวน.....คน)	☐ (3) เจ้าของเงินทุน/ที่ดิน (จำนวน.....คน)
☐ (2) ลูกจ้าง (จำนวน.....คน)	☐ (4) อื่นๆ (ระบุ) (จำนวน.....คน)

11. ประเภทของการประกอบธุรกิจนำเที่ยว

☐ (1) ธุรกิจจัดนำเที่ยว (จำนวน.....คน)	☐ (3) อื่นๆ (ระบุ)..... (จำนวน.....คน)
☐ (2) ธุรกิจตัวแทนท่องเที่ยว (จำนวน.....คน)	

12. สมาชิกในครัวเรือนของท่านประกอบธุรกิจพาหนะในการเดินทางหรือไม่

- (1) มี จำนวน.....คน (2) ไม่มี (โปรดข้ามไปทำข้อ 15)

13. สถานภาพการทำงานของสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบธุรกิจพาหนะในการเดินทาง

- (1) เจ้าของกิจการ (จำนวน.....คน) (3) เจ้าของเงินทุน/ที่ดิน (จำนวน.....คน)
 (2) ลูกจ้าง (จำนวน.....คน) (4) อื่นๆ (ระบุ) (จำนวน.....คน)

14. ประเภทของการประกอบธุรกิจพาหนะในการเดินทาง

- (1) ขับรถโดยสาร (จำนวน.....คน) (3) ให้เช่ารถยนต์/จักรยานยนต์/จักรยาน (จำนวน.....คน)
 (2) รถยนต์/จักรยานยนต์รับจ้าง (จำนวน.....คน) (4) อื่นๆ (ระบุ)..... (จำนวน.....คน)

15. สมาชิกในครัวเรือนของท่านประกอบธุรกิจขายสินค้าและของที่ระลึกหรือไม่

- (1) มี จำนวน.....คน (2) ไม่มี (โปรดข้ามไปทำข้อ 18)

16. สถานภาพการทำงานของสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบธุรกิจขายสินค้าและของที่ระลึก

- (1) เจ้าของกิจการ (จำนวน.....คน) (3) เจ้าของเงินทุน/ที่ดิน (จำนวน.....คน)
 (2) ลูกจ้าง (จำนวน.....คน) (4) อื่นๆ (ระบุ) (จำนวน.....คน)

17. ประเภทของการประกอบการธุรกิจขายสินค้าและของที่ระลึก

- (1) ร้านขายของชำ (จำนวน.....คน) (3) ซูเปอร์มาร์เก็ต/ห้างสรรพสินค้า (จำนวน.....คน)
 (2) ร้านขายของที่ระลึก (จำนวน.....คน) (4) อื่นๆ (ระบุ)..... (จำนวน.....คน)

18. สมาชิกในครัวเรือนของท่านประกอบอาชีพธุรกิจขายอาหารและเครื่องดื่มหรือไม่

- (1) มี จำนวน.....คน (2) ไม่มี (โปรดข้ามไปทำข้อ 21)

19. สถานภาพการทำงานของสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพธุรกิจขายอาหารและเครื่องดื่ม

- (1) เจ้าของกิจการ (จำนวน.....คน) (3) เจ้าของเงินทุน/ที่ดิน (จำนวน.....คน)
 (2) ลูกจ้าง (จำนวน.....คน) (4) อื่นๆ (ระบุ) (จำนวน.....คน)

20. ประเภทของการประกอบธุรกิจขายอาหารและเครื่องดื่ม

- (1) ร้านอาหาร (จำนวน.....คน) (4) ร้านขายเครื่องดื่ม (จำนวน.....คน)
 (2) กั๊กตาการ (จำนวน.....คน) (5) อื่นๆ (ระบุ)..... (จำนวน.....คน)

21. สมาชิกในครัวเรือนของท่านประกอบธุรกิจสถานบริการและบันเทิงหรือไม่

- (1) มี จำนวน.....คน (2) ไม่มี (โปรดข้ามไปทำข้อ 24)

22. สถานภาพการทำงานของสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบธุรกิจสถานบริการและบันเทิง

- (1) เจ้าของกิจการ (จำนวน.....คน) (3) เจ้าของเงินทุน/ที่ดิน (จำนวน.....คน)
 (2) ลูกจ้าง (จำนวน.....คน) (4) อื่นๆ (ระบุ) (จำนวน.....คน)

23. ประเภทของการประกอบธุรกิจสถานบริการและบันเทิง

- (1) บริการนวด/สปา (จำนวน.....คน) (3) คาเฟ่/เกะ/ผับ/บาร์ (จำนวน.....คน)
 (2) ออบอบนวด (จำนวน.....คน) (4) อื่นๆ (ระบุ)..... (จำนวน.....คน)

24. สมาชิกในครัวเรือนของท่านประกอบธุรกิจสหกรณ์และการกีฬาหรือไม่

- (1) มี จำนวน.....คน (2) ไม่มี (โปรดข้ามไปทำข้อ 27)

25. สถานภาพการทำงานของสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบธุรกิจสหกรณ์การและกีฬา

- (1) เจ้าของกิจการ (จำนวน.....คน) (3) เจ้าของเงินทุน/ที่ดิน (จำนวน.....คน)
 (2) ลูกจ้าง (จำนวน.....คน) (4) อื่นๆ (ระบุ) (จำนวน.....คน)

26. ประเภทของการประกอบธุรกิจสหกรณ์การและกีฬา

- (1) สนามกอล์ฟ (จำนวน.....คน) (3) อื่นๆ (ระบุ)..... (จำนวน.....คน)
 (2) โบว์ลิ่ง (จำนวน.....คน)

27. สมาชิกในครัวเรือนของท่านประกอบธุรกิจบริการอื่นๆหรือไม่

- (1) มี จำนวน.....คน (2) ไม่มี (โปรดข้ามไปทำในส่วนที่ 5)

28. สถานภาพการทำงานของสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบธุรกิจบริการอื่นๆ

- (1) เจ้าของกิจการ (จำนวน.....คน) (3) เจ้าของเงินทุน/ที่ดิน (จำนวน.....คน)
 (2) ลูกจ้าง (จำนวน.....คน) (4) อื่นๆ (ระบุ) (จำนวน.....คน)

29. ประเภทของการประกอบธุรกิจบริการอื่นๆ

- (1) สถาบันการเงิน (จำนวน.....คน) (3) อินเทอร์เน็ต (จำนวน.....คน)
 (2) สถานพยาบาล (จำนวน.....คน) (4) อื่นๆ (ระบุ)..... (จำนวน.....คน)

ส่วนที่ 5 โครงสร้างรายได้ของครัวเรือน

คำชี้แจง: กรุณาเติมตัวเลขรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนตามแหล่งที่มาของรายได้ลงในช่องว่าง ตามความเป็นจริง

คำจำกัดความ: รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน หมายถึง รายได้ในรอบ 12 เดือนที่ผ่านมา แล้วนำมาเฉลี่ยต่อเดือน

แหล่งที่มาของรายได้ครัวเรือน	รายได้เฉลี่ยต่อเดือน (บาท)	
	รายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยว	รายได้ที่ไม่ได้เกิดจากการท่องเที่ยว
1. รายได้จากการทำงาน		
1.1 ค่าจ้างและเงินเดือน		
1.2 กำไรจากการทำธุรกิจ (ที่ไม่ใช่การเกษตร)		
1.3 กำไรจากการทำการเกษตร		
2. รายได้ที่ไม่ได้เกิดจากการทำงาน		
2.1 เงินที่ได้รับเป็นการช่วยเหลือจากบุคคลอื่นนอกครัวเรือนรัฐ ^{1/}		
2.2 รายได้จากทรัพย์สิน ^{2/}		
2.3 รายได้ที่เป็นตัวเงินจากแหล่งอื่น ^{3/}		
2.4 รายได้ที่ไม่เป็นตัวเงิน ^{4/}		
3. รายได้รวมทั้งหมด		

หมายเหตุ 1/ ได้แก่ บำเหน็จ บำนาญ เงินชดเชยการออกจากงาน เบี้ยยังชีพคนชราพิการ เงินช่วยเหลือที่ได้รับจากบุคคลอื่นนอกครัวเรือน

2/ ได้แก่ รายได้จากการให้เช่าห้อง/ที่ดิน ดอกเบี้ยจากเงินฝาก/การลงทุน ดอกเบี้ยจากแชร์/ให้กู้ยืมเงินแก่เอกชน

3/ รายได้นอกเหนือจากแหล่งที่มาข้างต้น เช่น เงินที่ได้รับจากการประกันภัยชีวิตสุขภาพ เงินมรดก เงินที่ได้รับเป็นของขวัญ ฯลฯ

4/ มูลค่าสิ่งของที่ได้รับโดยไม่ต้องซื้อ เช่น อาหารสินค้าที่ครัวเรือนผลิตและบริโภคเอง รวมค่าประเมินค่าเช่าบ้านที่ครัวเรือนเป็นเจ้าของ

ขอขอบคุณสำหรับการตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถามฉบับที่ 2 (สำหรับนักท่องเที่ยว)

โครงการวิจัย บทบาทของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวต่อการกระจายรายได้ของจังหวัดเชียงราย

ชี้แจง แบบสอบถามนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสอบถามรายจ่ายของนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงรายซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์ข้อมูลเรื่องผลกระทบทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น(โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด)

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. เพศ

 1. ชาย 2. หญิง

2. อายุ

 1. ต่ำกว่า 20 ปี 2. 21-30ปี 3. 31-40 ปี 4. 40-55 ปี 5. 55 ปีขึ้นไป

3. รายได้ต่อเดือน

 1. ต่ำกว่า 10,000 บาท 2. 10,001-20,000 บาท 3. 20,001-30,000 บาท 4. 30,001-40,000บาท 5. 40,001 ขึ้นไป

4. ท่านมาจากจังหวัด.....

5. จุดประสงค์หลักของการเดินทาง (ระบุได้มากกว่า 1 ข้อ)

 1. ท่องเที่ยว 2. ติดต่อธุรกิจ 3. ประชุม/ สัมมนา/ดูงานนอกสถานที่ 4. ศึกษา/ทัศนศึกษา 5. เยี่ยมญาติ 6. อื่นๆ.....

6. ระยะเวลาที่ใช้ในการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงรายทั้งหมดในครั้งนี้

 1. จำนวน 1 วัน 2. จำนวน 2 วัน 3. จำนวน 3 วัน 4. มากกว่า3 วัน (ระบุ)..... วัน

7. ในการเดินทางครั้งนี้ท่านเดินทาง

 1. คนเดียว 2. เป็นกลุ่ม จำนวน.....คน 3. ร่วมกับครอบครัว จำนวน.....คน 4. ร่วมกับบริการนำเที่ยว

8. การมาท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย ท่านไปเที่ยวสถานที่ใดมาแล้วบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

 1. ดอยตุง 2. ดอยแม่สลอง 3. ไน้ท้อบราชาร์ 4. ตลาดชายแดนแม่สาย 5. วัดร่องขุ่น 6. ภูชี้ฟ้า 7. ดอยวาวี 8. ผาตั้ง 9. สามเหลี่ยมทองคำ 10. อื่นๆ (ระบุ).....

ส่วนที่ 2 ข้อมูลค่าใช้จ่ายนักท่องเที่ยว (กรณีมาเที่ยวเอง)

9. ค่าใช้จ่ายในการเดินทางไป-กลับที่เกิดขึ้นจากการมาเที่ยวเชียงราย

พาหนะเดินทาง	ค่าใช้จ่าย (บาท/คน)
เครื่องบิน	
รถทัวร์	
รถสองแถว	
รถส่วนตัว (ค่าน้ำมัน)	
อื่นๆ.....	

10. ค่าใช้ด้านที่พัก

- () โรงแรม.....คืน ราคา.....บาท/คืน เป็นเงิน.....บาท
- () เกสต์เฮาส์..... คืน ราคา.....บาท/คืน เป็นเงินบาท
- () อื่นๆ.....คืน ราคา.....บาท/คืน เป็นเงิน.....บาท

11. ค่าใช้จ่ายด้านอาหาร (ต่อวันโดยเฉลี่ย)

สถานที่	โรงแรม	ร้านอาหาร	ร้านค้า/7-eleven	แผงลอย/ตลาด
บาท/คน/วัน				

ค่าใช้จ่ายด้านอาหาร (ต่อทริป)

ค่าใช้จ่ายด้านอาหาร (บาท/วัน) (1)	จำนวนวันที่มาเที่ยว (2)	ค่าใช้จ่ายด้านอาหาร (3) (3) = (1) X (2)

12. ค่าใช้อื่นๆในการท่องเที่ยวครั้งนี้

รายการ	ค่าใช้จ่าย (บาท/คน)
ค่าใช้จ่ายในการนำเที่ยว (ค่าใช้จ่ายที่จ่ายให้กับมัคคุเทศก์ บริษัทนำเที่ยว)	
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับสถานบันเทิง (ค่าใช้จ่ายในการชมภาพยนตร์/ คาราโอเกะ)	
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับของที่ระลึก	
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการซื้อสินค้า (อาทิเช่น เสื้อผ้า กระเป๋า เครื่องใช้ต่างๆที่ไม่ใช่อาหาร)	
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับสันทนาการและกีฬา (เช่นค่าใช้จ่ายในการเข้าชมสวนดอกไม้, การเข้าฟิฟิธภัณฑ์, ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเล่นกอล์ฟ หรือโบว์ลิ่ง)	

ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเสริมความงาม (ค่าใช้จ่ายที่จ่ายในการใช้บริการนวด/สปา การใช้บริการร้านเสริมสวย)	
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับบริการอินเทอร์เน็ต	
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการบริจาค /การทำบุญ	
อื่นๆ (ระบุ).....	

ส่วนที่ 3 ข้อมูลค่าใช้จ่ายนักท่องเที่ยว (กรณีที่มาที่บริษัทนำเที่ยวเท่านั้น)

13. ค่าใช้จ่ายที่จ่ายให้กับบริษัทนำเที่ยว เป็นเงิน บาท/ท่าน

14. ค่าใช้จ่ายด้านอาหารนอกเหนือจากที่บริษัททัวร์จัดให้ (ต่อวันโดยเฉลี่ย)

สถานที่	โรงแรม	ร้านอาหาร	ร้านค้า/7-eleven	แผงลอย/ตลาด
บาท/คน/วัน				

ค่าใช้จ่ายด้านอาหารนอกเหนือจากที่บริษัททัวร์จัดให้ (ต่อทริป)

ค่าใช้จ่ายด้านอาหาร (บาท/วัน) (1)	จำนวนวันที่มาเที่ยว (2)	ค่าใช้จ่ายด้านอาหาร (3) (3) = (1) X (2)

15. ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ในการท่องเที่ยวครั้งนี้

รายการ	ค่าใช้จ่าย (บาท/คน)
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับสถานบันเทิง (อาทิ ค่าใช้จ่ายที่จ่ายในการชมภาพยนตร์ /คาราโอเกะ)	
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับของที่ระลึก	
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการซื้อสินค้า (อาทิเช่น เสื้อผ้า กระเป๋า VCD หรือ เครื่องใช้ต่างๆที่ไม่ใช่อาหาร)	
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับสันทนาการและกีฬา (เช่น ค่าใช้จ่ายในการเข้าชมสวนดอกไม้, การเข้าพิพิธภัณฑ์, ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเล่นกอล์ฟ หรือ โบว์ลิ่ง)	
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเสริมความงาม (ค่าใช้จ่ายที่จ่ายในการใช้บริการนวด/สปา การใช้บริการร้านเสริมสวย)	
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับบริการอินเทอร์เน็ต	
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการบริจาค /การทำบุญ	
อื่นๆ (ระบุ).....	

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อการปรับปรุงการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย

.....

.....

ภาคผนวก ข

สถานที่ท่องเที่ยวในชุมชนต่างๆของจังหวัดเชียงราย

สถานที่ท่องเที่ยวในชุมชนของจังหวัดเชียงราย

๑. อำเภอเมือง

อนุสาวรีย์พ่อขุนเม็งรายมหาราช อยู่ที่ห้าแยกพ่อขุน พ่อขุนเม็งรายเป็นกษัตริย์องค์ที่ ๒๕ แห่งราชวงศ์ลาวะจังกราช เป็นโอรสของพญาลาวเม็ง และพระนางเทพคำขาย หรือพระนางอ่วมิ่งจอมเมือง ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ แรม ๕ ค่ำ เดือนอ้าย ปีกุน พุทธศักราช ๑๘๘๒ เสด็จสวรรคตที่เมืองเชียงใหม่ใน พ.ศ.๑๘๕๔ พ่อขุนเม็งรายได้สร้างเมืองเชียงรายขึ้นบนคอยทอง จาครากฐานเดิมที่เคยเป็นเมืองมาก่อน เมื่อ พ.ศ.๑๘๐๕ ทรงเป็นปฐมกษัตริย์ แห่งราชวงศ์เม็งราย และรวบรวมบ้านเล็กเมืองน้อยเข้าเป็นอาณาจักรล้านนาไทยจนเจริญรุ่งเรืองถึงปัจจุบัน

คูพระเจ้าเม็งราย ตั้งอยู่หน้าวัดจำเมือง บนคอยจำเมือง กู่นี้เป็นอนุสาวรีย์สำคัญแห่งหนึ่ง เพราะเป็นที่บรรจุอัฐิของพ่อขุนเม็งรายมหาราช ตามประวัติกล่าวว่าพระเจ้าไชยสงคราม ราชโอรสพระเจ้าเม็งราย เมื่อได้มอบราชสมบัติให้พระเจ้าแสนภูราชโอรสขึ้นครองนครเชียงใหม่แล้ว พระองค์ได้นำอัฐิพระราชบิดามาประทับอยู่ที่เมืองเชียงราย และได้โปรดเกล้าฯ สร้างคูบรรจุอัฐิของพระราชบิดาไว้ ณ คอยจำเมืองแห่งนี้

วัดพระสิงห์ ถนนท่าหลวง ใกล้ศาลากลางจังหวัด เดิมเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสี่องค์ที่ประดิษฐานอยู่ ณ วิหารลายคำ วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่ในปัจจุบัน ตามประวัติเล่าว่า เจ้ามหาพรหมพระอนุชาของพระเจ้ากือนา กษัตริย์ผู้ครองนครเชียงใหม่ได้อัญเชิญพระพุทธรูปสี่องค์จากเมืองกำแพงเพชร พระเจ้ากือนาได้โปรดฯ ให้ประดิษฐานไว้ ณ เมืองเชียงใหม่ ต่อมาพระเจ้ามหาพรหมทูลขออัญเชิญพระพุทธรูปสี่องค์มาประดิษฐานไว้ที่เมืองเชียงรายเพื่อหล่อจำลอง แต่เมื่อสิ้นบุญพระเจ้ากือนาและพระเจ้าแสนเมือง ราชนัดดาของพระองค์ได้เสด็จขึ้นครองเมืองเชียงใหม่ เจ้ามหาพรหมคิดจะชิงราชสมบัติ จึงยกกองทัพจากเชียงรายไปประชิดเมืองเชียงใหม่ แต่เจ้าแสนเมืองก็สามารถป้องกันเมืองได้อีก ทั้งยกทัพตีทัพเจ้ามหาพรหมมาถึงเชียงราย และครั้งนี้เองที่ทรงอัญเชิญพระพุทธรูปสี่องค์กลับไปประดิษฐานอยู่ที่วัดพระสิงห์เชียงใหม่สืบมา วัดพระสิงห์แห่งนี้ยังมีรอยพระพุทธรูปจำลองบนแผ่นศิลา สันนิษฐานว่าสร้างในสมัยพระเจ้าเม็งรายมหาราช นอกจากนั้นบานประตูยังออกแบบโดย คุณถวัลย์ ดัชนี บอกเรื่องราวเกี่ยวกับดิน น้ำ ลม ไฟ และสลักโดยฝีมือช่างชาวเชียงราย

วัดพระแก้ว ถนนไตรรัตน์ เป็นวัดที่ค้นพบพระแก้วมรกต หรือพระพุทธรูปหามณีรัตนปฏิมากรที่ประดิษฐานอยู่ ณ วัดพระแก้ว กรุงเทพฯ ในปัจจุบัน ตามประวัติเล่าว่าเมื่อ พ.ศ. ๑๘๔๗ ในสมัยพระเจ้าสามฝั่งแกนเป็นเจ้าเมืองเชียงใหม่ นั้น ฟ้าได้ผ่าเจดีย์ร้างองค์หนึ่ง และได้พบพระพุทธรูปปางรักปิดทองอยู่ภายในเจดีย์ ต่อมารักกะเทาะออกจึงได้พบว่าเป็นพระพุทธรูปสี่เหลี่ยมสร้างด้วยหยก คือพระแก้วมรกตนั่นเอง ปัจจุบันชาวเชียงรายได้สร้างพระแก้วมรกตองค์ใหม่ขึ้น

แทน เรียกว่าพระหยกเชียงราย หรือ พระพุทธรตนากร นวดิวิสถานุสรณ์มงคล ซึ่งสร้างขึ้นใน
 วโรกาสที่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี มีพระชนมายุ ครบ ๕๐ พรรษา

วัดพระธาตุคอกยทอง ถนนอาจอำนวย หลังศาลากลางจังหวัด บนคอกยจอมทองริมฝั่ง
 แม่น้ำกก ดำเนินการว่าพระยาเรือนแก้วผู้ครองนครไชยนาเรนทร์ทรงสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๑๔๘๓
 ต่อมาเกิดแผ่นดินไหวทำให้พระธาตุเจดีย์องค์เดิมพังทลายลงมา เมื่อพ่อขุนเม็งรายทรงพบชัยภูมิที่
 สร้างเมืองเชียงรายจากคอกยจอมทอง จึงได้สร้างพระธาตุเจดีย์องค์ใหม่ขึ้นพร้อมกับการสร้างเมือง
 เจดีย์องค์ปัจจุบันที่เห็นได้ถูกสร้างขึ้นใหม่อีกครั้ง โท. ๐ ๕๓๗๑ ๖๐๕๕

วัดร่องขุ่น บ้านร่องขุ่น ริมถนนพหลโยธินกิโลเมตรที่ ๘๑๖ ออกแบบและก่อสร้างโดย
 อาจารย์เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ พระอุโบสถตกแต่งด้วยลวดลายกระจกสีเงินแวววาว เป็นเชิงชั้น
 ลดหลั่นกันไป หน้าบันประดับด้วยพญานาค มีวงจวดูแปลกตา น่าสนใจมาก โดยเฉพาะภาพ
 จิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถ

สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ฯ เชียงราย ตั้งอยู่ห่างจากตัวเมืองเชียงรายประมาณ ๘
 กิโลเมตร บนเส้นทางเชียงราย-แม่จัน เข้าไปทางด้านหลังมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ภายในสวนมี
 ทัศนียภาพสวยงาม บรรยากาศร่มรื่น มีหนองบัวกว้างถึง ๒๒๑ ไร่ เป็นสถานที่น่าพักผ่อนหย่อนใจ
 เพราะน้ำในหนองบัวใสเย็นและเต็มเปี่ยมตลอดปี บนพื้นที่รอบหนองบัวเป็นที่ตั้งของพลับพลา
 ศาลาสำหรับนั่งพักผ่อนและมีสวนป่าส้ม สวนไผ่อยู่บนที่ลาดเนินเขาติดกับสวนสมเด็จพระฯ ยังเป็นที่ตั้ง
 ของวิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือกของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ซึ่ง
 ให้บริการดูแลสุขภาพด้วยภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านล้านนา โท.

ศูนย์ภาษาวัฒนธรรมจีนลรินคร ภายในมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง ตั้งขึ้นด้วยความ
 ร่วมมือระหว่างรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนและมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง เพื่อเป็นที่ระลึกใน
 โอกาสครบรอบ ๑๐๐ ปี แห่งวันพระราชสมภพสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีให้เป็น
 เครื่องหมายแห่งมิตรภาพระหว่างประชาชนของทั้งสองประเทศ ศูนย์ฯ เป็นศูนย์กลางการพัฒนาการ
 เรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทยและในภูมิภาครวมทั้งเป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยน
 ศิลปวัฒนธรรมระหว่างประเทศจีน-ไทย ลักษณะสถาปัตยกรรมเป็นแบบจีนแท้มีส่วนน้ำตรงกลาง
 แบบชิวโจว ออกแบบโดยสถาปนิกชาวจีนจากมณฑลเสฉวน วัตถุประสงค์เบื้องหลังคา รูปปั้นประดับ
 หลังคา สิงโตแกะสลักด้วยหินอ่อนเฝ้าหน้าศูนย์นำมาจากประเทศจีนทั้งสิ้น ภายในอาคารจัดแสดง
 นิทรรศการภาพถ่ายสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จเยือนประเทศจีนและมี
 ห้องสมุดให้ค้นคว้า

น้ำตกขุนกรณ์ อยู่บนเทือกเขาตอยช้าง ตำบลแม่กรณ์ ในเขตอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก
 ห่างจากตัวเมืองตามทางหลวงหมายเลข ๑๒๑๑ ประมาณ ๑๘ กิโลเมตร เลี้ยวขวาเข้าไป ๑๑
 กิโลเมตร ตามทางหลวงหมายเลข ๑๒๐๘ หรือไปตามทางหลวงหมายเลข ๑ สายเชียงราย-พะเยา

ประมาณ ๑๕ กิโลเมตร มีป้ายแยกขวาไปอีก ๑๗ กิโลเมตร ถึงที่ทำการหน่วยพิทักษ์อุทยานฯ แล้วเดินเท้าไปยังตัวน้ำตกอีกประมาณ ๓๐ นาที ระยะทาง ๑,๒๐๐ เมตร น้ำตกขุนกรณ์เป็นน้ำตกสวยที่สูงที่สุดของจังหวัดเชียงราย ชาวบ้านเรียกว่า “น้ำตกตาดหมอก” มีความสูงถึง ๗๐ เมตร สองข้างทางเดินเข้าสู่ น้ำตกเป็นป่าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

ล่องเรือแม่น้ำกก แม่น้ำกกเป็นแม่น้ำที่ไหลมาจากบ้านท่าตอนผ่านตัวเมืองเชียงราย มีความยาวรวมทั้งสิ้น ๑๓๐ กิโลเมตร นักท่องเที่ยวสามารถเช่าเรือจากท่าเรือริมแม่น้ำในตัวเมือง (ท่าเรือซิวอาร์) เพื่อเที่ยวชมทัศนียภาพของแม่น้ำกก สองฟากฝั่งเป็นป่าเขาที่สวยงามตามธรรมชาติ นอกจากนี้ระหว่างทางยังสามารถแวะชมหมู่บ้านชาวเขาเผ่าต่าง ๆ เช่น อีเก้อ ลีซอ หรือจะแวะบ้านกะเหรี่ยงรวมมิตรเพื่อนั่งชั่งเที่ยวป่า

จุดท่องเที่ยวจากเชียงราย-ท่าตอน บ้านกะเหรี่ยงรวมมิตร, วนอุทยานโป่งน้ำร้อนห้วยหมากเหลี่ยม มีบ่อและห้องอาบน้ำแร่ ที่กางเต็นท์, บ้านมุเซอผามูบและมุเซอจะคือ, บ้านกะเหรี่ยงเมืองงาม, ไทยใหญ่บ้านใหม่, อาช่าบ้านแม่สลัก, พระธาตุสบฝาง

พิพิธภัณฑ์อุบลคำ เลขที่ ๘๑/๑ ถนนหน้าค่าย ตำบลรอบเวียง ติดกับตลาดสดเด่นห้า รวบรวมเครื่องใช้ในราชสำนักล้านนา เครื่องใช้ในราชสำนักคุ้มเจ้าแพร่ เครื่องใช้ในราชสำนักคุ้มเจ้าเชียงใหม่อายุประมาณ ๕๐๐-๑,๐๐๐ ปี ผ้าโบราณอายุ ๑๒๐ ปี ซิ่นไหมคำจากราชสำนักมณฑลและที่สำคัญไม่ควรพลาดชมคือ บัลลังก์กษัตริย์เป็นทองอร่าม ฉลองพระองค์ทองคำแท้เครื่องประดับเงิน เป็นต้น อันแสดงถึงความยิ่งใหญ่ในอดีต โดยมีอาจารย์จตุศักดิ์ สุริยไชย เป็นผู้รวบรวม พิพิธภัณฑ์นี้เป็นความตั้งใจของผู้รวบรวมที่จะเก็บของมีค่าสมัยล้านนาที่ไม่ได้อยู่ในแผ่นดินไทยให้กลับมาอยู่ในแผ่นดินไทย และเก็บไว้ให้ลูกหลานได้ศึกษาถึงความเป็นมาและความยิ่งใหญ่ของอาณาจักรล้านนาในอดีต

ไร่แม่ฟ้าหลวง อยู่ห่างจากพิพิธภัณฑ์อุบลคำไปอีก ๑ กิโลเมตร เดิมใช้จัดงานไหว้สาแม่ฟ้าหลวง เป็นพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งและสวนไม้ดอกไม้หอมหายากนานาชนิด มีหอคำซึ่งเป็นอาคารไม้สักที่รวบรวมสัตว์พันธ์หรือเชิงเทียนโบราณและเป็นที่ประดิษฐานพระพราโต พระไม้โบราณ

พิพิธภัณฑ์ชาวเขา ถนนชนาลัย ดำเนินงานโดยสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชนจังหวัดเชียงราย จัดแสดงและฉายสไลด์วิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัตถุสิ่งของ เครื่องมือ เครื่องใช้ ชุดแต่งกายประจำเผ่า รวมทั้งข้อมูลที่น่าสนใจเกี่ยวกับชาวไทยภูเขา ๖ เผ่า คือ อาช่า ลีซอ กะเหรี่ยง มูเซอ เย้า และม้ง

บ่อน้ำร้อนห้วยหมากเหลี่ยมและบ่อน้ำร้อนผาเสริฐ ไปทางถนนหน้าค่าย สี่แยกเด่นห้า อยู่ห่างจากตัวเมืองเชียงราย ๒๐ กิโลเมตร โดยบ่อน้ำร้อนผาเสริฐตั้งอยู่ก่อนบ่อน้ำร้อนห้วยหมากเหลี่ยมประมาณ ๑ กม. บ่อน้ำร้อนห้วยหมากเหลี่ยมและบ่อน้ำร้อนผาเสริฐอยู่ในเขตของอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก บ่อน้ำร้อนทั้ง ๒ แห่งนี้เป็นบ่อน้ำร้อนธรรมชาติที่เกิดจากความร้อนใต้พิภพที่มี

น้ำร้อนผุดขึ้นมาตลอดเวลา เป็นน้ำพุร้อนที่มีขนาดไม่ใหญ่มากนัก อุณหภูมิของน้ำประมาณ ๖๗ องศาเซลเซียสและองค์ประกอบของแร่ธาตุอยู่หลายชนิด บริเวณโดยรอบมีทิวทัศน์ที่สวยงามของแม่น้ำกมมีสถานที่กางเต็นท์พักแรมสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการค้างแรม

น้ำพุร้อนโป่งพระบาท จากตัวเมืองประมาณ ๗ กม. ถึง กม.ที่ ๘๓๖-๘๓๗ ถ.พหลโยธิน เลี้ยวซ้ายเข้าไปซอยข้างตลาดบ้านคูอีก ๓ กม. บริการห้องอาบ/แช่น้ำพุร้อน นอกจากนี้บริเวณดังกล่าวยังมีน้ำตกโป่งพระบาท ตั้งอยู่ในเขตวนอุทยานโป่งพระบาท เป็นน้ำตกที่มีลักษณะเป็นแก่งหิน มีความลาดชันไม่มากนัก มีลักษณะการไหลที่ลดหลั่นกันเป็นชั้นๆ ลงมาภายใต้สภาพอากาศอันร่มรื่น สถานที่โดยรอบประกอบด้วยพรรณไม้สวยงาม เหมาะสำหรับเป็นสถานที่พักผ่อนและเที่ยวชมความงามทางธรรมชาติ

ถ้ำผาตอง บ้านถ้ำผาตอง ตำบลท่าสุด จากตัวเมืองเชียงรายไปตามถนนเชียงราย-แม่จัน ๑๕ กิโลเมตร เลี้ยวขวาตรงหลักกิโลเมตรที่ ๘๔๘ หน้าวัดแม่ข้าวต้มท่าสุด ไปอีก ๓ กิโลเมตร นอกจากถ้ำผาตองแล้วยังมีถ้ำสายธาร ถ้ำแม่ครัว จุดน่าสนใจคือ กลุ่มแกะสลักไม้กระบวยตักน้ำกะลามะพร้าว มีด้ามไม้สักแกะสลักเป็นรูปต่าง ๆ ที่แสดงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวล้านนา

๒. อำเภอแม่จัน

น้ำพุร้อนป่าดิ่งหรือน้ำพุร้อนห้วยหินฝน จากสามแยกแม่จัน ไปตามถนนหมายเลข ๑๐๘๕ แม่จัน-ท่าตอน ประมาณ ๗ กม. ในเขตตำบลป่าดิ่ง บนเนื้อที่เกือบ 10 ไร่ โดยมีบ่อน้ำพุร้อนขึ้นหลายจุด บางจุดพุ่งขึ้นสูงถึง 7 เมตร น้ำพุร้อนนี้เป็นน้ำร้อนที่ไหลขึ้นมาสม่ำเสมอ

ลานทองอุทยานวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง ตั้งอยู่กิโลเมตรที่ ๑๓ บนทางหลวงหมายเลข ๑๐๘๕ สายแม่จัน-ท่าตอน ห่างจากตัวเมืองเชียงราย ๔๒ กิโลเมตร มีเนื้อที่กว่า ๔๐๐ ไร่ จัดเป็นหมู่บ้านวัฒนธรรมแสดงถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนบริเวณลุ่มแม่น้ำโขง ท่ามกลางบรรยากาศที่เป็นหุบเขา และลำห้วยขุนน้ำแม่จัน มีอุทยานไม้ดอกไม้ประดับนานาพันธุ์ ห้อมล้อมด้วยไร่นา และสวนดอกท้อ บนเนื้อที่กว่า ๔๐๐ ไร่ แสดงศิลปวัฒนธรรมจากประเทศไทย ลาว จีน(ตอนใต้) พม่า เวียดนาม และกัมพูชา พร้อมรับประทานอาหารเที่ยง

พิพิธภัณฑ์พระ ตั้งอยู่ชายฝั่งบนถนนแม่จัน-เชียงใหม่ ๖ กิโลเมตร เป็นพิพิธภัณฑ์ที่รวบรวมสุดยอดพระพุทธรูปโบราณ และพระเครื่องทุกยุคสมัย เช่น ทวารวดี เชียงแสน สุโขทัย อุทอง ลพบุรี อุษยา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์จากต่างประเทศอีกมากมาย

วัดหมื่นพุทธ บ้านป่าไร่ ตำบลท่าข้าวเปลือก จากตัวเมืองเชียงรายไปตามถนนสายเชียงราย-แม่จัน ๑๑ กิโลเมตร เลี้ยวขวาเข้าทางหลวงหมายเลข ๑๒๐๕ ไปอีก ๒๕ กิโลเมตร วัดหมื่นพุทธเป็นที่ประดิษฐานพระสังกัจจายน์ใหญ่ที่สุดในโลก หน้าตักกว้าง ๑๕ x ๑๕ เมตร สร้างที่เมืองนานกิง สาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นโลหะทองเหลืองแยกส่วนประกอบ

๓. อำเภอแม่ฟ้าหลวง

คอยแม่สลอง เป็นที่ตั้งของหมู่บ้านสันติคีรี เดิมชื่อบ้านแม่สลองนอก เป็นชุมชนผู้อพยพจากกองทัพ ๕๑ ซึ่งอพยพจากประเทศพม่าเข้ามาในเขตไทย จำนวนสองกองพันคือ กองพันที่ ๓ เข้ามาอยู่ที่อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ และกองพันที่ ๕ อยู่ที่บ้านแม่สลองนอก ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๔ ในเดือนธันวาคมถึงกุมภาพันธ์ ดอกนางพญาเสือโคร่ง ซึ่งเป็นซากุระพันธุ์ที่เล็กที่สุด สีชมพูอมขาว จะบานสะพรั่งตลอดแนวทางขึ้นคอยแม่สลอง เป็นพันธุ์ไม้ที่หาชมได้ยากในเมืองไทย เพราะเจริญเติบโตอยู่แต่เฉพาะในภูมิภาคสหนาวจัดเท่านั้น การเดินทาง ใช้เส้นทาง เชียงราย-แม่จัน เลี้ยวจากอำเภอแม่จันไป ๑ กิโลเมตร มีทางแยกซ้ายไป ๑๒ กิโลเมตร ถึงศูนย์พัฒนา และสงเคราะห์ชาวเขา เลี้ยวจากศูนย์ฯ ไปอีก ๑๑ กิโลเมตร เป็นหมู่บ้านผาเคื่อ ซึ่งเป็นจุดแวะชมและซื้อหัตถกรรมชาวเขา จากนั้นเดินทางจากบ้านเข้าถึงบ้านอีโก้สามแยก ทางขวาไปหมู่บ้านเทอดไทย ส่วนแยกซ้ายไปคอยแม่สลอง ระยะทาง ๑๘ กิโลเมตร รวมระยะทางจากเชียงราย ๔๒ กิโลเมตร เป็นทางลาดยางตลอดสาย และจากคอยแม่สลองมีถนนเชื่อมต่อไปถึงบ้านท่าดอน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ระยะทาง ๔๕ กิโลเมตร ในกรณีไม่ได้ขับรถมาเองให้ขึ้นรถประจำทางจากตัวเมือง เชียงรายไปต่อรถสองแถวที่ปากทางขึ้นคอยแม่สลอง

จุดน่าสนใจบนคอยแม่สลอง: ชมไร่ชาและศึกษาวิธีการผลิตชา ชิมชาชมทิวทัศน์รอบหมู่บ้านอาข่า(หมู่บ้านเจียงจาไต) และอนุสรณ์สถานอดีตทหารจีนคณะชาติภาคเหนือ ประเทศไทย ศึกษาเรื่องราว ประวัติของชาวคอยแม่สลอง มีไกด์นำชม

บ้านเทอดไทย เดิมเรียกว่า “บ้านหินแตก” อยู่ห่างจากเชียงราย ๖๖ กิโลเมตร ใน พ.ศ. ๒๕๑๑ ขุนส่าเคยเข้ามาใช้เป็นฐานที่มั่นในฐานะผู้นำกองทัพกู้ชาติไต “ขุน” เป็นคำที่ประชาชนรัฐฉานเรียกบุคคลที่ให้ความเคารพนับถือ แต่ชาวโลกรู้จักขุนสำคัญในชื่อ “ราชาเฮโรอิน” ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๑๕-๒๕๒๕ ขุนส่าได้ใช้บ้านหินแตกเป็นฐานที่มั่นอย่างถาวรและกระทำการผิดกฎหมาย จนทางรัฐบาลไทยต้องใช้กำลังผลักดันให้ออกไปจากประเทศไทย คงทิ้งไว้แต่อดีตที่เหลืออยู่ เช่น บ้านพักที่ขุนส่าใช้เป็นศูนย์บัญชาการ นอกจากนี้บ้านเทอดไทยยังเป็นที่อยู่ของชุมชนชาวเขาหลายเผ่าซึ่งสามารถพบเห็นได้ในตลาดยามเช้า

คอยหัวแม่คำ อยู่สูงจากระดับน้ำทะเล ๑,๘๕๐ เมตร จากเชียงรายใช้เส้นทางเดียวกับทางขึ้นคอยแม่สลองสายเก่า ทางหลวงหมายเลข ๑๑๓๐ แล้วเลี้ยวขวาที่สามแยกอีโก้ ผ่านบ้านเทอดไทย ไปจนถึงบ้านแม่คำ ห่างจากตัวเมืองเชียงราย ๑๐๐ กิโลเมตร บ้านหัวแม่คำอยู่เกือบสุดชายแดน เส้นทางเป็นทางลูกรังคดโค้งไปตามทิวเขา ใช้เวลาเดินทางราว ๑ ชั่วโมง คอยหัวแม่คำเป็นที่ตั้งหมู่บ้านชาวเขาขนาดใหญ่ ประกอบด้วยเผ่าลีซอ เป็นกลุ่มชนส่วนใหญ่ นอกจากนี้ยังมีอีโก้ ม้งและมูเซอ ในช่วงเวลาซึ่งตรงกับตรุษจีนของทุกปี ชาวลีซอจะจัดงานประเพณีกินวอ ซึ่งเปรียบเสมือนวันขึ้นปีใหม่ ในวันนั้นชาวลีซอแต่งกายสวยงาม มีการกินเลี้ยง เต็มระบำ ๗ วัน ๗ คืน และในเดือน

พฤศจิกายนเป็นช่วงที่คอยหัวแม่ค่างดงามไปด้วยดอกบัวตองสีเหลืองสดใสสะพรั่งอยู่ทั่วไปตามแนวเขา เป็นจุดชมวิวพระอาทิตย์ขึ้นและทะเลหมอก

พระตำหนักคอยตุง เคยเป็นที่ประทับแปรพระราชฐานเพื่อทรงงานของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี มีรูปทรงผสมผสานระหว่างศิลปะล้านนากับชาเลย์ของประเทศสวิสเซอร์แลนด์ มีการแกะสลักไม้ตามกาลแล เชิงชายและขอบหน้าต่างเป็นลวดลายต่าง ๆ โดยฝีมือช่างชาวเหนือ รอบ ๆ พระตำหนักมีสวนดอกไม้หลากพันธุ์ หลายสี ให้ความสวยงามสดชื่น โดยเฉพาะในฤดูหนาวจะเห็นหมอกจาง ๆ บริเวณยอดเขารอบ ๆ พระตำหนัก มีเจ้าหน้าที่นำชมเป็นรอบ ๆ ละ ๒๐ นาที เปิดให้เข้าชมทุกวัน เวลา ๐๗.๐๐-๑๗.๓๐ น. ค่าเข้าชม ๗๐ บาท สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติม โทร. ๐ ๕๓๗๖ ๗๐๑๕-๗ **สวนแม่ฟ้าหลวง** อยู่ด้านหน้าพระตำหนักคอยตุง มีเนื้อที่ประมาณ ๑๐ ไร่ เป็นสวนดอกไม้เมืองหนาว อาทิ ดอกชัลเวีย พิทูเนีย บีโกเนีย กุหลาบ ดอกลำโพง ไม้มงคลต่าง ๆ ไม้ยืนต้นและซุ่มไม้เลื้อยอีกมากกว่า ๗๐ ชนิด รูปปั้นต่อเนื่องฝีมือของคุณมีเซียม ยิบอินซอย เปิดให้เข้าชมทุกวัน เวลา ๐๖.๓๐-๑๘.๐๐ น. ค่าเข้าชม ๘๐ บาท และ **หอพระราชประวัติสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี** เป็นอาคารแสดงพระราชประวัติสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี มีห้องจัดแสดงนิทรรศการ ๘ ห้อง เปิดให้เข้าชมทุกวัน เวลา ๐๗.๐๐-๑๗.๐๐ น. ค่าเข้าชม ๓๐ บาท นอกจากนี้ยังมีร้านขายของที่ระลึก เสื้อผ้าไหม ผลิตภัณฑ์จากโครงการหลวง ทั้งผักผลไม้ ดอกไม้ พันธุ์ไม้ต่าง ๆ ให้ซื้อกลับไปเป็นของฝาก

นักท่องเที่ยวที่ต้องการเข้าชมทั้ง **พระตำหนักคอยตุง สวนแม่ฟ้าหลวง และหอพระราชประวัติฯ** จำหน่ายบัตรรวม ราคา ๑๕๐ บาท ชุมจำหน่ายบัตรเปิดเวลา ๐๖.๓๐-๑๘.๐๐ น. หลังเวลา ๑๗.๐๐ น. จำหน่ายเฉพาะบัตรชมพระตำหนักและสวนแม่ฟ้าหลวง

สถูปคอยช้างมูบและสวนรุกขชาติช้างมูบ บนคอยช้างมูบ ริมถนนสายพระธาตุคอยตุง บ้านผาหมี ห่างจากทางแยกวัดน้อยคอยตุงประมาณ ๔ กิโลเมตร เป็นจุดชมวิวที่สูงที่สุดของคอยตุง มีพระสถูปช้างมูบ เป็นเจดีย์ขนาดเล็กตั้งอยู่บนก้อนหินขนาดใหญ่มีลักษณะเหมือนช้างหมอบอยู่สภาพโดยรอบเป็นต้นโพธิ์ใหญ่ ต้นสนซึ่งใช้ปลูกเพื่ออนุรักษ์ดินและต้นน้ำ และภายในสวนรุกขชาติฯ ชมกุหลาบพันปีจากหลายทวีป ค่าเข้าชม ๕๐ บาท

พระธาตุคอยตุง ตั้งอยู่บริเวณกิโลเมตรที่ ๑๗.๕ บนทางหลวงหมายเลข ๑๑๔๕ เป็นที่บรรจุพระรากขวัญเบื้องซ้าย (กระดูกไหปลาร้า) ของพระพุทธเจ้า นำมาจากมณฑลประเทศ นับเป็นครั้งแรกที่พระพุทธศาสนาตั้งถิ่นฐานที่ล้านนาไทย เมื่อก่อสร้างพระสถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุนี้ ได้ทำธงตะขาบ (ภาษาพื้นเมืองเรียกว่า ตุง) ใหญ่ยาวถึงพันวา ปักไว้บนยอดคอย ถ้าหากปลายธงปลิวไปไกลถึงเมืองไหน ก็จะกำหนดเป็นฐานพระสถูป เหตุนี้คอยตุงจึงเป็นที่ประดิษฐานปฐมเจดีย์แห่งล้านนาไทย จึงปรากฏนามว่า คอยตุง พระธาตุคอยตุงเป็นปูชนียสถานที่สำคัญ เมื่อถึงเทศกาลนมัสการพระธาตุคอยตุงจะมีพุทธศาสนิกชนทั้งชาวไทยและเพื่อนบ้านจาก

ประเทศใกล้เคียง เช่น ชาวเชียงตุงในรัฐฉาน สหภาพพม่า ชาวหลวงพระบาง เวียงจันทน์ เดินทางเข้ามานมัสการทุกปี

๔. อำเภอแม่สาย

อำเภอแม่สาย อยู่ห่างจากตัวเมืองเชียงราย ๖๑ กิโลเมตร ตามทางหลวงหมายเลข ๑๑๐ เป็นอำเภอเหนือสุดของประเทศไทย ติดกับจังหวัดท่าขี้เหล็กของพม่า โดยมีแม่น้ำแม่สายเป็นพรมแดน มีสะพานเชื่อมเมืองทั้งสองเข้าด้วยกัน ทั้งชาวไทยและชาวพม่าเดินทางไปมาหาสู่ค้าขายกันได้โดยเสรี นักท่องเที่ยวชาวไทยนิยมเดินทางไปยังตลาดชายแดนแม่สายและท่าขี้เหล็กของพม่าเพื่อซื้อสินค้าพื้นเมืองและสินค้าราคาถูก เช่น สบู่พม่าสมุนไพร เครื่องทองเหลือง ตะกร้า การข้ามไปท่าขี้เหล็กนักท่องเที่ยวชาวไทยเดินทางเข้าเขตประเทศพม่าได้ทุกวัน ระหว่างเวลา ๐๖.๓๐-๑๘.๐๐ น. โดยใช้บัตรประชาชน หรือบัตรอื่น ๆ ที่ทางราชการออกให้ ค่าบริการคนละ ๓๐ บาท ค่าผ่านแดนเข้าพม่า ๑๐ บาท สินค้าที่ไม่อนุญาตให้ซื้อเข้าไทย ได้แก่ สินค้าจากซากสัตว์ป่า สุนัข บุหรี่ต่างประเทศและซีดีอนาจาร หากซื้อมาเพื่อการค้าต้องเสียภาษีนำเข้าให้ถูกต้องด้วย

พระธาตุคอยเวา หมู่ที่ ๑ ตำบลแม่สาย บนคอยริมฝั่งแม่น้ำแม่สาย ตามประวัติกล่าวว่า พระองค์เวาหรือเว้าผู้ครองนครนาคพันธ์โยนก เป็นผู้สร้างเพื่อบรรจุพระเกศาธาตุองค์หนึ่งเมื่อ พ.ศ. ๑๖๔๔ นับเป็นพระบรมธาตุที่เก่าแก่องค์หนึ่งรองมาจากพระบรมธาตุคอยดุง

ถ้ำผาจม หมู่ที่ ๑ ตำบลแม่สาย อยู่ห่างจากอำเภอแม่สายไปทางทิศเหนือประมาณ ๑.๕ กิโลเมตร ถ้ำผาจมตั้งอยู่บนคอยอีกลูกหนึ่ง ทางทิศตะวันตกของคอยเวา ติดกับแม่น้ำสาย เคยเป็นสถานที่ซึ่งพระภิกษุสงฆ์นั่งบำเพ็ญเพียรภาวนา เช่น พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต ปัจจุบันมีรูปปั้นของพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต ประดิษฐาน

ไว้บนคอยด้วย ภายในถ้ำผาจมมีหินงอกหินย้อยอยู่ตามผนังและเพดานถ้ำ สวยงามวิจิตรตระการตา

ถ้ำป่อม ถ้ำปลา ถ้ำเสาหินพญานาค ตั้งอยู่ที่คอยจ้อง หมู่ที่ ๑๑ ตำบลโป่งผา ห่างจากอำเภอแม่สายไปทางทิศใต้ตามทางหลวงหมายเลข ๑๑๐ ประมาณ ๑๒ กิโลเมตร มีทางแยกเข้าไปอีกประมาณ ๒ กิโลเมตร คอยจ้องเป็นภูเขาหินปูน จึงประกอบด้วย ถ้ำหินงอก หินย้อย และทางน้ำไหลมากมาย

ถ้ำป่อม อยู่สูงขึ้นไปบนยอดเขา ต้องปีนขึ้นไป ภายในถ้ำมืดมาก ต้องมีผู้นำทาง

ถ้ำปลา เป็นถ้ำหนึ่งที่มีน้ำไหลภายในถ้ำ เคยมีปลาชนิดต่าง ๆ ทั้งใหญ่่น้อยว่ายออกมาให้เห็นเป็นประจำ ภายในถ้ำยังมีพระพุทธรูปศิลปะพม่า สร้างขึ้นโดยพระภิกษุชาวพม่า ประชาชนทั่วไปเรียกว่า “พระทรงเครื่อง” เป็นที่เลื่อมใสของประชาชนในแถบนี้

ถ้าเสาหินพญานาค อยู่ในบริเวณเดียวกัน เดิมต้องพายเรือข้ามน้ำเข้าไปชม ภายหลังได้สร้างทางเดินเชื่อมกับถ้ำปลา ระยะทาง ๑๕๐ เมตร ภายในถ้ำมีหินงอก หินย้อย และยังเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมด้วย

๕. อำเภอเชียงแสน

อำเภอเชียงแสน เป็นอำเภอเล็ก ๆ ริมฝั่งแม่น้ำโขง ห่างจากตัวเมืองเชียงรายประมาณ ๕๕ กิโลเมตร โดยแยกจากทางหลวงหมายเลข ๑๑๐ ที่อำเภอแม่จัน ไปตามทางหลวงหมายเลข ๑๐๑๖ ประมาณ ๓๑ กิโลเมตร เชียงแสนเป็นเมืองเก่าแก่มาแห่งหนึ่งในภาคเหนือ เดิมชื่อ “เวียงหิรัญนครเงินยาง” แม้ปัจจุบันยังมีซากกำแพงเมืองโบราณ ๒ ชั้น และโบราณสถานหลายแห่งปรากฏอยู่ทั้งในและนอกตัวเมือง

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเชียงแสน เป็นแหล่งรวบรวมโบราณวัตถุที่ได้จากบริเวณเมืองโบราณเชียงแสนและพื้นที่ใกล้เคียง เช่น ลวดลายปูนปั้นฝีมือล้านนา พระพุทธรูปและศิลาจารึกจากเชียงแสนและจากจังหวัดพะเยา พร้อมทั้งให้ข้อมูลทางด้านวิชาการเกี่ยวกับแหล่งโบราณคดี การตั้งถิ่นฐานของชุมชน และประวัติการสร้างเมืองเชียงแสน นอกจากนี้ยังมีการจัดแสดงศิลปะพื้นบ้านของชาวไทยใหญ่ ไทยลื้อและชาวเขาเผ่าต่าง ๆ เช่น เครื่องเงิน เครื่องดนตรี เครื่องประดับ เป็นต้น

วัดพระธาตุเจดีย์หลวง ตั้งอยู่ติดกับพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเชียงแสน สร้างโดยพระเจ้าแสนภูเมื่อประมาณกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๕ โบราณสถานประกอบด้วยเจดีย์ประธานทรงระฆังแบบล้านนา เป็นเจดีย์ใหญ่ที่สุดในเชียงแสน นอกจากนี้ยังมีพระวิหารที่เก่าแก่ซึ่งพังทลายเกือบหมดแล้ว และเจดีย์รายแบบต่าง ๆ ๔ องค์

วัดพระเจ้าล้านทอง วัดนี้ตั้งอยู่ในเขตกำแพงเมือง เจ้าทองงั่ว ราชโอรสพระเจ้าติโลกราชเป็นผู้สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๐๓๒ ได้ทรงหล่อพระพุทธรูปองค์หนึ่งหนักล้านทอง (๑,๒๐๐ กิโลกรัม) ขนานนามว่า พระเจ้าล้านทอง เป็นพระประธาน ในวัดนี้ยังมีพระพุทธรูปอีกองค์หนึ่งได้มาจากวัดทองทิพย์ เรียกกันว่า พระเจ้าทองทิพย์ เป็นพระพุทธรูปทองเหลือง พระพักตร์งดงามมาก ลักษณะพระพุทธรูปศิลปะสมัยสุโขทัย

วัดป่าสัก อยู่ห่างจากอำเภอเชียงแสนประมาณ ๑ กิโลเมตร เขตตำบลเวียง พระเจ้าแสนภูทรงสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๑๘๓๘ และให้ปลูกต้นสักล้อมกำแพงจำนวน ๓๐๐ ต้น จึงได้ชื่อว่า “วัดป่าสัก” ทรงตั้งพระพุทธรูปโฆษาจารย์เป็นสังฆราชจำพรรษา ณ อารามแห่งนี้ ภายในวัดมีโบราณสถานที่สำคัญคือ เจดีย์ประธานทรงมณฑปยอดระฆัง ตกแต่งด้วยลวดลายปูนปั้นอันวิจิตร เป็นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ กระจุกตาคุ่มข้างขวาจากเมืองปาฏลีบุตร

วัดพระธาตุผาเงา อยู่ห่างจากอำเภอเชียงแสนไปตามเส้นทางเชียงแสน-เชียงของ ประมาณ ๔ กิโลเมตร อยู่ตรงข้ามโรงเรียนสบคำ เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม มีเจดีย์ทรงระฆังขนาดเล็กตั้งอยู่บนหินก้อนใหญ่ วิหารปัจจุบันสร้างทับซากวิหารเดิม บนยอดเขาข้างหลังวัดเป็นที่ตั้งพระบรมพุทธรูปนิมิตเจดีย์ เป็นจุดที่มองเห็นทิวทัศน์สวยงามได้โดยรอบ

วัดเจดีย์เจ็ดยอด อยู่เหนือวัดพระธาตุผาเงาขึ้นไปบนดอยประมาณ ๑ กิโลเมตร ตัววัดหักพังหมดแล้ว เหลือแต่เพียงซากอิฐเก่า ๆ แทบไม่เห็นรูปร่างเดิม อาจกล่าวได้ว่า วัดพระธาตุผาเงา และวัดเจดีย์เจ็ดยอดอยู่บนเขาลูกเดียวกัน พื้นที่ต่อเนื่องกันอย่างกว้างขวาง บริเวณร่มรื่นด้วยไม้ใหญ่ สมกับเป็นสถานปฏิบัติธรรม

วัดพระธาตุจอมกิติ ตั้งอยู่บนเนินเขานอกตัวเมืองถนนเลียบบแม่น้ำเชียงแสน-เชียงของ ตามพงศาวดารกล่าวว่า พระเจ้าฟ้างคราชโปรดเกล้าฯ ให้สร้าง เมื่อ พ.ศ. ๑๔๘๑ พร้อมกับพระธาตุจอมทอง เพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ เป็นเจดีย์ย่อมุมไม้สิบสองสมัยเชียงแสน ต่อมาพระเจ้าสุวรรณคำล้านได้บูรณะและปฏิสังขรณ์องค์พระธาตุใหม่ในราวพุทธศตวรรษที่ ๒๒-๒๓

วัดสังฆาแก้วดอนหัน อยู่ถนนเลียบบแม่น้ำเชียงแสน-เชียงของ ใกล้วัดพระธาตุจอมกิติ มีประวัติตามตำนานว่า สร้างโดยพระเจ้าลาวจกราช เมื่อต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๒ แต่หลักฐานที่พบแสดงว่ามีอายุอยู่ในช่วงไม่เกินพุทธศตวรรษที่ ๒๑ กรมศิลปากรได้ขุดพบหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญมากมาย โดยเฉพาะภาพบนแผ่นอิฐเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับทศชาติตอนเวสสันดรชาดก เช่น พระเวสสันดรเดินป่า ชูชกเฝ้าพระเวสสันดร เป็นต้น ลักษณะของภาพเป็นการเขียนลงบนอิฐก่อนการเผาที่น่าสนใจคือ อิฐดังกล่าวถูกนำมาทำก่อเป็นผนังและฉาบปูนปิดทับ คงเนื่องจากความศรัทธาของชาวบ้านผู้สร้างวัดถวายมากกว่าจะจงใจให้คนมาชม นอกจากนี้ยังพบชิ้นส่วนจิตรกรรมฝาผนังที่หลุดพังมาจากผนังวิหาร มีสภาพแตกหักแต่ยังคงเหลือลักษณะของสีและตัวภาพซึ่งใช้สีขาวและสีแดงเพียง ๒ สี นับได้ว่าเป็นการค้นพบที่สำคัญทางวิชาการอย่างยิ่ง

ทะเลสาบเชียงแสน หรือหนองบงคาย อยู่ห่างจากตัวเมืองเชียงแสนตามทางหลวงหมายเลข ๑๐๑๖ สายเชียงแสน-แม่จัน ไปประมาณ ๕ กิโลเมตร เลี้ยวซ้ายกิโลเมตรที่ ๒๗ เข้าไปอีก ๒ กิโลเมตร ในฤดูหนาวจะมีฝูงนกน้ำอพยพมาอาศัยที่ทะเลสาบแห่งนี้ และยังมีทิวทัศน์สวยงามมากเวลาพระอาทิตย์ตก

สบรวก หรือ **ดินแดนแห่งสามเหลี่ยมทองคำ** อยู่ห่างจากเชียงแสนไปทางทิศเหนือ ๕ กิโลเมตร ตามถนนเลียบบริมน้ำโขง สบรวกเป็นบริเวณที่แม่น้ำโขงซึ่งกั้นดินแดนระหว่างประเทศไทยและประเทศลาว มาพบกับแม่น้ำรวกซึ่งกั้นดินแดนระหว่างประเทศไทยและประเทศพม่า จากจุดนี้นักท่องเที่ยวจะมองเห็นดินแดนที่เรียกกันว่า สามเหลี่ยมทองคำ ซึ่งเชื่อมดินแดน ๓ ประเทศคือไทย ลาว พม่า เข้าด้วยกัน ที่สบรวกมีบริการเรือให้เช่าเพื่อเดินทางไปชมทิวทัศน์บริเวณ

สามเหลี่ยมทองคำ ใช้เวลาเดินทาง ๒๐ นาที และยังสามารถเช่าเรือจากสบรวกไปยังเชียงใหม่และ เชียงของได้ ใช้เวลาในการเดินทาง ประมาณ ๔๐ นาที และ ๑ ชั่วโมงครึ่งตามลำดับ

หอฝิ่นอุทยานสามเหลี่ยมทองคำ ห่างจากอำเภอเชียงแสน ๕ กิโลเมตร เป็นสถานที่จัดแสดงถึงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของฝิ่นในสามเหลี่ยมทองคำ ต้นกำเนิดฝิ่น สงครามฝิ่น ผู้นำฝิ่นเข้ามาในเอเชีย ผลกระทบของฝิ่น การยุติการค้าขีวิตที่ต้องพึ่งพิงกับการปลูกฝิ่นและเสพฝิ่น การฟื้นฟูสภาพชีวิตประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณใจกลางสามเหลี่ยมทองคำของประเทศไทย เป็นการแสดงนิทรรศการพร้อมสัมผัสกับเรื่องราวต่างๆของฝิ่นแบบคล้ายจริง

พิพิธภัณฑ์บ้านฝิ่น เป็นของเอกชน เปิดให้เข้าชมทุกวัน เวลา ๐๙.๐๐-๒๐.๐๐ น. ค่าเข้าชม ๕๐ บาท นอกจากนี้ยังจัดทัวร์เกวียน “ฟาร์ม กลุ่มเจ้าเมือง” โดยเกษตรกรเลี้ยงวัวเทียมเกวียน บ้านสบรวก สามเหลี่ยมทองคำ โดยจัดนำเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ๑ เส้นทาง คือ

๑. รอบบ่อปลา (ระยะสั้นประมาณ ๑๕-๒๐ นาที) เริ่มต้นจากจุดรับ ผ่านเข้าไปในแปลงทำนา วนรอบบ่อปลาในนาข้าว ชมวิธีการทำนาในแปลงนาสาธิตและธรรมชาติรอบ ๆ
๒. รอบพื้นที่ชายป่าและเนินเขา (ใช้เวลาประมาณ ๔๐ นาที) เริ่มต้นจากจุดรับ ชมพื้นที่ทำนาและชมบรรยากาศที่เป็นธรรมชาติจริง ๆ ผ่านคอกของหลวงเมือง (กลุ่มฝิ่นเจ้าเมือง) ซึ่งเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของชาวบ้านไทยใหญ่
๓. รอบคอกของหลวงเมือง (ใช้เวลาประมาณ ๕๐ นาที) เริ่มต้นจากจุดรับผ่านคอกของหลวง วนรอบหนองน้ำหมู่บ้าน ชมพื้นที่ทำนาและบรรยากาศธรรมชาติรอบหมู่บ้าน

ที่ตั้ง: อยู่ห่างจากสามเหลี่ยมทองคำ ประมาณ ๒ กิโลเมตร ทางไปคอกสะโง้ว สอบถามรายละเอียดได้ที่

พระธาตุคอกยู่เข้า ตามเส้นทางเชียงแสน-สบรวก แยกซ้ายก่อนถึงสามเหลี่ยมทองคำ เล็กน้อย รถยนต์สามารถขึ้นไปถึงยอดเขา หรือจะเดินขึ้นบันไดก็ได้ พระธาตุคอกยู่เข้านี้ สร้างขึ้นบนคอกเชียงเมียง ริมปากน้ำรวก เมื่อ พ.ศ. ๑๓๐๒ ในสมัยพระยาลาวแก้วแก้วมาเมือง กษัตริย์องค์ที่ ๒ แห่งเวียงหิรัญนครเงินยาง โบราณสถานประกอบด้วยพระวิหาร และกลุ่มเจดีย์ที่พังทลาย ก่อด้วยอิฐมีร่องรอยการตกแต่งด้วยลวดลายปูนปั้น นอกจากนี้บนคอกเชียงเมียงยังเป็นจุดชมวิว สามารถมองเห็นสามเหลี่ยมทองคำได้ชัดเจน

๖. อำเภอเชียงของ

อำเภอเชียงของ อยู่ห่างจากตัวเมืองเชียงรายประมาณ ๑๑๔ กิโลเมตร ตามเส้นทางสายอำเภอเชียงแสน-เชียงของ ทางหลวงหมายเลข ๑๑๒๕ เป็นทางเลียบบฝั่งโขง ห่างจากเชียงแสนประมาณ ๕๕ กิโลเมตร อีกเส้นทางหนึ่งคือ จากอำเภอแม่จัน ใช้เส้นทางแม่จัน-บ้านกิ้วพร้าว-บ้านแก่นทางหลวงหมายเลข ๑๐๕๘ บ้านแก่น-บ้านทุ่งจิว ทางหลวงหมายเลข ๑๑๑๔ และบ้านทุ่งจิว-เชียงของ รวมระยะทางจากเชียงรายประมาณ ๑๓๗ กิโลเมตร ทางลาดยางตลอดสาย

ท่าเรือบั้ง จุดผ่านแดนถาวรระหว่างไทย-ลาว ริมฝั่งแม่น้ำโขง มองเห็นทิวทัศน์ของเมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว นักท่องเที่ยวชาวไทยสามารถข้ามไปฝั่งลาวได้โดยติดต่อที่ว่าการอำเภอเชียงของ พร้อมรูปถ่าย ๑ นิ้ว ๒ รูป สำเนาบัตรประจำตัวประชาชน ๑ ชุด และค่าธรรมเนียม ๔๐ บาท หรือพาสปอร์ตโดยไม่ต้องทำวีซ่าสำหรับนักท่องเที่ยวต่างประเทศต้องขอวีซ่าจากสถานทูตหรือจากด่านเชียงของได้เลย (ด่านเปิดทุกวัน เวลา ๐๖.๓๐-๑๘.๓๐ น.) จากจุดนี้สามารถเดินทางท่องเที่ยวโดยเรือไปถึงหลวงพระบาง สปป.ลาว และกลับเข้าประเทศไทยที่จังหวัดหนองคายได้

บ้านหาดบ้าย ตั้งอยู่ระหว่างเส้นทางเชียงแสน-เชียงของ ถนนเลียบบริมแม่น้ำโขง เป็นหมู่บ้านของชาวไทยลื้อมีขนบธรรมเนียมประเพณีงดงามน่าสนใจ โดยเฉพาะฝีมือการทอผ้าพื้นเมืองที่มีชื่อเสียงจากอำเภอเชียงของ นักท่องเที่ยวสามารถนั่งเรือหางยาวไปยังบ้านหาดบ้าย โดยขึ้นเรือที่ท่าเรือบั้ง ใช้เวลาประมาณ ๑ ชั่วโมง และยังสามารถชมทัศนียภาพสองฝั่งโขงอันสวยงามอีกด้วย

๗. อำเภอเวียงแก่น

คอยผาตั้ง อยู่ในความดูแลของกองทัพภาคที่ ๓ เป็นจุดชมวิวไทย-ลาว และเที่ยวชมทะเลหมอกได้ตลอดปี ในเดือนธันวาคมถึงมกราคม มีดอกซากุระและดอกเลียบบานสะพรั่งงดงามเป็นที่ตั้งของหมู่บ้านชาวจีนฮ่อ ม้ง และเย้า โดยเฉพาะจีนฮ่อนั้น อดีตเคยเป็นส่วนหนึ่งของกองพล ๕๑ ซึ่งอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่คอยผาตั้งนี้ ปัจจุบันประกอบอาชีพทางการเกษตร ปลูกพืชเมืองหนาว เช่น บัวบว ท้อ สาลี่ แอปเปิ้ล และชา *การเดินทาง* จากจังหวัดเชียงราย ใช้เส้นทางเชียงราย-เวียงชัย-พญาเม็งราย-บ้านด้า ทางหลวงหมายเลข ๑๒๓๓, ๑๑๑๓ และ ๑๑๕๒ ระยะทาง ๕๐ กิโลเมตร บ้านด้า-บ้านท่าเจริญ ทางหลวงหมายเลข ๑๐๒๐ ระยะทาง ๔๕ กิโลเมตร บ้านท่าเจริญ-เวียงแก่น-ปางหัด ทางหลวงหมายเลข ๑๑๕๕ ระยะทาง ๑๗ กิโลเมตร และปางหัด-คอยผาตั้ง อีก ๑๕ กิโลเมตร แล้วเดินเท้าต่อไปอีกประมาณ ๑ กิโลเมตร จึงจะถึงจุดชมวิว ๑๐๓ สภาพเส้นทางบางช่วงสูงชัน บนคอยผาตั้งมีที่พัก สถานที่กางเต็นท์และร้านอาหาร

หาดผาไค อยู่ห่างจากเทศบาลเวียงแก่น ๑๒ กิโลเมตร เป็นจุดชมวิวเหมาะสำหรับดู
 หนาว เกาะแก่งและแนวหาดทรายในลำน้ำโขงปรากฏเป็นบริเวณกว้างดูสวยงามมาก เป็นเส้นแบ่ง
 พรมแดนไทย-ลาว จุดนี้แม่น้ำโขงไหลเข้าสู่ประเทศลาว กลับเข้าสู่ประเทศไทยอีกครั้งที่อำเภอเชียง
 กาน จังหวัดเลย

๘. อำเภอเทิง

ภูชี้ฟ้า เป็นจุดชมวิวทะเลหมอกและพระอาทิตย์ขึ้น อยู่ห่างจากดอยผาตั้ง ๒๕
 กิโลเมตร มีลักษณะเป็นยอดเขาที่แหลมชี้ขึ้นไปบนท้องฟ้า อยู่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ
 ๑,๖๒๘ เมตร โดยมีหน้าผาเป็นแนวยาวขึ้นไปทางฝั่งประเทศลาว บนยอดภูชี้ฟ้าเป็นทุ่งหญ้ากว้าง
 การเดินทาง สามารถเดินทางโดยรถยนต์ใช้เส้นทางเชียงราย-เทิง ระยะทาง ๖๔ กิโลเมตร และจาก
 เติง-บ้านฮี้ ระยะทาง ๖ กิโลเมตร เลี้ยวซ้ายเข้าทางหลวงหมายเลข ๑๕๕ ผ่านบ้านปางค่า บ้านเชิง
 ม้าง เป็นทางลาดยาง ถึงภูชี้ฟ้าระยะทาง ๔๒ กิโลเมตร หรือใช้เส้นทางหมายเลข ๑๐๒๑ สายเทิง-
 เชียงคำ-บ้านฮวก ก่อนถึงเชียงคำ ๖ กิโลเมตร มีทางแยกไปอุทยานแห่งชาติน้ำตกภูซาง อีก ๑๕
 กิโลเมตร แล้วเดินทางต่อไปยังภูชี้ฟ้าอีก ๓๐ กิโลเมตร นักท่องเที่ยวสามารถนำรถไปจอดไว้ที่ลาน
 จอดรถวนอุทยานภูชี้ฟ้าแล้วเดินเท้าไปจุดชมวิวประมาณ ๓๐๐ เมตร

วัดพระธาตุจอมจ้อ จากตัวเมืองเชียงราย ๖๕ กิโลเมตร ตั้งอยู่ตำบลเวียง อำเภอเทิง
 จังหวัดเชียงราย พระธาตุจอมจ้อเป็นพระธาตุศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่คู่เมืองเทิงมาตั้งแต่สมัยโบราณกาล เป็น
 พระธาตุที่บรรจุพระเกศาธาตุของพระพุทธเจ้า ทุกปีจะมีพิธีสงฆ์น้ำพระธาตุจอมจ้อ ในวันขึ้น ๑๕
 ค่ำ เดือน ๘ เหนือ การเดินทาง ใช้เส้นทางเชียงราย – เติง เข้าสู่อำเภอเมือง ข้ามสะพานแม่น้ำอิงอีก
 ๒๕๐ เมตร จะถึงปากทางเข้าพระธาตุจอมจ้อ ขันรถขึ้นดอยอีกประมาณ ๓๐๐ เมตร ความเชื่อใน
 การไหว้พระธาตุดอยจอมจ้อ จ้อ หมายถึง พุทธิ พุทธ ก่ง ถ้าได้กราบไหว้ก็จะประสบความสำเร็จ
 ทุกสิ่งเหมือนกับการเริ่มเจรจาก็นำมาซึ่งความสำเร็จและสมประสงค์ทุกประการ

๙. อำเภอพาน

พระธาตุจอมแก้ว อยู่บนภูเขาจอมแก้ว หมู่ที่ ๒ ถนนจอมแก้ว (สายเก่า) ตำบลเมืองพาน
 เป็นพระธาตุที่มีประชาชนชาวอำเภอพานและอำเภอใกล้เคียงนับถือกันว่าเป็นพระธาตุอันศักดิ์สิทธิ์
 เมื่อถึงเดือน ๕ ขึ้น ๑๕ ค่ำ จะมีงานนมัสการองค์พระธาตุทุกปี

อุทยานแห่งชาติดอยหลวง มีพื้นที่ครอบคลุมอำเภอแม่สรวย อำเภอพาน อำเภอเวียงป่า
 ป่า จังหวัดเชียงราย อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง และอำเภอแม่ใจ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา มีเนื้อ
 ที่ ๓๓๑,๒๕๐ ไร่ สภาพภูมิประเทศเป็นเขาสูง มีดอยหลวงเป็นยอดเขาที่สูงที่สุด ประกอบด้วยป่า
 เบญจพรรณ ป่าดิบชื้นและป่าเต็งรัง มีสัตว์ป่าและนกหลายชนิด การเดินทาง ใช้เส้นทางสาย

เชียงราย-พะเยา ไป ๕๘ กิโลเมตร ถึงบ้านปูแวง บริเวณ กม. ที่ ๑๑๑ เลี้ยวขวาอีก ๕ กิโลเมตร ถึงที่ทำการอุทยาน สถานที่ท่องเที่ยวซึ่งอยู่ใกล้ที่ทำการอุทยานได้แก่ น้ำตกปูแวง เป็นน้ำตกขนาดใหญ่แห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงราย น้ำไหลจากภูเขาสูงสลับซับซ้อนก่อให้เกิดชั้นน้ำตกที่สวยงามถึง ๕ ชั้น บริเวณน้ำตกมีการทับถมของหินปูนที่ปนมากับน้ำ ทำให้เกิดหินงอกหินย้อยมากมาย อุทยานฯ มีสถานที่ตั้งแคมป์และบริการเดินป่า

๑๐. อำเภอแม่สรวย

วัดพระเจ้าทองทิพย์ อยู่ห่างจากตัวเมืองเชียงรายตามถนนสายเชียงใหม่-เชียงราย เลี้ยวขวากิโลเมตรที่ ๑๒๑ ที่บ้านห้วยส้ม ผ่านตำบลศรีถ้อย เข้าไปประมาณ ๖ กิโลเมตร ตามประวัติกล่าวว่า ประมาณ พ.ศ. ๒๐๑๖ พระเจ้าเชียงใหม่ได้ยกพระธิดาให้กับพระเจ้าโพธิสารกษัตริย์แห่งกรุงศรีสัตตนาคนหุต (สปป.ลาว) แต่ไม่มีโอรสจึงไปบ่นขอจากพระเจ้าทองทิพย์ พระมหาลีทรงประสูติพระโอรส พระนามว่าพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช เมื่อพระชนมายุได้ ๑๒ พรรษา พระเจ้าเชียงใหม่ซึ่งมีศักดิ์เป็นตาได้สวรรคตไม่มีราชบุตรสืบราชบัลลังก์ ข้าราชการบริพารได้ทูลขอพระเจ้าไชยเชษฐาไปครองเมืองเชียงใหม่ พระเจ้าโพธิสารก็ทรงอนุญาตและขอให้อัญเชิญพระเจ้าทองทิพย์ไปด้วย โดยล่องเรือมาตามลำน้ำโขง ลำน้ำกก และลำน้ำลาว เมื่อเดินทางถึงที่ตั้งวัดในปัจจุบัน เรือก็เกยตื้นไม่สามารถเดินทางต่อไปได้จึงได้นิมนต์พระเจ้าทองทิพย์ประดิษฐานไว้ ณ ที่นั่นเอง พระเจ้าไชยเชษฐาครองเมืองเชียงใหม่ได้ ๒ ปี พระบิดาก็สวรรคตจึงเสด็จกลับมาหลวงพระบาง พระองค์ได้นำพระพุทธรูปสำคัญของเมืองเชียงใหม่ไปด้วย เช่น พระแก้วมรกต พระพุทธลีลึงค์ พระเสด็จกมณี หรือพระแก้วขาว และอีกหลายองค์ ซึ่งต่อมาพระพุทธรูปทุกองค์ได้คืนกลับมาเมืองไทยหมด แต่พระเจ้าทองทิพย์ได้ค้างอยู่ในป่าเป็นเวลานานหลายร้อยปี พระเจ้าทองทิพย์ เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง ๘๐ เซนติเมตร สูง ๑๒๐ เซนติเมตร เชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ว่า ถ้าใครต้องการมีบุตรให้มาบ่นขอ ในเส้นทางผ่านไปวัดมีโรงงานผลิตไวน์รสดีชื่อ เชียงราย ไวน์เนอร์รี่ ผลิตไวน์ชาวลีนิจ “ลาซองเต้” ที่ใช้เลี้ยงรับรองในการประชุมเอเปค และไวน์อื่น ๆ อีกหลายชนิด โทร. ๐ ๕๓๕๕ ๐๒๕๗-๘ นอกจากนี้ในเส้นทางผ่านไปยังมีสถานที่ที่น่าสนใจ เช่น เขื่อนแม่สรวย หัตถกรรมของเล่นเด็กทำจากไม้ไผ่ ที่หมู่บ้านป่าแดด โครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ ซึ่งเป็นโครงการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำในพระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ

คอยช้างคอยาวี อยู่ห่างจากตัวเมือง ๑๕ กิโลเมตร/๒ ชั่วโมง จากทางหลวงหมายเลข ๑๑๘ ถนนสายเชียงใหม่-เชียงใหม่ แยกไปตามถนนทางหลวงชนบทบ้านดินคอย-บ้านใหม่หมอกจ้าม เป็นเส้นทางหลักในการเดินทางขึ้นสู่คอยาวี ผ่านเขื่อนแม่สรวย เส้นทางมีสภาพค่อนข้างคดเคี้ยว เป็นถนนลาดยางตลอดเส้นทาง รถยนต์ทุกประเภทสามารถเดินทางได้ แต่เส้นทางคอยช้างบางช่วงฤดูกาลควรรใช้รถยนต์ขับเคลื่อนสี่ล้อ เนื่องจากเส้นทางคอยช้างประมาณ ๑๕ กม.เป็นลูกรัง

บริเวณด้านหน้า อ.แม่สรวย มีรถยนต์สองแถวไว้คอยบริการนักท่องเที่ยวทุกวัน มีรถยนต์บริการทุก ชั่วโมง

๑๑. อำเภอเวียงป่าเป้า

บ่อน้ำร้อนธรรมชาติ อยู่ที่ตำบลแม่เจดีย์ใหม่ ถนนสายเชียงราย-เชียงใหม่ กม. ที่ ๖๔-๖๕ มีบ่อน้ำร้อนธรรมชาติ ๓ บ่อ บริเวณบ่อน้ำร้อนมีชาวบ้านนำไข่มาขายเพื่อให้นักท่องเที่ยวทดสอบต้มในบ่อน้ำร้อน เป็นจุดแวะพักระหว่างการเดินทางจากเชียงใหม่-เชียงราย มีร้านอาหาร ร้านกาแฟ ร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึกบริการนักท่องเที่ยว

อุทยานแห่งชาติขุนแจ เดินทางไปตามเส้นทางสายเชียงใหม่-เชียงรายบนทางหลวงหมายเลข ๑๑๘ จะถึงที่ทำการอุทยาน ซึ่งอยู่ริมทางบริเวณ กม. ที่ ๕๕-๕๖ อุทยานแห่งชาติขุนแจ ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๘ เป็นอุทยานที่มีความร่มรื่นสมบูรณ์ของป่า มีทรัพยากรธรรมชาติมากมาย มีสัตว์ป่าหลายชนิด ได้แก่ ชะมด หมูป่า เก้ง เม่น หมี ลิงลม นกต่างๆ เช่น นกแซงแซวสีเทา เขียวรูง นกตีทอง นกเขียวก้านทองปีกสีฟ้า เป็นต้น

สถานที่น่าสนใจภายในอุทยาน ได้แก่

น้ำตกแม่โถ เป็นน้ำตกที่มีน้ำไหลตลอดปี มีทั้งหมด ๗ ชั้น สูง ๔๐ เมตร สามารถเดินทางโดยรถยนต์จากที่ทำการอุทยานถึงทางขึ้นน้ำตก(บ้านแม่โถ) ใช้เวลา ๓๐-๔๐ นาที ต่อจากนั้นเดินเท้าไปยังน้ำตก ใช้เวลาชมน้ำตกทั้ง ๗ ชั้น ประมาณ ๒ ชั่วโมง

น้ำตกขุนแจ เป็นน้ำตกที่สวยงาม มี ๖ ชั้น บริเวณน้ำตกมีพื้นที่สำหรับปิกนิกและกางเต็นท์ ใช้เวลาเดินทางโดยรถยนต์จากที่ทำการอุทยานฯ ๒ ชั่วโมง จากนั้นเดินเท้าต่ออีก ๑ ชั่วโมง เพื่อไปยังน้ำตก

คอยมด มีความหนาแน่นของป่าดิบชื้นระหว่างทางเดินขึ้นสู่ยอดคอยมด มีพืชขึ้นหลายชนิด เช่น กกล้วยไม้ดิน เฟิร์น มอส และพืชอื่น ๆ ร่มรื่นและชุ่มชื้นอยู่ตลอดเวลา บนยอดคอยที่ระดับความสูง ๑,๗๐๐ เมตร มีป่าไม้อันอุดมสมบูรณ์ คอยมดสามารถเดินป่าได้โดยใช้เวลา ๒ วัน ๑ คืน

คอยลังกา มีความสูง ๒,๐๐๐ เมตร สูงเป็นอันดับ ๕ ของประเทศไทย ทำให้มองเห็นทิวทัศน์อันงดงามของอุทยานแห่งชาติ มีเส้นทางเดินป่าใช้เวลาเดินป่า ๔ วัน ๓ คืน

การเดินป่าในอุทยานแห่งชาติขุนแจต้องมีเจ้าหน้าที่นำทาง และต้องเตรียมอุปกรณ์ค้างแรมมาเอง เดือนพฤศจิกายน-มีนาคมเป็นช่วงที่เหมาะสมแก่การท่องเที่ยว

เทศกาลงานประเพณี

งานไหว้สาพญาเม็งราย หรือ งานพ่อขุนเม็งรายมหาราช จัดปลายเดือนมกราคม – ต้นเดือนกุมภาพันธ์ มีพิธีบวงสรวงพ่อขุนเม็งรายมหาราช มีการออกร้าน จัดนิทรรศการของส่วนราชการและเอกชน และงานรื่นเริงอื่น ๆ

งานดอกกล้วยบานที่ภูชี้ฟ้า จัดระหว่างวันที่ ๑๓-๑๕ กุมภาพันธ์ มีการแข่งขันกีฬาและการแสดงศิลปวัฒนธรรมชาวคอย ณ บ้านร่มฟ้าไทย อำเภอเทิง

งานเทศกาลเชียงรายดอกไม้งาม จัดในเดือนกุมภาพันธ์ มีการประกวดไม้ดอกไม้ประดับ การประกวดกล้วยไม้และสวนกล้วยไม้ นิทรรศการด้านวิชาการการเกษตรและการประกวดนางสาวถิ่นไทยงาม

งานประเพณีสงกรานต์และแข่งเรือเมืองเชียงแสน อำเภอเชียงแสน จัดงานวันที่ ๑๖-๑๘ เมษายน ของทุกปี ในงานมีขบวนแห่และสงฆ์พระเจ้าล้านทอง การแข่งเรือและมหรสพพื้นเมือง

งานเทศกาลลีนจี่และของดีเมืองเชียงราย จัดประมาณกลางเดือนพฤษภาคมของทุกปี มีการประกวดขบวนรถและธิดาลีนจี่ การจำหน่ายลีนจี่พันธุ์ดี การออกร้านจำหน่ายสินค้าต่าง ๆ

งานเทศกาลดอกบัวตองบาน จัดในเดือนพฤศจิกายน ชมการแสดงของชาวเขาเผ่าต่างๆ ทุ่งบัวตองบาน น้ำตก และทะเลหมอก ณ บ้านหัวแม่คำ อำเภอแม่ฟ้าหลวง

งานมหัศจรรย์ชา ชากระบะบาน อาหารชนเผ่า จัดระหว่างวันที่ ๒๘ ธันวาคม – ๒ มกราคม ณ คอยแม่สลอง อ.แม่ฟ้าหลวง ชมการแสดงวัฒนธรรมชนเผ่า การละเล่นของชนเผ่า การจำหน่ายชา การนำเสนออาหารชนเผ่า

ท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ศูนย์วิจัยพืชสวนเชียงราย หมู่บ้านป่าก่อ บนทางหลวงหมายเลข ๑๒๑๑ สายเด่นห้า-ดงมะดะ ห่างจากตัวเมือง ๖.๕ กิโลเมตร ชมแปลงไม้ดอกไม้ประดับ เช่น ดอกปทุมมา กระเจียว กุหลาบ เบญจมาศ แกลดิโอลัส ลิลลี่ ฯลฯ พืชผัก ได้แก่ กะหล่ำ ถั่วแขก ถั่วลันเตา สวนสมุนไพร บนเนื้อที่กว่า ๒,๐๐๐ ไร่ ภายในบริเวณเดียวกันยังมีหนองน้ำขนาดใหญ่เป็นที่อยู่อาศัยของนกน้ำนานาชนิด โดยเฉพาะนกเป็ดน้ำ เปิดให้เข้าชมทุกวัน เวลา ๐๘.๐๐-๑๖.๓๐ น. มีบ้านพัก/ เต็นท์ ร้านอาหาร และจำหน่ายพืชผลทางการเกษตรทั้งสดและแปรรูป

สถานีทดลองเกษตรที่สูงวาวี (ศูนย์บริการวิชาการด้านพืชและปัจจัยการผลิตเชียงราย ๒) หมู่ที่ ๓ บ้านคอยช้าง อำเภอแม่สรวย ตั้งขึ้นจากความร่วมมือระหว่างสถาบันวิจัยพืชสวน กรมวิชาการเกษตร กับ โครงการพัฒนาที่สูงไทย-เยอรมัน เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๘ สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ ๑,๕๐๐ เมตร มีสภาพอากาศหนาวเย็นตลอดปี โดยมีอุณหภูมิเฉลี่ย ๑๘-๑๙ องศาเซลเซียส

อันเป็นพื้นที่คันคว่ำและทดลองปลูกพืชบนที่สูง เช่น มะคาเดเมีย ชาจีน กาแฟอาราบิก้า ไม้ผล พลับท้อ เกาลัด พืชผัก ไม้ดอกเมืองหนาว ทิวลิป ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีจุดที่น่าสนใจอีกจุดหนึ่งได้แก่ สวนพรรณไม้หอมเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ มีจุดชมวิวทะเลหมอก พระอาทิตย์ขึ้น-ตก สวยงาม ทางสถานีได้จัดบ้านพัก ร้านอาหาร ลานแคมป์ไว้บริการนักท่องเที่ยว

ศูนย์ส่งเสริมการเกษตรที่สูงดอยผาหม่น อำเภอเทิง เป็นศูนย์ส่งเสริมการเพาะปลูกดอกไม้เมืองหนาว เช่น ดอกทิวลิป ดอกกลิลี ดอกชัลเวียสีแดง ต้นคริสต์มาสสีแดง หลากสีหลายพันธุ์ โดยเฉพาะในฤดูหนาวดอกไม้จะออกดอกสวยงามเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวชม รอบบริเวณยังมีทิวทัศน์สวยงามดูแล้วสดชื่น ท่ามกลางอากาศที่หนาวเย็น บริการบ้านพัก นักท่องเที่ยว ไม่มีร้านอาหาร ต้องสั่งจองล่วงหน้า

ศูนย์ส่งเสริมการเกษตรที่สูงห้วยแม่คำ อำเภอแม่ฟ้าหลวง ส่งเสริมให้ชาวบ้านมีรายได้จากการปลูกไม้เมืองหนาว เช่น ดอกกลิลี ดอกแกลดิโอลัส ดอกเยอร์บีร่า ดอกทิวลิป ศูนย์ฯ มีบ้านพัก และเต็นท์ให้บริการนักท่องเที่ยว

ประวัติคณะผู้วิจัย

1. หัวหน้าโครงการ

1.1 ชื่อ-สกุล นางสาวปวีณา ลีตระกูล

1.2 ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

1.3 หน่วยงานและสถานที่ติดต่อสะดวก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

โทรสาร 053-776-057 หมายเลขโทรศัพท์มือถือ 08-1973-3741

E-mail: paweena.lee@gmail.com

1.4 ประวัติการศึกษา

1.4.1 เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วิชาเอกการเงินและการคลัง และสาขารองบริหารการเงิน (ได้รับ โล่เกียรตินิยมสูงสุด ประเภทวิทยานิพนธ์ เมื่อปี 2549)

1.4.2 เศรษฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

1.5 สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ เศรษฐกิจค้าและการเงินระหว่างประเทศ, เศรษฐศาสตร์การ
พัฒนาเศรษฐกิจ

1.6 ผลงานวิจัย

1.6.1 ระดับความสามารถในการพึ่งพาตนเองของชุมชนในจังหวัดเชียงราย
(หัวหน้าโครงการ) หนึ่งในแผนการวิจัยชุดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของจังหวัดเชียงราย ได้
ทุนสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติปี 2551

1.6.2 ปัจจัยที่มีผลต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสาขาเศรษฐกิจหลักของ
จังหวัดเชียงราย (หัวหน้าโครงการ) ได้ทุนสนับสนุนจากสถาบันวิจัยฯ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
ปี 2550

1.6.3 โอกาสและศักยภาพของสินค้าส่งออกไทย-จีน :กรณีศึกษา อำเภอเชียงของ
จังหวัดเชียงราย (หัวหน้าโครงการ) ได้ทุนสนับสนุนจากสถาบันวิจัยฯ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
ปี 2552

1.6.4 บทบาทของการค้าชายแดนต่อการกระจายรายได้และความยากจนของ
จังหวัดเชียงราย (หัวหน้าโครงการ) ได้ทุนสนับสนุนจากงบประมาณแผ่นดินปี 2552

1.7 ประสพการณ์ด้านอื่นๆ

1.7.1 ผู้ช่วยนักวิจัย คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

1.7.2 ผู้ดำเนินการจัดทำยุทธศาสตร์การค้าจังหวัดเชียงราย

2. ผู้วิจัยร่วม

2.1 ชื่อ - นามสกุล ผศ.ดร. สุชาติ ถีระกุล

2.2 ตำแหน่งปัจจุบัน

2.2.1 รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

2.2.2 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ระดับ 8

2.2.3 อาจารย์สอนป.โท และป.เอก สาขาการศึกษาและการพัฒนาสังคม

2.2.4 อาจารย์สอนป.โท และป.เอก สาขายุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค

2.3 หน่วยงานและสถานที่อยู่ที่ติดต่อได้สะดวก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

หมายเลขโทรศัพท์มือถือ 081-883-9043 E-mail: suchart_ceo@cru.in.th

2.4 ประวัติการศึกษา กศด. (การวิจัยและการพัฒนาหลักสูตร)

2.5 สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) สถิติวิจัย

2.6 ประสพการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ

2.6.1 บทบาทด้านการบริการวิชาการแก่ชุมชนของวิทยาลัยครูเชียงรายตามความคาดหวังของครูและผู้นำชุมชนในจังหวัดเชียงรายและพะเยา (หัวหน้าโครงการ)

2.6.2 การศึกษาวิจัยทัศนคติความต้องการและสมรรถภาพการปฏิบัติงานของบัณฑิตสาขาการศึกษาตามความคิดเห็นของบุคลากรในท้องถิ่นจังหวัดเชียงรายและพะเยา (หัวหน้าโครงการ)

2.6.3 โครงการศึกษาการขับเคลื่อนและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน (กลุ่มล้านนา) (หัวหน้าโครงการ)

2.6.4 การพัฒนาศักยภาพด้านการบริหารจัดการของชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบบูรณาการ: การศึกษาบ้านคีนเจริญ หมู่ 15 ต.ดอนศิลา อ.เวียงชัย จ.เชียงราย (ผู้ร่วมวิจัย)

2.6.5 แนวทางการพัฒนาการค้าชายแดน (ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย) ใต้ทุนสนับสนุนจากงบประมาณแผ่นดินปี 2552

2.7 ประสพการณ์อื่นๆ

ปี	คณะกรรมการ
2548	คณะที่ปรึกษาการจัดทำยุทธศาสตร์จังหวัดเชียงราย ปี 2548
	คณะกรรมการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
	ที่ปรึกษาการจัดทำยุทธศาสตร์จังหวัดเชียงรายด้านการค้าชายแดน
	ที่ปรึกษาการจัดทำยุทธศาสตร์จังหวัดเชียงรายด้านการท่องเที่ยว
	คณะทำงานจัดทำข้อเสนอการเปลี่ยนแปลง (BLUE PRINT FOR CHANGE) ของจังหวัดเชียงราย : การขจัดปัญหาความยากจน
	คณะทำงานจัดทำข้อเสนอการเปลี่ยนแปลง (BLUE PRINT FOR CHANGE) ของจังหวัดเชียงราย : การเกษตรและการท่องเที่ยว
2549	STREET COMMITTEE (คณะกรรมการอำนวยการด้านการแก้ปัญหาเร่งด่วนของจังหวัดเชียงราย)
	คณะกรรมการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ยุทธธรรมจังหวัดเชียงราย
	คณะกรรมการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ยุทธธรรมจังหวัดพะเยา
	คณะกรรมการตรวจสอบและกำกับดูแลการบริหารจังหวัดแบบบูรณาการ
	คณะทำงานจัดทำข้อเสนอการเปลี่ยนแปลง (BLUE PRINT FOR CHANGE) ของจังหวัดเชียงราย: พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพชีวิต ดำรงฐานวัฒนธรรมล้านนา และความเข้มแข็งให้กับประชาคม
	คณะทำงานจัดทำข้อเสนอการเปลี่ยนแปลง (BLUE PRINT FOR CHANGE) ของจังหวัดเชียงราย:ยุทธศาสตร์สร้างความเข้มแข็งให้กับภาคเกษตร อุตสาหกรรม การท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับฐานเศรษฐกิจเดิมอย่างยั่งยืน
	คณะทำงานจัดทำข้อเสนอการเปลี่ยนแปลง (BLUE PRINT FOR CHANGE) ของจังหวัดเชียงราย:ยุทธศาสตร์ความมั่นคงของรัฐ
คณะที่ปรึกษาแผนพัฒนาระบบโลจิสติกส์ของจังหวัดเชียงราย	
2550	คณะกรรมการประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น
2551	วิทยาการการจัดทำยุทธศาสตร์การค้าของจังหวัดเชียงราย